

αντίλαδος ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 29
ΑΝΟΙΞΗ 2001

- ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΒΡΙΣΑ
- ΕΝΑΣ ΙΗΣΟΥΓΙΤΗΣ... ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Νικηταρά 8-10 1ος δρόφος

106 78, Αθήνα

Άνω: Άποψη Ιερουσαλήμ. Από την επίσκεψη του Συλλόγου μας στους Αγίους Τόπους

Κάτω: Μπροστά στις Πυραμίδες.

αντιλαλος

ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΑΣ

Η εκδρομή - κρουαζέρα στην Ανατολική Μεσόγειο	5
Ο χορός στον Πλάτανο. Μήνυμα	7
Υπόμνημα στον Υπουργό Αιγαίου	8
Η Συνέλευση του Συλλόγου μας. Έκθεση πεπραγμένων για το 2000	10
Γράμμα στη ΝΕΔ	12
ΕΥΡΩ	13

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Ο Τουριστικός Οδηγός του Δήμου Πολυχνίτου. Του Βασ.	
Ψαριανού	14

ΤΟ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Ειδήσεις & Σχόλια	18
Κι άλλες τιμές στο Βαγγέλη Γραφουδά	21

ΑΓΡΟΤΙΚΑ

Συνεταιριστική οργάνωση και ανάπτυξη. Του Βασ.	
Ψαριανού	22

Η καλλιέργεια της ελιάς στην Αρχαία Ελλάδα. Του Γ.

Τσάτσου 23

Οι κατηγορίες λαδιών. Η ποιότητα του λαδιού. Του Γ.

Τσάτσου 23

Λέσβιος Οίνος. Του Βασ. Ψαριανού 25

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ ΓΡΑΦΟΥΝ

Πρόσφυγες του 1922 στο χωριό μας. Της Ειρήνης Α.
Αναγνώστου 26
Τα δουλάκια. Της Βαρβάρας Σκιά 28
Η "Κουτή". Του Γιάννη Καβουρή 29
Λίγα Λόγια. Του Απ. Στεργίου 31
Τα Αγροκήπια. Της Βρισηδίας Ψαλιδομάτη 32
Η "Βαρβάρα". Του Απ. Στεργίου 34
Αλλοτινά ταξίδια. Της Βαρβάρας Σκιά 35
Όμορφη είναι η ζωή.
Της Μυρσίνης Βογιατζή - Χαχαδάκη 36
Τα λαδωμένα τετράδια. Του Βασ. Ψαριανού 37
Η Λατέρνα. Της Βαρβάρας Σκιά 39
Βρισαγώτικα ανέκδοτα. Του Παν. Γιαννάκα 39
Έχου SFAX. Του Γιώργου Τσάτσου 41

Βρίσα μου όμορφο χωριό. Της Μυρσίνης Βογιατζή	55
Χαχαδάκη	41	
Παλιές Αγάπες. Της Μαρίτσας Χαχαδάκη	42	

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Αναζητώντας τη Μεσαιωνική Βρίσα	
Η συνοίκιση της Βρίσας και οι συνοικίες της.	
Παράρτημα. Του Βασ. Ψαριανού	43
Ένας Ιησουίτης μας πληροφορεί για την Αιγίδα. Της	
Ειρήνης Αναγνώστου	49
Του Μουσταφά ο Λάκκος. (Οι Τούρκοι έφυγαν, οι κουβέντες τους μένουν).	
Του Αλέξανδρου Αναγνώστου	50
Ο Πίρι Ρέις χαρτογραφεί τη Λέσβο.	
Του Βασ. Ψαριανού	52
Η Αγία Άννα της Νιγιδας: Της Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Λυκείου Πολυχνίτου	54
Αριστείδης Παπακωνσταντίτου (ένας χωριανός μας εφημέριος στον Άγιο Θεράποντα Μυτιλήνης). Της Ειρήνης Α.	

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Αυτά που χάθηκαν. Της Βαρβάρας Σκιά	58
Οι τσαγγαράδες του χωριού μας.	
Της Μυρσίνης Βογιατζή - Χαχαδάκη	61
Αρχαίες ελληνικές λέξεις στη Βρισαγώτικη ντοπιολαλιά.	
Του Βασ. Ψαριανού	61

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ62

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ62

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ. Του Παν. Γιαννάκα63

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ. ΝΕΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ64

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ65

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΡΟΜΗΣ66

Εξώφυλλο: Ο Παλιόπυργος. (φωτο: Μπάρι Σπηλ)

**Τεύχος 29
Άνοιξη 2001**

**Υπεύθυνος Σύνταξης
Βασ. Ψαριανός**

Υπεύθυνο σύμφωνα με το νόμο το Διοικητικό Συμβούλιο

Πρόεδρος: Βασ. Ψαριανός Αντιπρόεδρος: Βαρβάρα Σκιά, Γ. Γραμματέας: Γ. Τσάτσος Ειδ. Γραμματέας: Μαρ. Βερβάτη, Ταμίας: Ν. Γκουγκούλιος, Αναπλ. Ταμίας: Στρ. Ποδηματής, Μέλη: Κ. Αναγνώστου, Γ. Γεωργής, Στ. Παρασκευάς.

**Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ΚΑΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ**

Δήμητρος 48, Ταύρος - Τηλ.: 34 22 590

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

Η ΕΚΔΡΟΜΗ - ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑ ΣΤΗΝ ΑΝ. ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Στην εκδρομή, που αποφασίσαμε και πραγματοποιήσαμε στις 2 Οκτωβρίου 2000 από κοινού οι Σύλλογοι του Νοτίου Τμήματος της Λέσβου, επιδιώξαμε πρώτον να ξεφύγουμε από την πεποτημένη και να αναζητήσουμε καινούριες εμπειρίες και δεύτερον να επιτύχουμε τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή εξασφαλίζοντας χαμηλό κόστος για τους εκδρομείς, χωρίς όμως εκπτώσεις στα θέματα της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών και της ασφάλειάς τους.

Έτσι καταλήξαμε στο πλοίο "Σαλαμίς Σταρ" και στο πρακτορείο Νανιελλάς, με το οποίο και καταστρώσαμε το πρόγραμμα της εκδρομής.

Το πλέον δυσεπίλυτο πρόβλημα στην οργάνωση της εκδρομής υπήρξε η τακτοποίηση των εκδρομέων στις καμπίνες, οι οποίες σύμφωνα με την τακτική του πλοίου έπρεπε να έχουν πληρότητα περίπου 3 άτομα κατά καμπίνα, κι αυτό επέβαλλε οι περισσότεροι εκδρομείς να μείνουν σε τετράκλινες καμπίνες.

Τελικά το πρόβλημα ξεπεράστηκε χάρη στην κατανόηση που έδειξαν οι εκδρομείς και όσον αφορά το Σύλλογό μας χάρη στην κατανόηση ιδιαίτερα των προερχομένων από το χωριό, που δέχτηκαν να μείνουν σε τρίκλινη καμπίνα οι γυναίκες και τετράκλινη οι άνδρες.

Το πρόγραμμα της εκδρομής εκτελέστηκε, όπως είχε σχεδιαστεί, με εξαίρεση τις επισκέψεις στην Παλαιοιστίνη, όπου ο αστάθμητος παράγοντας της έκρηξης των ταραχών ανάμεσα στους Παλαιοιστίνιους και Ισραηλίτες, που συνέπεσαν με την άφιξή μας εκεί, είχε ως συνέπεια να κολοβωθεί το πρόγραμμα των επισκέψεων μας στην Παλαιοιστίνη και να περιορισθεί στην περιοχή της Ιερουσαλήμ.

Γενικά πάντως μπορούμε να πούμε ότι η εκδρομή αυτή των Συλλόγων μας υπήρξε επιτυχής. Πέρα από τις πλού-

σιες εμπειρίες που αποκομίσαμε από τα ελληνικά νησιά και τις χώρες της Μέσης Ανατολής, που επισκεφθήκαμε, καθώς και τις εξαιρετικές υπηρεσίες του πλοίου που απολαύσαμε, σημαντικό επίσης θεωρούμε ότι όλες αυτές τις μέρες είμαστε όλοι οι χωριανοί, Βρισαγώτες και "Αθηναίοι", μια παρέα και αυτή η άμεση και ζεστή επαφή μεταξύ μας ισχυροποιεί ακόμη περισσότερο τους δεσμούς τόσο μεταξύ μας όσο και με τη γενέτειρά μας.

Κάποια άλλα απρόσοπτα συμβάντα, όπως η περιπέτεια μιας βαλίτσας που χάθηκε κατά την επιβίβαση και βρέθηκε κατά την αποβίβαση(!), η ... ανάληψη 3 ατόμων που έγινε στον Πανάγιο Τάφο, τα οποία βρέθηκαν ως εκ θαύματος μετά από 3 ώρες στο μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, μια "αόρατη" βιτρίνα που θρυματίστηκε χωρίς να πάθει τίποτα αυτός που την "κουτούλησε" και κάποια άλλα ευτράπελα θα μείνουν σταν ανάμνησή μας σαν το αλατοπίπτερο που έκανε... γευστικότερη την εκδρομή μας.

Τελικό συμπέρασμα: Όλοι τους ήταν υπέροχοι!

Γ' αυτό και ο Σύλλογός μας θ' αποτολμήσει μια καινούρια εξόρμηση, αυτή τη φορά προς τη Δύση.

Αίγυπτος: Σφίγγα και η Πυραμίδα του Χέοπος (φωτό Β.Ψ.)

Άνω: Χορέυοντας στο πλοίο... Από την κρουαζιέρα στην Ανατολική Μεσόγειο
Κάτω: Ρόδος. Το Καστέλλο (φωτο Β.Ψ.)

Ο ΧΟΡΟΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟ

Με πρωτοβουλία του Συλλόγου Βρισαγωτών Αθήνας, του Πολιτιστικού Συλλόγου Βρίσας, του Τοπικού Συμβουλίου Βρίσας και του Συλλόγου Ιππέων Βρίσας, πραγματοποιήθηκε μουσικοχορευτική βραδιά τον Αύγουστο στην κεντρική πλατεία του χωριού, τον Πλάτανο.

Στο γλέντι, που είναι καθιερωμένο εδώ και χρόνια, συναντήθηκαν και πάλι οι ξενιτεμένοι με τους ντόπιους Βρισαγώτες και διασκέδασαν με τον παραδοσιακό τρόπο του χωριού τους.

Η μουσική ήταν πληρωμένη από τους Συλλόγους και για το φαγητό μπορούσε να παραγγελεί ό τι ήθελε ο καθένας. Έτσι, χόρεψαν οι χωριανοί χωρίς αριθμούς, πλήρωσαν ανάλογα με τις δυνατότητές του ο καθένας και έμεινε και στον κάθε Σύλλογο ένα μικρό ποσό. Το μεγάλο πρόβλημα ήταν πως δεν υπήρχε περισσότερος χώρος. Εκεί έγιναν και κάποια παράπονα, αλλά έτσι γίνεται πάντα όταν ανεβαίνουν όλα τα Βατερά και κατεβαίνει όλο το χωριό στον Πλάτανο. Πού να χωρέσουν στη μικρή πλατεία; Βέβαια, με καλύτερη συνεργασία των καφενείων τα προβλήματα θα ήταν ίσως λιγότερα. Οι Σύλλογοι πάντως κατάφεραν να γίνει μια ωραία βραδιά, με μουσική, χορό και πολύ κέφι.

Αξίζουν συγχαρητήρια στους πρωτεργάτες της ιδέας και σε όσους κουράστηκαν για την επιτυχία της βραδιάς.

Στον ίσκιο του πλάτανου

Η μεγάλη ανταπόκριση των Βρισαγωτών στο κάλεσμα των παραπάνω Συλλόγων και του Τ.Σ. ενθαρρύνει το Σύλλογο Βρισαγωτών Αθήνας να συνεχίσει την προσπάθειά του για την επίτευξη των δυο βασικών στόχων που έχει θέσει: να ενισχύσει τους δεσμούς του με τη γενέτειρα Βρίσα και να συνεργασθεί με όλες τις δυνάμεις που διαθέτει το χωριό και η ευρύτερη περιοχή του Δήμου Πολυχνίτου, για τη βελτίωση των όρων της ζωής και την πρόοδο των κατοίκων της.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΝΟΥ

Η αποφινή κοινή γιορτή των ντόπιων και των ξενιτεμένων Βρισαγωτών, που ξανασμίγουν κάτω από τον πλάτανο του χωριού ξαναβρίσκοντας εδώ τους παιδικούς τους φίλους, τους παλιούς γείτονες και τους συγγενείς τους περιέχει ένα διπλό μήνυμα:

Το πρώτο είναι ότι οι δεσμοί μας, δεσμοί αιμάτος, κοινών βιωμάτων, κοινών στόχων και οραμάτων παραμένουν ισχυροί.

Και το δεύτερο ότι και όσοι μένουμε στο χωριό κι όσοι ζούμε μακριά του, αποκτούμε ολοένα και περισσότερο βαθύτερη συνειδηση ότι τα προβλήματα που δημιουργεί η σαρωτική εξέλιξη · της εποχής μας, αλλά και οι μεγάλες δυνατότητες, που διανοίγονται μπροστά μας από την παγκοσμιοποίηση, επιβάλλουν τη συνένωση όλων των δυνάμεων που

διαθέτουμε ως Βρισαγώτες, και απαιτούν την κοινή και ανιδιοτελή προσπάθεια όλων, ώστε να εκμεταλλευτούμε τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται, προς όφελος του χωριού μας, και να επιλέξουμε τις καλύτερες λύσεις για τα προβλήματα που ανακύπτουν.

Εμείς ως Σύλλογος Βρισαγωτών Αθήνας

είμαστε και θα μείνουμε κοντά στο χωριό μας. Θα είμαστε κοντά σε όσους αγωνίζονται για την πρόσδοτο του χωριού μας και ενωμένοι εναντίον εκείνων που την παρεμποδίζουν.

Θα είμαστε κοντά στο χωριό, μαζί με όσους το ενώνουν, το εκφράζουν και το αντιπροσωπεύουν πραγματικά.

Θα είμαστε κοντά και μαζί και στις δύσκολες στιγμές και στις επιτυχίες και στις χαρές του.

Χαιρετίζω την αποψινή γιορτή και νοερά συμμετέχω στο γλέντι σας και εύχομαι από την καρδιά μου να είστε γεροί και δυνατοί και πάντα παρόντες στο ραντεβού του Πλάτανου.

Καλή διασκέδαση.

Ο Πρόεδρος Βρισαγωτών Αθήνας
ΒΑΣ. ΨΑΡΙΑΝΟΣ
10/8/2000

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ ΣΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Εκπρόσωποι των Συντοπίτικων Συλλόγων Αθήνας του Νότιου Τμήματος της Λέσβου, στα πλαίσια της κοινής προσπάθειας των Συλλόγων τους να προβάλουν τα προβλήματα της περιοχής τους και να προωθήσουν τη λύση τους, επισκέφθηκαν στις 24/11/2000 τον υπουργό Αιγαίου κ. Νίκο Σηφουνάκη.

Αφού ανέπτυξαν τις θέσεις των παραπάνω Συλλόγων, επέδωσαν και σχετικό Υπόμνημα καθώς και έγγραφο με προτάσεις που αναφέρονται στο ειδικότερο θέμα του εκσυγχρονισμού της ελαιοκαλλιέργειας.

(Παραθέτουμε τα σχετικά έγγραφα)

ΣΥΝΤΟΠΙΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΑΘΗΝΩΝ
Ν. ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΛΕΣΒΟΥ
ΒΡΙΣΑΣ
ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ
ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ

ΑΘΗΝΑ 24/11/00

Αξιότιμον
Υπουργόν Αιγαίου,
Καν Νίκο Σηφουνάκη

Κύριε Υπουργέ,

Ως εκπρόσωποι των Λεσβιακών Συλλόγων του Νότιου Τμήματος του νησιού μας σας υποβάλλουμε τις σκέψεις και τα αιτήματά μας, που αφορούν στην ανάπτυξη της περιοχής μας και σας παρακαλούμε από τη θέση σας ως Υπουργός Αιγαίου να βοηθήσετε στην προώθησή τους σε εκείνα τα κυβερνητικά όργανα που είναι αρμόδια για τη σύνταξη των αναπτυξιακών προγραμμάτων και την κατανομή των αντίστοιχων πιστώσεων.

Στην περίοδο που υπήρξατε νομάρχης Λέσβου και στη συνέχεια βουλευτής του Νομού μας πραγματοποιήθηκαν με δική σας πρωτοβουλία και προσωπικές σας ενέργειες σημαντικά έργα στο νησί μας. Παρ' όλα αυτά, πιστεύουμε ότι και εσείς θα παραδεχτείτε ότι από το νησί μας και ειδικότερα από την περιοχή μας λείπουν εκείνα τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα που θα μπορούσαν να ανατρέψουν τη φθίνουσα οικονομική και κοινωνική πορεία που ακολουθεί για πολλές δεκαετίες η περιοχή μας.

Ειδικότερα θα θέλαμε να τονίσουμε:

- 1) Την ανυπαρξία σύγχρονου οδικού παραλιακού άξονα που θα εξασφάλιζε τη διασύνδεση των χωριών μας, θα διευκόλυνε τη διακίνηση αγαθών και ανθρώπων, θα αναδείκνυε τα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά του νοτίου Τμήματος και θα έθετε τέρμα στην απομόνωση των χωριών μας.
- 2) Την απουσία επίσης κατάλληλων λιμανιών και μαρινών που θα δημιουργούσαν νέες δυνατότητες για την επικοινωνία και τουριστική ανάπτυξη τόσο στην περιοχή μας όσο και στον ευρύτερο νησιωτικό χώρο του Β. Αιγαίου.
- 3) Ότι παραμένουν αναξιοποίητα τα φυσικά και πολιτισμικά πλεονεκτήματα της περιοχής μας, όπως είναι οι θαυμάσιες παραλίες και οι κόλποι, οι ολυκές και η γεωθερμική ενέργεια, τα παλαιοντολογικά ευρήματα Βρίσας - Βατερών και οι αρχαιολογικοί χώροι, όπως είναι των Μέσων, της Πύρρας και του Αγίου Φωκά.
- 4) Ότι στην περιοχή μας δεν έχει πραγματοποιηθεί ούτε ένα φράγμα ή μια λιμνοδεξαμενή που θα βοηθούσαν στον εμπλουτισμό υδάτινων πόρων και την ανάπτυξη νέων καλλιεργειών.
- 5) Ότι λείπουν εκείνα τα γενναία μέτρα και κίνητρα με τα οποία θα αντιμετωπιστεί η πολυκατάτμηση της γης, που έχει αχρηστεύσει τα πιο γόνιμα εδάφη, η γήρανση του αγροτικού πληθυσμού και η συνεχιζόμενη φυγή της νεολαίας.

Τέλος θεωρούμε ότι είναι άμεσης προτεραιότητας έργο η διάνοιξη επιπέδους του παραλιακού δρόμου Πλωμαρίου - Βατερών και η ολοκλήρωση ενός νοτίου οδικού άξονα που θα διατρέχει σε όλο το μήκος της την παραλία από τον Κόλπο Γέρας ως τον Κόλπο Καλλονής και από εκεί μέσω της σύνδεσης του στομίου του Κόλπου Καλλονής θα περνά στην Ερεσσό και θα καταλήγει στο Σύγρι. Η διάνοιξη του νότιου οδικού άξονα πιστεύουμε ότι θα δώσει νέα ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη ολόκληρου του νοτίου τμήματος και θα αναζωογονήσει οικονομικά και κοινωνικά τα χωριά μας, πολλά από τα οποία πάσχουν από χρόνιο μαρασμό.

Με εκτίμηση

Για τους Λεσβιακούς Συλλόγους του Ν. Τμήματος

ΒΡΙΣΑΣ : ΒΑΣΙΛΗΣ ΨΑΡΙΑΝΟΣ
ΠΛΩΜΑΡΙΟΥ: ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ

ΠΡΟΤΑΣΗ

Έχοντας υπόψη:

- 1) την πολυκατάτμηση της γης που παρατηρείται στην ελληνική ύπαιθρο, τη γήρανση του αγροτικού πληθυσμού, τη φυγή της νεολαίας προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και ως εκ τούτου την εγκατάλειψη μεγάλων εκτάσεων γόνιμης γης ή ελαιόφυτων εκτάσεων, όπως συμβαίνει στο νησί της Λέσβου.
- 2) την ανάγκη εκσυγχρονισμού της αγροτικής οικονομίας με την εφαρμογή της σύγχρονης τεχνογνωσίας.

3) την αυξανόμενη ανεργία των αποφοίτων Α.Ε.Ι. και ειδικότερα Γεωπόνων και αποφοίτων Τ.Ε.Ι. (Ζωοτεχνίας και Φυτικής παραγωγής) ή την απασχόλησή τους σε εργασίες άσχετες με τις πανεπιστημιακές γνώσεις που απέκτησαν.

4) τη χαμηλή απόδοση των κινήτρων της Ε.Ε. για τους νέους Αγρότες.

Προτείνουμε

Να δίνεται σε κάθε απόφοιτο Α.Ε.Ι. και ειδικότερα σε αποφοίτους των παραπάνω Σχολών ένα "πακέτο" μέτρων και κινήτρων για την εγκατάστασή τους στην ύπαιθρο και την εφαρμογή των επιστημονικών γνώσεων και μεθόδων στον τομέα της Αγροτικής οικονομίας. Εκτός από τις δωρεάν επιχορηγήσεις και τα χαμηλότοκα δάνεια να τους παραχωρούνται δωρεάν ή έναντι μικρού ενοικίου εκτάσεις (ογροί, περιβόλια, ελαιοχώραφα, λιβάδια) τα οποία ανήκουν σε πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Σχολεία, Εκκλησία, Μοναστήρια κ.ά.) ή έχουν εγκαταλειφθεί από τους ιδιοκτήτες τους ή παραχωρούνται εθελοντικά έναντι μικρού ενοικίου. Ειδικότερα για το νησί της Λέσβου προτείνουμε την παραχώρηση ελαιοχώραφων για παραγωγή βιολογικού λαδιού.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2000 (ΤΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ 4/2/2001)

A_ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ:

1) Η λειτουργία του Δ.Σ. υπήρξε αρκετά ικανοποιητική. Στην πλειοψηφία τους τα μέλη του Δ.Σ. χαρακτηρίστηκαν από ευσυνειδησία και πνεύμα συλλογικής ευθύνης.

2) Η συνεργασία με τους συντοπίτικους Συλλόγους του Νοτίου Τμήματος της Λέσβου υπήρξε αρμονική με εξαίρεση το Σύλλογο Ακρασιωτών, ο οποίος διαφοροποιήθηκε στο θέμα του δρόμου Πλωμαρίου - Βατερών, καθώς και στην οργάνωση της εκδρομής στης Αν. Μεσόγειο.

3) Πολύ καλή επίσης και αποδοτική υπήρξε η συνεργασία μας με το Τ.Σ. Βρίσας και τους Συλλόγους Πολιτιστικό και Ιππέων.

4) Όσον αφορά το Δήμο Πολυχνίτου, μετά τη δημόσια αντιπαράθεση που είχαμε πέρυσι από τις στήλες του Λεσβιακού Τύπου, δεν είχαμε άλλα προβλήματα και μπορούμε να πούμε ότι έκτοτε οι σχέσεις μας εξελίσσονται ομαλά.

5) Ανταποκριθήκαμε στις καταστατικές μας υποχρεώσεις ως μέλη της Ο.Λ.Σ.Α. Η θέση μας απέναντι στο Δ.Σ. της Ο.Λ.Σ.Α ήταν μεν κριτική, όσον αφορά τις αποφάσεις και τις ενέργειες του, αλλά καλοπραίρετη και εποικοδομητική

B_ ΘΕΜΑΤΑ ΧΩΡΙΟΥ. ΕΝΕΡΓΕΙΣ:

1) Με έγγραφό μας στο Δήμαρχο Πολυχνίτου ζητήσαμε την αγορά της οικίας Π. Καραμάνου προκειμένου να στεγαστεί το Λαογραφικό Μουσείου Βρίσας.

2) Στο θέμα που προέκυψε ανάμεσα στο Δήμο Πολυχνίτου και το Δήμο Αγιάσου, σχετικά με τη διάνοιξη του δρόμου Διασταύρωση Αγιάσου - Πολυχνίτο, με δημοσίευμά μας στο Λεσβιακό Τύπο καλέσαμε τους Δημάρχους των δυο όμορων Δήμων να αρθούν πάνω από τα μικροσυμφέροντα και να προχωρήσουν στη διάνοιξη του δρόμου, που θα είναι προς όφελος των δημοτών και των δυο δήμων και θα συμβάλει στην ανάπτυξη και των δυο περιοχών.

3) Με κοινό έγγραφο, που προσυπογράφηκε από όλους τους Συντοπίτικους Συλλόγους του Νοτίου Τμήματος της Λέσβου και που απευθύνοταν προς τον περιφερειάρχη Β. Αιγαίου, Νομαρχία Λέσβου και Τοπικό Τύπο, ζητήσαμε να ενταχθεί η κατασκευή του νότιου οδικού άξονα (Πλωμαρίου - Βατερών - Στόμιο Κόλπου Καλλονής) στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

4) Εκπρόσωποι των παραπάνω Συντοπίτικων Συλλόγων με κοινή παράσταση μας προς τον Υπουργό Αιγαίου κ. Νίκο Σηφουνάκη και υπόμνημα που υποβάλαμε ζητήσαμε την πραγματοποίηση βασικών αναπτυξιακών έργων στο Νότιο Τμήμα της Λέσβου.

5) Με έγγραφό μας προς τη Ν.Ε.Λ. οι

Συντοπίτικοι Σύλλογοι του Νότιου Τμήματος της Λέσβου ζητήσαμε ειδικές εκπτώσεις στα εισιτήρια των μελών των Συλλόγων μας.

6) Στο θέμα μεταφοράς του εργοστασίου της Δ.Ε.Η. και των Αποθηκών Καυσίμων ΜΑΜΙΔΑΚΗΣ, που συζητήθηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο Πολυχνίτου, διαβιβάσαμε τη θέση μας μέσω του προέδρου του Συλλόγου Πολυχνιατών, ο οποίος εκπροσώπησε και το Σύλλογο Βρισαγωτών, ότι η συζητούμενη μεταφορά παρά τις κάποιες θετικές επιπτώσεις, που θα έχει για την περιοχή μας (υποδομές - απαισχόληση), εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους ρύπανσης του θαλάσσιου χώρου, γι' αυτό πρέπει να υπάρξει σοβαρή μελέτη από τους ειδικούς, προκειμένου να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος.

7) Συζητήσαμε με τον Πρόεδρο του Τ. Συμβουλίου Βρίσας καθώς και με τον πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Βρίσας θέματα εξωραϊσμού του χωριού μας καθώς και την ανάγκη δημιουργίας χώρων στάθμευσης, τόσο στο χωριό της Βρίσας όσο και στα Βατερά.

Γ_ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ:

1) Οργανώσαμε από κοινού με τους Συντοπίτικους Συλλόγους του Νοτίου Τμήματος της Λέσβου, Λεσβιακή Αποκριάτικη Βραδιά (10 Μαρτίου 2000) στο Ξενοδοχείο ΤΙΤΑΝΙΑ, η οποία πραγματοποιήθηκε με επιτυχία.

2) Με μεγάλη επίσης επιτυχία - παρά τις οργανωτικές αδυναμίες - πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο η καθιερωμένη καλοκαιρινή μουσικοχορευτική εκδήλωση στον Πλάτανο του χωριού σε συνεργασία με το Τ.Σ. Βρίσας και τους Συλλόγους Βρίσας Πολιτιστικό και Ιππέων.

3) Πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία η εκδρομή - κρουαζιέρα στην Αν. Μεσόγειο τον Οκτώβριο του 2000.

4) Εκδόθηκε με πλούσια ύλη και σπάνιες φωτογραφίες το 28ο τεύχος του Περιοδικού μας ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ.

Δ_ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ:

Τα οικονομικά του Συλλόγου μας πέρασαν στο στάδιο της ανάρρωσης χάρη: 1) στις γενναίες

Πέτρινο στην πλατεία Αγ. Κωνσταντίνου.

(φωτό: Μπάρι Στηλ)

προσφορές πολλών μελών μας, που ανταποκρίθηκαν στην έκκλησή μας για ενίσχυση του Περιοδικού μας, 2) στα έσοδα που είχε ο Σύλλογος από την εκδρομή - κρουαζιέρα στην Αν. Μεσόγειο (10.000 δραχμές που παραχώρησε υπέρ του Συλλόγου η πλοιοκτήτρια εταιρία για κάθε άτομο που συμμετείχε στην εκδρομή).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ 2001 - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α_ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΑ:

1) Διεύρυνση της συνεργασίας με συντοπίτικους Συλλόγους του Ν.Δ. Τμήματος της Λέσβου.

2) Πρόσκληση συνεργασίας προς τη φοιτητική Νεολαία Βρίσας και νέους επιστήμονες.

Β_ ΘΕΜΑΤΑ ΧΩΡΙΟΥ:

- 1) Ενίσχυση της Συνεταιριστικής ιδέας στο χωριό (Δημιουργία πρατηρίου παραδοσιακών προϊόντων, Εκμετάλλευση παραποτάμιας περιοχής, Αξιοποίηση εγκαταλειμμένων ελαιοχώραφων).
- 2) Προώθηση προγράμματος εξωραϊσμού του χωριού, δημιουργία χώρων Στάθμευσης.

Γ_ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ:

- 1) Οργάνωση - πραγματοποίηση αποκριάτικου χορού στο ξενοδοχείο TITANIA
- 2) Πραγματοποίηση Εκδρομής στην Ιταλία (Βενετία - Φλωρεντία - Ρώμη - Νάπολη -

Πομπηία)

- 3) Κοινές εκδηλώσεις στο χωριό σε συνεργασία με Τ.Σ. και Συλλόγους το Καλοκαίρι 2001.
- 4) Έκδοση 29ου τεύχους Περιοδικού ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ.
- 5) Έκδοση Ημερολογίου για το 2002.

Δ_ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ:

Καθιέρωση συνδρομής για τα μέλη του Συλλόγου και συνδρομής για το Περιοδικό για τα μη μέλη.

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΗ ΝΕΛ

Κι εκείνη δεν απάντησε...

(Αφού και η NEL κάνει τον... "Γερμανό" μήπως και μεις πρέπει να περιμένουμε κάποια γερμανική εταιρία που θα βάλει καράβια της στη γραμμή Πειραιά - Μυτιλήνη, όταν καταργηθεί το "Καμποτάζ";

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

ΛΕΣΒΙΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

**ΑΚΡΑΣΙΩΤΩΝ, ΒΡΙΣΑΓΩΤΩΝ,
ΝΕΟΧΩΡΙΤΩΝ, ΠΑΛΙΟΧΩΡΙΤΩΝ,
ΠΛΩΜΑΡΙΤΩΝ, ΠΟΛΥΧΝΙΑΤΩΝ,
ΑΓΙΑΣΩΤΩΝ**

**Προς
Τη Ναυτιλιακή Εταιρεία Λέσβου
ΜΥΤΙΛΗΝΗ**

Οι Λεσβιακοί Πολιτιστικοί Σύλλογοι Αθήνας Ακρασιωτών, Βρισαγωτών, Νεοχωριτών, Παλαιοχωριτών, Πλωμαριτών και Πολυχνιατών στην προσπάθειά μας να διατηρήσουμε ζωντανούς και να ισχυροποιήσουμε ακόμα περισσότερο τους δεσμούς των ξενιτεμένων Λεσβίων με το γενέθλιο τόπο μας και ειδικότερα να ενθαρρύνουμε την τακτικότερη επίσκεψη των μελών μας στη Λέσβο, αποφασίσαμε ν' απευθυνθούμε σε σας και να ζητήσουμε τη μείωση της τιμής του εισιτηρίου για τα μέλη των Συλλόγων μας με την πραγματοποίηση κάποιας έκπτωσης (20 - 25%) σε όσους προσκομίσουν στα πρακτορεία της Ν.Ε.Λ. ταυτότητα μέλους των Συλλόγων μας.

Το μέτρο αυτό πιστεύουμε ότι θα αποβεί προς αμοιβαίο όφελος τόσο της Ν.Ε.Λ., διότι θα έχετε τη μαζική υποστήριξή μας σε κάθε περίπτωση, όσο και των Συλλόγων μας, διότι θα αποκτήσουμε την επιθυμητή συσπείρωση των μελών μας, προπαντός όμως θ' αποβεί προς όφελος της ιδιαίτερης πατριδίας μας.

EYPΩ

Είναι ήδη γνωστό ότι η Ελλάδα αποτελεί το 12ο μέλος των Κρατών - Μελών της Ζώνης Ευρώ και εισέρχεται στο Μεταβατικό Στάδιο του Ενιαίου Ευρωπαϊκού νομίσματος από 1/1/2001 έως 31/12/2001.

Από 1/1/2001 το ευρώ αντικαθιστά το Εθνικό νόμισμά μας και καθιερώνεται ως το επίσημο νόμισμα. Επίσης από αυτή την ημερομηνία κλειδώνεται η ισοτιμία Ευρώ/Δρχ. και παραμένει σταθερή. Η ισοτιμία του Ευρώ έναντι της δραχμής είναι $1E= 340,75$ δρχ.

Κατά το μεταβατικό στάδιο (1/1 - 31/12/2001) το Ευρώ δε θα κυκλοφορεί σε φυσική μορφή, δηλαδή κέρματα, χαρτονομίσματα αλλά μόνο σε λογιστική μορφή.

Από την 1η Ιανουαρίου 2002 θα αρχίσει να κυκλοφορεί σε φυσική μορφή το Ευρώ παράλληλα με τη δραχμή, η οποία θα εξακολουθεί να αποτελεί νόμιμο χρήμα εντός των εδαφικών μας ορίων μέχρι τις 28/2/2002. Από την 1/3/2002 αρχίζει η αποκλειστική κυκλοφορία του Ευρώ.

Η μετατροπή από δραχμές σε Ευρώ γίνεται διαιρώντας τις δραχμές με τον σταθερό συντελεστή 340,75. Η μετατροπή από Ευρώ σε δραχμές γίνεται πολλαπλασιάζοντας τα Ευρώ με τον συντελεστή 340,75.

Πέτρινο στο Ακκλησίδι. φωτό: Μπάρι Στηλ

Παράδειγμα

α. Από ΔΡΧ. σε EYPΩ:

Ποσό 252.537 δρχ.: $340,75 = 741,12$ Ε

β. Από EYPΩ σε ΔΡΧ.:

Ποσό 2135 Ε X 340,75 = 727.501 δρχ.

Χριστούγεννα 2000. φωτό: Βασ. Ψαριανού

Ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΠΟΛΥΧΝΙΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ & ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΒΡΙΣΑΣ του Βασίλη Ψαριανού

Είδαμε τον Τουριστικό Οδηγό που εξέδωσε ο Δήμος Πολυχνίτου (Μάρτιος 2000).

Από πρώτη άποψη φαίνεται να είναι μια φιλότιμη προσπάθεια για την τουριστική προβολή της περιοχής μας. Ειδικότερα το φωτογραφικό υλικό - αν εξαιρέσει κανείς τις φωτογραφίες των Θερμών του Πολυχνίτου που δείχνουν τριτοκοσμική εικόνα - είναι αρκετά εντυπωσιακό. Η αρχική όμως καλή εντύπωση που σχηματίσαμε παίρνοντας στα χέρια μας το παραπάνω έντυπο ανατράπηκε άρδην, όταν διαβάσαμε τα "αρχαιολογικά και ιστορικά στοιχεία" που αναφέρονταν στο χωριό μας. Οι αναφορές στην περιοχή του χωριού μας γίνονται σε δυο σημεία στη σελίδα 10 και 16, όπου εκτός από τα άλλα "περιέργα" που περιέχουν, παρουσιάζουν και ασυμφωνία μεταξύ τους.

Αντίθετα προς όσα γνωρίζαμε και πιστεύαμε

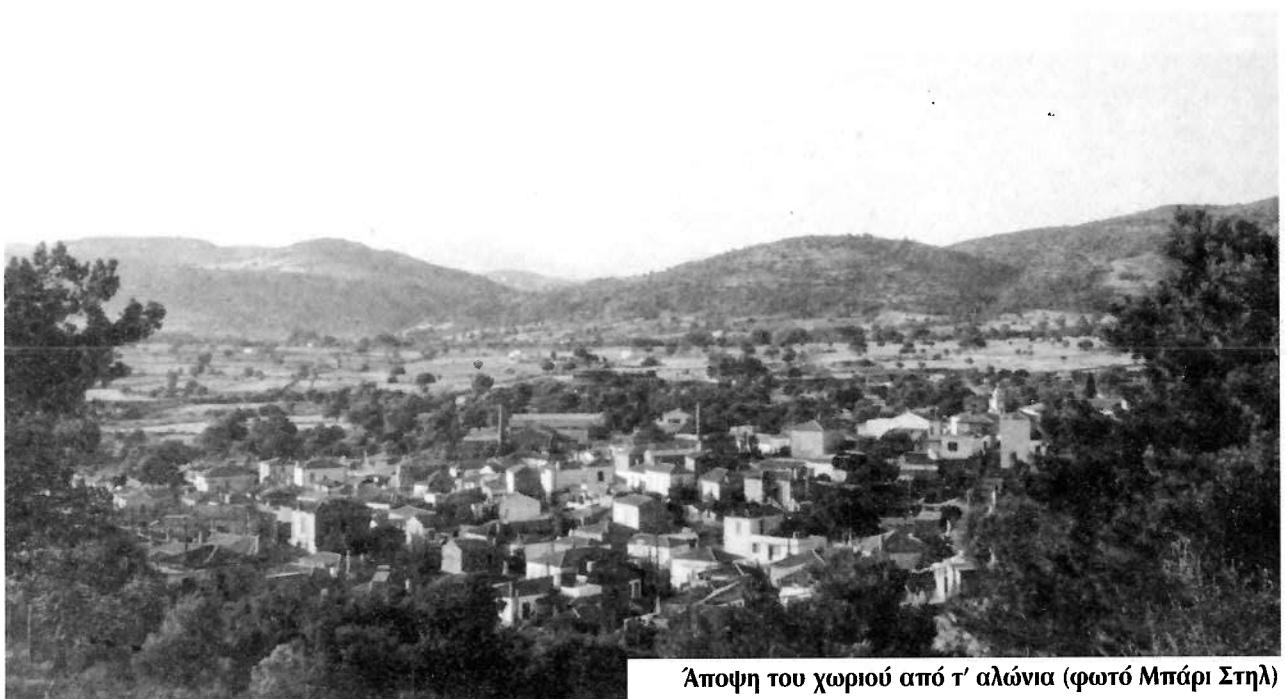
υποστηρίζεται ότι το όνομα της Βρίσας προήλθε από τη Βρισηδία και όχι της Βρισηδίας από τη Βρίσα.

Η γνωστή από τον Όμηρο φιλονικία Αχιλλέα και Αγαμέμνονα μεταφέρεται από την Τροία στα Βατερά. Το Αχιλλοπήγαδο μετονομάζεται σε "Αχιλλειοπήγαδα" όπου ο Αχιλλέας πότιζε τα άλογά του.

Και ο γνωστός μας Παλιόπυργος ρίχνεται στο μυθολογικό χαρμάνι... έτσι χωρίς λόγο!

Αυτά στη σελίδα 10.

Στη σελίδα 16, παρ' όλο που φέρει την επικεφαλίδα ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ, δε γίνεται αναφορά σε κανένα ιστορικό στοιχείο αφού οι συντάκτες του κειμένου ανατρέχουν μόνο στα μυθολογικά στοιχεία τα οποία όμως κι αυτά τα αλλοιώνουν σε τέτοιο βαθμό που γίνονται αγνώριστα. Συγχέοντας τη θέση του Αγίου Φωκά με αυτή της Αγια-Κατερίνας, όπου τοποθετούν και "το μοναδικό σχεδόν φυσικό λιμανάκι του νοτίου τμήματος του νησιού", επανέρχονται στη Βρισηδία, την οποία, όπως υποστηρίζουν, μαζί με τη Χρυσηδία, την πήραν οι Έλληνες ως λάφυρα, όταν κατέκτησαν την Θήβη της Μικράς Ασίας. (Η αλήθεια βέβαια κατά τον Όμηρο είναι

Άποψη του χωριού από τ' αλώνια (φωτό Μπάρι Στηλ)

ότι από τη Θήβη πήραν τη Χρυσηίδα και από τη Λυρνησσό τη Βρισηίδα).

Στη συνέχεια και σε αντίθεση με ότι ανάφεραν στη σελίδα 10 για τα Βατερά ως πεδίο φιλονικίας μεταξύ Αχιλλέα και Αγαμέμνονα, παρουσιάζουν εδώ μια νέα εκδοχή, ότι στα Βατερά στρατοπέδευσε ο Αχιλλέας, ο οποίος "μετά τη διχόνοια... πήρε τα στρατεύματά του και πέρασε από την Τροία στην Ελλάδα, στην πεδιάδα των Βατερών".

Και κλείνει το κεφάλαιο της... "ιστορικής αναδρομής" με μια καταπληκτική επυμολογία του τοπωνυμίου ΒΑΤΕΡΑ ότι προέρχεται "από τη λέξη Βατώ" που σημαίνει "περνάω ή περπατώ από την Τροία στην Ελλάδα"!!

(Αν άνοιγαν οποιοδήποτε λεξικό της αρχαίας ελληνικής οι συντάκτες του κειμένου, θα έβλεπαν ότι το ρήμα βατώ σημαίνει βατεύω, οχεύω, "πηδώ" και χρησιμοποιείται για να δηλώσει τη συνηθισμένη γενετήσια πράξη των ζώων!)

Δεν γνωρίζω ποιές πηγές χρησιμοποιήσαν οι συντάκτες των παραπάνω κειμένων για να αντλήσουν τα "αρχαιολογικά και ιστορικά" τους στοιχεία: φοβούμαι ότι μάλλον αρκέστηκαν στη δική τους... φαντασία με αποτέλεσμα το "παραμύθι" που συνέγραψαν να έρχεται σε κατάφωρη αντίθεση όχι μόνο με όσα ο Όμηρος αναφέρει στην Ιλιάδα του αλλά και γενικότερα με όσα επιστημονικά στοιχεία έχουν κατά καιρούς δει το φως της δημοσιότητας σχετικά με την περιοχή του χωριού μας.

Ο αείμνηστος Κώστας Τσέλεκας στο βιβλίο του "το χωριό μου η Βρίσα Λέσβου" έχει συγκεντρώσει όλα τα επιστημονικά στοιχεία που έχουν κατά καιρούς δημοσιευτεί και αφορούν το χωριό μας. Επίσης οι συνεργάτες του περιοδικού μας "Άντιλαλος της Βρίσας" έχουν σε πολλά τεύχη δημοσιεύσει ενδιαφέρουσες εργασίες τους για την περιοχή του χωριού μας, στις οποίες μπορεί να βρει κανείς σημαντικές πληροφορίες για την ιστορία, την οικονομία, την προέλευση των τοπωνυμίων της περιοχής κ.ά.

Φαίνεται όμως ότι οι συντάκτες του Τουριστικού Οδηγού δεν ενδιαφέρθηκαν να τα διαβάσουν αισθανόμενοι πιθανώς γνωστικά αυτάρκεις.

Επειδή λοιπόν υπάρχει κίνδυνος να διαφημι-

στούμε μεν ως φυσικός χώρος αλλά να δυσφημιστούμε ως κάτοικοι της περιοχής, ειδικά σε κείνους τους ξένους που γνωρίζουν - δυστυχώς για μας - πολύ καλύτερα από μας τον Όμηρο, θα προσπαθήσουμε να αποκαταστήσουμε τα πράγματα με την ελπίδα ότι στην επόμενη έκδοση του Τουριστικού Οδηγού θα γίνουν οι αναγκαίες διορθώσεις.

'Οσον αφορά το όνομα του σημερινού χωριού Βρίσα, Βρυσά ή Βρησά, όπως γραφόταν παλιότερα, προήλθε από την αρχαία Βρίσα, η οποία αρχικά πρέπει να είχε χτιστεί στο ακρωτήρι του Αγίου Φωκά ή στην περιοχή της Αγια-Κατερίνας.

Η πρώτη αναφορά της ονομασίας Βρίσα γίνεται από τον Στέφανο τον Βυζαντιού^{*1}, ο οποίος στα "Εθνικά" του καταγράφει την ονομασία Βρίσα αποδίδοντάς την στο σημερινό ακρωτήρι του Αγίου Φωκά: "Βρίσα άκρα Λέσβου εν η ίδρυται Διόνυσος Βρισαίος"^{*2}.

Η ονομασία του ακρωτηρίου από το όνομα της Βρίσας φαίνεται να διατηρήθηκε για πολλούς αιώνες, όπως δείχνουν και οι Πορτολάνοι (ναυτικοί χάρτες) που συντάχθηκαν από τα τελευταία Βυζαντινά χρόνια ως τις αρχές του 19ου αιώνα. Η ονομασία Άγιος Φωκάς πιθανώς επικράτησε στους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας, όταν πιά είχε χτιστεί πάνω στα ερείπια του αρχαίου ναού του Διονύσου του Βρισαγενούς το οικόνυμο εξωκκλήσι. Και στις δυο θέσεις που αναφέραμε παραπάνω, στον Άγιο Φωκά και την Αγια-Κατερίνα, υπάρχουν σαφή ίχνη αρχαίων οικισμών^{*3}. Στη θέση της Αγια-Κατερίνας ο οικισμός φαίνεται να παρέμεινε τουλάχιστον ως την πρωτοβυζαντινή εποχή και ίσως ως τους πρώτους μεσοβυζαντινούς χρόνους (8ος, 9ος αιώνας), οπότε εγκαταλείφθηκε λόγω των πειρατικών επιδρομών.

Από το όνομα της αρχαίας Βρίσας ονομάστηκε πιθανότατα και ο πατέρας της Βρισηίδας Βρισεύς, όπως ο ιερέας Χρύσης πατέρας της ομηρικής Χρυσηίδας ονομάστηκε από την πόλη Χρύσα.

Ιλιάδας Α 430^{*4}: Και ο Οδυσσέας έφτανε στη Χρύσα φέρνοντας μαζί του πλούσια σφραγτά για τη θυσία.

Και Ιλιάδας Α 451⁵: άκουσέ με αργυρότοξε
(Απόλλωνα), εσύ που τη Χρύσα προστατεύεις.

Και όπως από το όνομα του πατέρα της του Χρύση ονομάστηκε η κόρη του Χρυσής, έτσι και η Βρισηΐδα ονομάστηκε από το όνομα του πατέρα της του Βρισέα, Βρισής. Το όνομα δηλαδή της Βρισηΐδας είναι πατρωνυμικό και σημαίνει κόρη του Βρισέα, όπως σήμερα φωνάζουμε Καλαντζήδαινα ή Πρίδαινα την κόρη του Καλαντζή ή του Περρή.

Η Βρισηΐδα, όπως και η Χρυσηΐδα, όταν παντρεύτηκαν, φαίνεται ότι εγκαταστάθηκαν η πρώτη στη Λυρνησσό και η δεύτερη στη Θήβη της Μικράς Ασίας, όπου και αιχμαλωτίστηκαν, όταν ο Αχιλλέας κατέκτησε τις δύο πόλεις.

Ιλιάδας Β 688⁶: Στα πλοία έμενε άπροσγος ο φτεροπόδαρος θεϊκός Αχιλλέας βαθειά μες στην καρδιά του πληγωμένος για την ομορφομαλλούσα Βρισηΐδα που άπροξε σαν πάτησε ύστερα από σκληρή μάχη τη Λυρνησσό.

Και Ιλιάδας Α 366⁷: Στη Θήβα πήγαμε την πόλη την αγία του Ηετίωνα

Κι αφού την κουρσέψαμε και φέραμε εδώ όλα τα λάφυρα

τα μοιράστηκαν ανάμεσά τους οι γιοί των Αχαιών.

Και απ' αυτά χάρισαν σαν δώρο στο γιο του Ατρέα την ομορφομάγουλη Χρυσηΐδα.

Σε άλλο σημείο της Ιλιάδας, εκεί που η Βρισηΐδα θρηνεί πάνω από τον νεκρό Πάτροκλο, θυμάται και τις δικές της συμφορές και αναφέρει τη Λυρνησσό ως την πόλη που ζούσε με τον άντρα της πριν την πάρει ο Αχιλλέας.

Ιλιάδας Τ στιχ. 211 - 297:

Τον άντρα που ο πατέρας μου και η σεβαστή μου μάνα μου έδωσαν,

τον είδα μπροστά μου στην πόλη με κοφτερό σπαθί σφραγμένομαζί με τα τρία αδέλφια μου,

που γεννημένα από την ίδια μάνα, τα πολυαγαπημένα βρήκαν κι αυτά την ίδια μέρα το θάνατο.

Όμως εσύ (Πάτροκλε) δε μ' άφησες να κλαίω, όταν ο φτεροπόδαρος Αχιλλέας σκότωσε τον άνδρα μου,

σαν πάτησε την πόλη του θεϊκού Μύνητα...

Η παράδοση για το πηγάδι του Αχιλλέα, που συναντάται και σ' άλλες περιοχές της Λέσβου, διασώζει την ανάμνηση της κατάκτησης των παραλίων πόλεων της Λέσβου από τον ήρωα του Τρωικού πολέμου τον Αχιλλέα. Ο Όμηρος σε δυο σημεία της Ιλιάδας του επιβεβαιώνει το κούρσεμα του νησιού μας από τον Αχιλλέα:

Ιλιάδα I 130⁸:

εφτά γυναίκες από τη Λέσβο θα του δώσω που τέχνες αιψεγάδιαστες κατέχουν/
που ο ίδιος ο Αχιλλέας όταν πάτησε
το νησί με τις καλοχτισμένες πόλεις
σε μένα είχε χαρίσει,/ γυναίκες
που δεν είχαν το ταίρι τους στην ομορφιά.

Και στην Ιλιάδα I 663⁹:

Τότε ο Αχιλλέας ξάπλωσε στο βάθος της σκηνής του πάνω σε καλόδετο κλινάρι

και δίπλα του στο ίδιο στρώμα γυναίκα που απ' τη Λέσβο είχε φέρει,

η Διομήδη ο ομορφομάγουλη, του Φόρβαντα η κόρη.

Τέλος για την ετυμολογία της τοπωνυμίας "Βατερά" (η οποία πριν από μερικές δεκαετίες αποδιδόταν σε μια μικρή περιοχή γύρω από το λαγκάδι και την παραλία, όπου εξέβαλε το λαγκάδι), όπως ο αείμνηστος Κώστας Τσέλεκας και εγώ πολλές φορές έχω γράψει, προέρχεται από τη λέξη βάτος (βάτος + κατάληξη ερός, όπως Πετραδερή, Αχλαδερή) και σημαίνει τόπος γεμάτος βάτους. Οι βάτοι που πράγματι αφθονούσαν σ' αυτό το σημείο λόγω της αφθονίας των πηγαίων νερών (που έτρεχαν μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες σε όλο το μήκος του λαγκαδιού) είναι ο πιθανότερος λόγος για τον οποίο ονομάστηκε Βατερά η περιοχή και όχι όπως άλλοι κατά καιρούς υποστήριξαν ότι έχει σχέση με την καταλληλότητα του χώρου για απόβαση, ότι δηλαδή ήταν "βατό" μέρος.

Η ετυμολογία αυτή είναι αφύσικη και παράλογη, διότι δεν υπάρχει λέξη από-βατερός και η λέξη βάτος δεν έχει σχέση με την απόβαση αλλά σημαίνει τον τόπο που μπορεί κανείς να

τον βαδίσει με τα πόδια, να τον περπατήσει.

Ένας άλλος λόγος που συνηγορεί υπέρ της πρώτης ερμηνείας είναι ότι οι περισσότερες τοπωνυμίες της παράλιας ζώνης της περιοχής του χωριού μας έχουν σχέση με την χλωρίδα ή

κάποια εδαφολογικά χαρακτηριστικά όπως Μαστιές (Μαστιχιές), Στραβή Βαλανίδα, Πλατάνια, Λιάναμμος (λιανή άμμος), Χοχλατσιάρι (τόπος με κόχλακες, κοχλακώδης: χαλικώδης ή γεμάτος χοχλιούς)*¹⁰.

*¹ Στέφανος Βυζάντιος: *Γραμματικός της πρωτοβυζαντινής περιόδου* (αρχές δου αιώνα). Έγραψε γεωγραφικό λεξικό με τίτλο "Εθνικά"

*² Ο Γερμανός αρχαιολόγος Koldewey στο έργο του "Die antike baureste der Insel Lesbos (Berlin 1890) αναφέρει για τον Άγιο Φωκά: δόστρακα αγγείων και κέραμοι που βρέθηκαν πάνω στο Ακρωτήρι καθώς και στο λαιμό της Χερσονήσου μας επιτρέπουν να αναγνωρίσουμε τα λείψανα μερικών αρχαίων οικιών, που ήταν κτισμένες σε συγκροτήματα γύρω από το ναό.

*³ Στη θέση Αγια-Κατερίνα είναι εμφανή τα θεμέλια παλαιοχριστιανικής εκκλησίας από την οποία προέρχονται κολόνες που μεταφέρθηκαν στο σημερινό χωριό. Στην ίδια θέση (Λαγκάδι Χαρτσιάς) βρέθηκε τάφος και κοιμητήριο καθώς και πήλινα λυχνάρια της ίδιας εποχής.

*⁴ Ιλιάδος Α430: αυτάρ Οδυσσεύς ίκανεν ἄγων ιερήν εκατόμβην

*⁵ Ιλιάδος Α451: κλύθι μευ αργυρότοξ' ος χρύσην αμφιβέβηκας

*⁶ Ιλιάδος Β688: κείτο γαρ εν νήσαι ποδάρκης δίος Αχιλλεύς κούρης χωρίμενος Βρισηδίος ηϋκόμοιο

την εκ Λυρησσού εξελετο πολλά μογήσας Λυρησσού διαπορθήσας.

*⁷ Ιλιάδας Α 366: Ωχόμεθ' ες Θήβην, ιερήν πόλιν Ηετίωνος, την δε διεπράθομεν τε και ἡγομεν ενθάδε πάντα και τα μεν ευ δάσσαντο μετά σφίσιν υίες Αχαιών εκ δε ἐλον Ατρεΐδη Χρυσῆδα καλλιπάρηον.

*⁸ Ιλιάδα I 130: δώσω δ' εππά γυναίκας, αμύμονα έργα ιδυίας

Λεσβίδας, ας, ότε λέσθον εϋκτιμένην ἔλεν αυτός, εξελόμην, αι κάλλει ενίκων φύλα γυναικών.

*⁹ Ιλιάδα I 663: αυτάρ Αχιλλεύς εύδε μυχώ κλισίης ευπήκτου

τω δ' ἀρα παρκατέλεκτο γυνή, την λεσβόθεν ἤγεν, Φόρβαντος θυγάτηρ, Διομήδη καλλιπάρηος.

*¹⁰ Βλέπε και Αντίλαος Βρίσας Βασ. Ψαριανού: "Η Αγροτική Περιοχή του χωριού μας στην περίοδο της Τουρκοκρατίας", τεύχος 24 σελ. 26

Αρχαίος Ναός στα Μέσα. (φωτό Β.Ψ.)

ΤΟ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

* Συγκροτήθηκε σε σώμα το νέο Δ.Σ. της Εταιρίας Αιολικών Μελετών που προέκυψε από τις εκλογές της 15 Απριλίου 2000.

Πρόεδρος: Παναγ. Παρασκευαϊδης

Αντιπρόεδρος: Ραφαήλ Παπαδέλης

Γραμματέας: Θεοδώρος Σαντή

Ταμίας: Προκόπης Παπάλας

Μέλη: Μιχάλης Αυγερινόπουλος, Δημήτρης Σιμιτζής, Γιάννης Δεμερτζής

* Πανευρωπαϊκό βραβείο κέρδισε η περιβαλλοντική ομάδα του Λυκείου Πολυχνίτου, η οποία βγήκε πρώτη ανάμεσα σε 23 διαγωνιζόμενα λύκεια της Ευρώπης με την εργασία της "Προστατέψτε την άγρια φύση". Η παραπάνω εργασία αναφερόταν στους παράκτιους υγροβιότοπους του Πολυχνίτου και της Καλλονής.

* Εκθειάζει ο ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) το απολιθωμένο δάσος του Σιγρίου - Λέσβου ως παράδειγμα αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος.

* Εκσυγχρονισμός στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης: υπερσύγχρονα βιβλιοαυτοκίνητα για επισκέψεις στα σχολεία της υπαίθρου, εμπλουτισμός της βιβλιοθήκης με 9.000 τόμους, καταλογογράφηση των βιβλίων της, Οn-line σύνδεση με το Εθνικό Τυπογραφείο κ.ά.

* Έντονα προβλήματα υδροδότησης επισημαίνουν πολλοί δήμοι της Λέσβου, μεταξύ των οποίων και ο Δήμαρχος Πολυχνίτου. Με το φράγμα της Λαγκάδας τι γίνεται; Δεν είναι κρίμα να χάνεται στη θάλασσα τόσο νερό όταν διψά... η αυλή μας;

* Τιμήθηκε στο Ακράσι, την Κυριακή 13

Αυγούστου, η μεγάλη μορφή του Γ. Καλδή (δασκάλου, δικηγόρου, βουλευτή, δημοσιογράφου) με τ' αποκαλυπτήρια της προτομής του που στήθηκε στην πλατεία της γενέτειράς του.

* Μετά την "αξιοποίηση" των ιαματικών πηγών Θερμών Πολυχνίτου, ο δήμος Πολυχνίτου συζητά τη συνεργασία του με την Αναπτυξιακή Εταιρία της Νομαρχίας Λέσβου για την αξιοποίηση των Θερμών Πηγών Λισβορίου. Ευχόμαστε η νέα εταιρία να μη μιμηθεί την "Εταιρία Θερμοπηγών Πολυχνίτου".

* Επιστημονικό Συμπόσιο με θέμα: Αϊβαλί - Μοσχονήσια πραγματοποιήθηκε στις 16 - 19 Σεπτεμβρίου 2000 στο Αϊβαλί με πρωτοβουλία του Μητροπολίτη Μυτιλήνης και την παρουσία του Οικ. Πατριάρχη κ. Βαρθολομαίου.

* Διεξήχθησαν με επιτυχία στις 9 - 10 Σεπτεμβρίου αγώνες τριάθλου στα Βατερά, που οργανώθηκαν με ευθύνη του Δήμου Πολυχνίτου, της ΑΣΑΕΔ (Ανωτ. Συμβούλιο Αθλητισμού Ενόπλων Δυνάμεων) και της ΠΟΕΤ (Πανελλ. Ομοσπονδία Τριάθλου).

* Ο συνεργάτης του περιοδικού μας και καλός φίλος Παναγ. Γιαννάκας ζητά από τον Υπουργό Αιγαίου να φροντίσει για την αναστύλωση και συντήρηση του Παλιόπυργου Βρίσας. Συνηγορούμε ενθέρμως με την συμπλήρωση ότι το πρόβλημα της αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής μας και του νησιού μας γενικότερα είναι πολύ ευρύτερο και πρέπει ν' απασχολήσει όλους μας και κυρίως την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Εμείς από την πλευρά μας το θέσαμε, μεταξύ άλλων, υπόψη του Υπουργού Αιγαίου με σχετικό υπόμνημά μας.

* Από τη μεγαθυμία του Δήμου Αγιάσου κρέμεται ακόμα η διάνοιξη του δρόμου Διασταύρωσης

Πέτρινο, βγάινοντας στον Καροτσόδρομο
φωτό Μπάρι Στηλ.

Αγιάσου - Πολυχνίτου. Αφού δεν πείθεται από την ανθρώπινη λογική, μόνη ελπίδα μας πια να κάνει το θαύμα της η Παναγιά η Αγιασιώτισσα!

* Η Μυτιλήνη πανηγύρισε για τους Ολυμπιονίκες της, τον Κώστα Κεντέρη (χρυσό μετάλλιο στο αγώνισμα στίβου, 200μ.) Και την Κλέλια Πανταζή, από πατέρα Γεραγώτισσα (χάλκινο μετάλλιο στη Ρυθμική Γυμναστική).

* Ο Φιλοτεχνικός όμιλος "Μπουρίνι" της Μυτιλήνης γιόρτασε εφέτος τα 60 χρόνια καλλιτεχνικής δημιουργίας και προσφοράς στους κατοίκους της Μυτιλήνης. Ευχόμαστε να συνεχίσει τη μεγάλη προσφορά του στον πολιτισμό του νησιού μας.

* Θαυμάσαμε τους πίνακες ζωγραφικής της κ. Νίκης Ελευθεριάδη που εξέθεσε στο Νέο Αρχαιολογικό Μουσείου Μυτιλήνης (4 - 17 Οκτωβρίου 2000).

* Εξελίξεις στη Διοίκηση του Αγροτικού Συνεταιρισμού Βρίσας. Οδηγούμαστε σε νέα εποχή;

* Στην τσιμπίδα του Σ.Δ.Ο.Ε. οι απάτες του Συνεταιρισμού Σκαμνιάς.

* Μια πρωτότυπη και έξυπνη επιχείρηση στη Λέσβο: Εκτροφείο στρουθοκαμήλων λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Μυτιλήνη από τον Γιάννη Αλεξίου και Νίκο Μαυρέλη. Ευχόμαστε να εμφανιστεί και ο Βρισαγώτης επιχειρηματίας που θα δημιουργήσει εκτροφείο Αγρίων Θηραμάτων!

* Από τη σχολική χρονιά 2000 - 2001 οι μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα μπορούν να παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Σιγρίου. Το Μουσείο Βρίσας αργεί ακόμα;

* Η δραστήρια Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων εκπόνησε εκπαιδευτικά προγράμματα για τα σχολεία με θέμα: "Το κάστρο της Μυτιλήνης μέσα στους αιώνες".

* Καλώς ήλθατε στην ηλεκτρονική σελίδα του Γυμνασίου Πολυχνίτου στο INTERNET! ([Http://telemachos.gr/users/glespolyx](http://telemachos.gr/users/glespolyx)).

* Ένα ακόμα μήνυμα, που έστειλε η περίπτωση του Αλβανού Οδυσσέα Τσενάι, ο οποίος πρώτευσε στο Γυμνάσιο Ν. Μηχανιώνας, είναι ότι όποιος θέλει να μάθει γράμματα μαθαίνει και χωρίς φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα, είτε είναι φτωχός, είτε πλούσιος, αρκεί να διαβάσει.

* Εγκαινιάστηκε στις 30 Νοεμβρίου, στο Πειραματικό Λύκειο Μυτιλήνης μια από τις έξι σχολικές βιβλιοθήκες που ιδρύονται σε σχολεία της Λέσβου (Πειραματικό Λύκειο Μυτιλήνης, Ενιαίο Λύκειο Γέρας, Γυμνάσιο Μανταμάδου, Γυμνάσιο Καλλονής, Γυμνάσιο Άγρας, ΓΕΛ Πολυχνίτου). Κάθε βιβλιοθήκη εκτός από τους 5.000 τίτλους βιβλίων, θα είναι εξοπλισμένη με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, σύνδεση με το Internet, fax, φωτοαντιγραφικό μηχάνημα, τηλεόραση, βίντεο, στερεοφωνικό συγκρότημα.

Και τώρα παιδιά, έτοιμοι για "κατάληψη" της βιβλιοθήκης.

* Ακούσαμε ότι θα μεταφερθούν οι

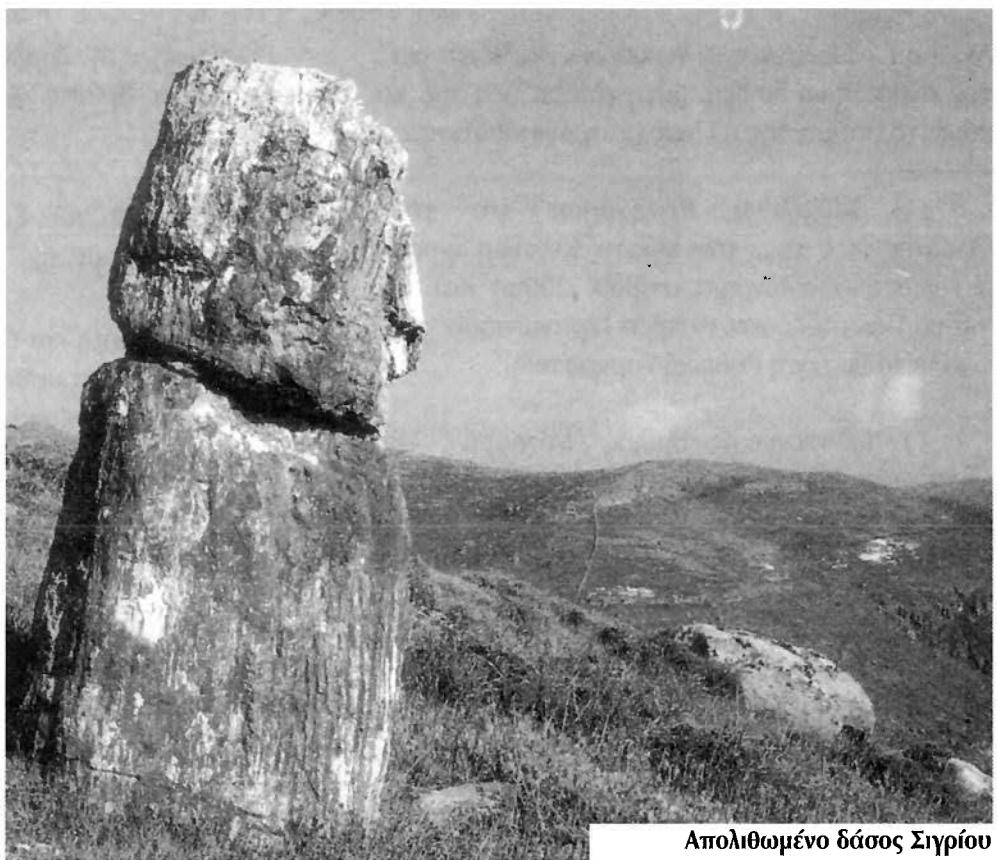
δεξαμενές καυσίμων ΜΑΜΙΔΑΚΗΣ από τη Σκάλα Λουτρών του Κόλπου Γέρας στις Πλάκες της περιοχής Πολυχνίτου (έξω από το στόμιο του Κόλπου Καλλονής, στο μέσο της απόστασης περίπου από Άγιο Φωκά - Στόμιο του Κόλπου Καλλονής).

Ασφαλώς σε κάποιο σημείο του νησιού πρέπει να εγκατασταθούν οι αποθήκες καυσίμων για να μπορεί να εφοδιάζεται το νησί με καύσιμα.

Χρειάζεται όμως ιδιαίτερη προσοχή για να αποφευχθεί ο κίνδυνος ρύπανσης της περιοχής. Και γι' αυτό τον πρώτο λόγο και την ευθύνη έχουν οι ειδικοί μαζί με τη Δημοτική Αρχή Πολυχνίτου.

* Το Δημοτικό Σχολείο Βρίσας εκσυγχρονίζεται. Απέκτησε πια κεντρική θέρμανση!

* Ανακαλύφθηκε νότια του Σιγρίου σε απόσταση 800 μ. Ο μεγαλύτερος στον κόσμο κορμός όρθιου απολιθωμένου δέντρου με διάμετρο 3,70 μ. και περίμετρο 13,7 μ.

Απολιθωμένο δάσος Σιγρίου

ΚΙ ΆΛΛΕΣ ΤΙΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΑΓΓΕΛΗ ΓΡΑΓΟΥΔΑ

Ένα ακόμα ελληνικό Πανεπιστήμιο τίμησε το συγχωριανό μας Βαγγέλη Γραγουδά, τον διεθνούς φήμης επιστήμονα καθηγητή οφθαλμολογίας στην ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ της Αμερικής.

Το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, μετά το Πανεπιστήμιο της Αθήνας, στις 15 Δεκεμβρίου 2000, αναγόρευσε τον Βαγγέλη Γραγουδά σε επίτιμο διδάκτορα της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών.

Κατά την τελετή της αναγόρευσης όλοι οι ομιλητές εξήραν την προσωπικότητα και το έργο του ανθρώπου και του επιστήμονα, ο οποίος έσωσε χιλιάδες συνανθρώπους μας, που έπασχαν από καρκίνο του ματιού (κακοήθους μελανώματος), εφαρμόζοντας αντί για την παραδοσιακή μέθοδο, της εξόρυξης του ματιού, την ακτινοβολία δέσμης πρωτονίων.

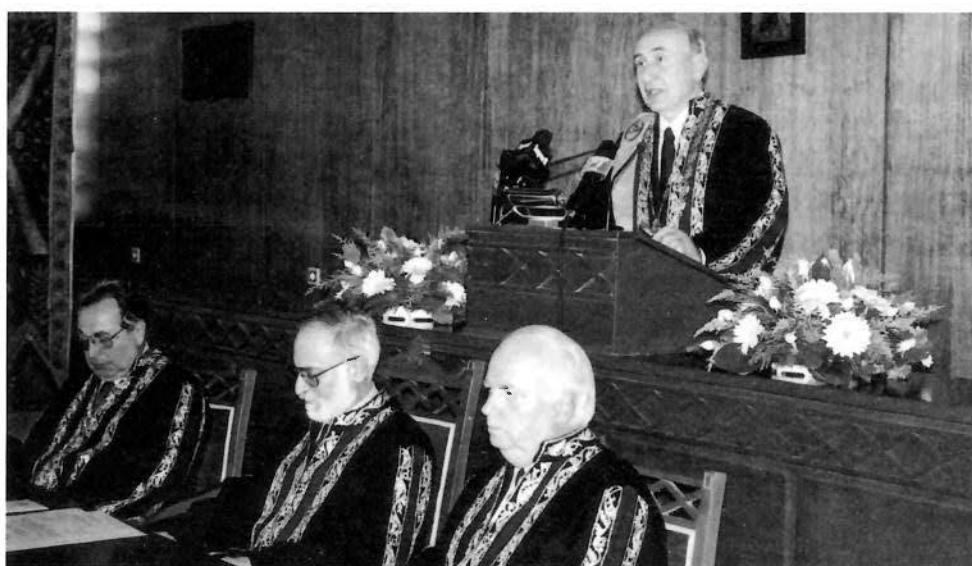
Πέραν όμως απ' αυτή την επιτυχή μέθοδο, που αναγνωρίστηκε παγκόσμια, ο Βαγγέλης Γραγουδάς τα τελευταία 15 χρόνια είναι από τους πρωτεργάτες της φωτοδυναμικής θεραπείας του εκφυλισμού της ωχράς κηλίδας, που θεωρείται η κύρια αιτία τύφλωσης για άτομα μεγάλης ηλικίας. Μετά την αναγόρευσή του ως επίτιμου διδάκτορα και την παραλαβή μεταλ-

λίου του Πανεπιστημίου Πατρών, ο τιμώμενος πήρε το λόγο και αφού ευχαρίστησε τις αρχές του Πανεπιστημίου για την τιμητική εκδήλωση ανέπτυξε το θέμα: "Πρόοδοι στην Οφθαλμολογία: από το εργαστήριο στην κλινική".

Ο καθηγητής Βαγγέλης Γραγουδάς έχει τιμηθεί επανειλημμένα με διεθνή βραβεία για το πλούσιο ερευνητικό και συγγραφικό του έργο (100 οφθαλμολογικά συγγράμματα και περισσότερες από 200 ανακοινώσεις σε περιοδικά του Index Medicos). Το 1988 τιμήθηκε με το βραβείο της Αμερικάνικης Οφθαλμολογικής Εταιρίας. Το 1996 πήρε το βραβείο Jules Gounin. Το 1998 τιμήθηκε με τον τίτλο του επίτιμου διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών και το 2000 τιμήθηκε με το βραβείο Senior Achievement της Αμερικανικής Οφθαλμολογικής Εταιρίας.

Η δική μας φτωχική τιμητική αναφορά στο πρόσωπο του συγχωριανού και φίλου μας δεν έχει βέβαια τίποτα από τις λαμπρές τελετές με τις οποίες τιμάται ο άξιος εργάτης της επιστήμης και ο άνθρωπος Βαγγέλης Γραγουδάς, έχει όμως κάτι από... "τον έπαινο του δήμου και των Σοφιστών" όπως θα έλεγε ο Καβάφης κι αυτό πιστεύουμε πως εκτός από την ικανοποίηση που προσφέρει κρατά ζωντανό τον "ομφάλιο λώρο" των Βρισαγωτών, που εργάζονται και προκόβουν στο εξωτερικό, με τη γενέτειρά τους.

Ο Β. Γραγουδάς στο βήμα μετά την ανακύρησή του ως επίτιμου διδάκτορα από τις πρυτανικές αρχές του πανεπιστημίου της Πάτρας

ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑ- ΠΤΥΞΗ του Βασιλη Ψαριανού

Έχω ακούσει πολλούς ξενιτεμένους Βρισαγώτες, που η νοοταλγία τους φέρνει τα καλοκαίρια σαν παραθεριστές στο χωριό, να παραπονούνται ότι δε βρήκαν ν' αγοράσουν τα παραδοσιακά προϊόντα του τόπου μας, με τα οποία ανατράφηκαν στα παιδικά τους χρόνια.

Ακόμα κι ένα τενεκέ λάδι λένε, δεν μπόρεσαν να βρουν, αφήστε πια το λαδοτύρι και τον τραχανά που αποτελούν είδη "υπό εξαφάνιση"!

Η ζήτηση, λοιπόν των τοπικών προϊόντων, υπάρχει. Εκείνο που λείπει είναι η προσφορά κι αυτό είναι θέμα με το οποίο πρέπει να καταπιάστει η συνεταιριστική οργάνωση.

Στην ανάγκη της διεύρυνσης και του εκσυγχρονισμού της συνεταιριστικής οργάνωσης του χωριού μας είχα αναφερθεί παλιότερα σε άλλο τεύχος του περιοδικού μας, όπου υποστήριζα τα εξής: "πρέπει η συνεταιριστική οργάνωση των χωριανών μας - σε συνεργασία ακόμα και με άλλες κοινότητες - να επεκταθεί και σε άλλους τομείς της αγροτικής οικονομίας, όπως είναι η τυποποίηση των γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων π.χ. τυριού, μελιού, φαγώσιμης ελιάς, η παραγωγή και διάθεση οικοτεχνικών προϊόντων όπως π.χ. τραχανά, γλυκών, υφαντών, κεραμεικών..."*

Επανέρχομαι λοιπόν στο θέμα, διότι διαβλέπω τον κίνδυνο να εξαρτηθεί σε λίγα χρόνια η οικονομία του χωριού μας εξολοκλήρου από τον τουρισμό και να εγκαταλειφθεί κάθε άλλη παραγωγική δραστηριότητα. Η προϊούσα εγκατάλειψη ακόμα και της ελαιοκαλλιέργειας θα μας οδηγήσει στο σημείο να αποζούν πλέον, όσοι κάτοικοι θα έχουν απομείνει στο χωριό, μόνο από τα έσοδα που θα έχουν ως ξενοδόχοι, ενοικιαστές δωματίων, εστιάτορες, γκαρασόνια και υπηρετικό προσωπικό των τουριστικών επιχειρήσεων.

Και αν συμβεί κάτι τέτοιο αυτό θα σημάνει τον

οριστικό θάνατο του χωριού, γιατί πρώτον ο τουρισμός δεν είναι σταθερή και ασφαλής μορφή οικονομίας και δεν μπορεί να εξασφαλίσει οικονομική αυτοδυναμία σε μια περιοχή, παρά μόνον εάν συνοδεύεται από συμπληρωματικές παραγωγικές δραστηριότητες, που έχουν κυρίως σχέση με τη διατροφή του φιλοξενούμενου πληθυσμού κατά την τουριστική περίοδο.

Δεύτερον, εάν περιοριστούμε στη "μονοκαλλιέργεια" του τουρισμού, μοιραία θα οδηγηθούμε στην τουριστική υπερεκμετάλλευση, με συνέπεια την υποβάθμιση της περιοχής και τη στροφή του τουριστικού ρεύματος προς άλλες "παρθένες" περιοχές ή περιοχές που παρέχουν ποιοτικά ανώτερες υπηρεσίες.

Τρίτον, ο περιορισμός της απασχόλησης αποκλειστικά στον τουριστικό τομέα, θα έχει ως συνέπεια να εκλείψει συν τω χρόνω το είδος του μόνιμου κατοίκου του χωριού και να αντικατασταθεί από το είδος των εποχιακών κατοίκων, οι οποίοι θα απασχολούνται στις τουριστικές επιχειρήσεις κατά τους μήνες μόνο της τουριστικής περιόδου.

Αποτελεί λοιπόν ζήτημα επιβίωσης για το χωριό, να παραμείνει ζωντανή η αγροτική οικονομία στην περιοχή μας με όλη την ποικιλία που τη χαρακτήριζε μέχρι πριν από λίγα χρόνια.

Η συγκυρία είναι ευνοϊκή και από την άποψη τεχνικών μέσων και από την άποψη εξεύρεσης των αναγκαίων πιστώσεων, αλλά κυρίως από την άποψη της διάθεσης των προϊόντων.

Αυτό που θα χρειαστεί οπωσδήποτε είναι η σύγχρονη γνώση, η μέθοδος και η οργάνωση.

Και σ' αυτή την κατεύθυνση τα προγράμματα του Αγροτοτουρισμού παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες, τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει πολύ πιο αποτελεσματικά η συλλογική προσπάθεια μέσα από μια συνεταιριστική οργάνωση.

Ας πάρουν και στο χωριό μας την πρωτοβουλία αυτή τη φορά οι γυναίκες, όπως το έκαναν πριν από χρόνια οι γυναίκες της Πέτρας, και ας

ιδρύσουν τον πρώτο Συνεταιρισμό Γυναικών Βρίσας, που θα παράγει και θα διαθέτει από τα πρατήριά του, στην αρχή στο χωριό κι αργότερα και στην Αθήνα, τα παραδοσιακά προϊόντα του χωριού το λαδοτύρι, τον τραχανά, τις ρουπάδες, το λάδι, τα γλυκά κουταλιού, τις μακαρόνες και την πλατσιέδα, το μέλι, τα σύκα κι ακόμα τη σουμάδα, το κρασί και το ρακί.

Και οι άντρες του χωριού ας πάρουν την πρωτοβουλία να εκμεταλλευτούν συνεταιριστικά τα παλιά περιβόλια στην παραποτάμια περιοχή που ρουμάνιασαν. Από την περιοχή αυτή μπορεί να ζήσει ακόμα ένα χωριό. Σήμερα είναι πολύ πιο εύκολο να καλλιεργηθεί η περιοχή: υπάρχουν μπουλντόζες και τρακτέρ, μπορούν να γίνουν γεωτρήσεις σε μεγάλο βάθος, να εγκατασταθούν ηλεκτρικές αντλίες, υπάρχουν φυτοφάρμακα και λιπάσματα. Υπάρχουν προπαντός χρήματα, αρκεί να ζητήσεις να ενταχθείς σε κάποιο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής κοινότητας.

* Αντίλαλος της Βρίσας, τεύχος 25 1998, σελ. 30

Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

του Γιώργου Τσάτσου

Η ιστορία της ελιάς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ελληνικού πολιτισμού. Η ελιά για τους αρχαίους Έλληνες συνδεόταν με τη διατροφή, τη θρησκεία, τη διακόσμηση αγγείων, τοίχων, χρυσών κομψοτεχνημάτων και αποτελούσε σύμβολο ειρήνης και νίκης. Γι' αυτό οι νικητές των Ολυμπιακών Αγώνων, στεφανώνονταν με κλαδί αγριελιάς (κότινο).

Η μυθολογία αναφέρει ότι η εισαγωγή της ελιάς

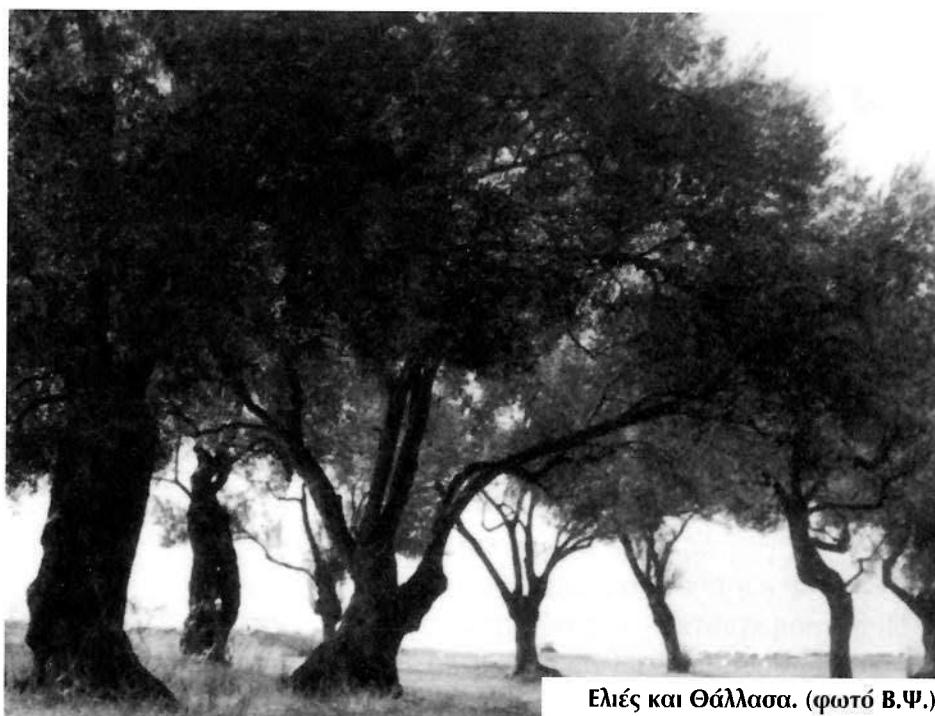
στην αρχαία Ελλάδα, έγινε από την Αίγυπτο με πρωτοβουλία του Κέρκρα. Επίσης αναφέρει ότι η Αθηνά καθιερώθηκε ως θεά της Αττικής επειδή πρόσφερε την ελιά ως πηγή πλούτου σε αντίθεση με τον Ποσειδώνα, ο οποίος πρόσφερε θαλασσινό νερό.

Κατά τον Παυσανία η δεύτερη ελιά φυτεύτηκε στην Ακαδημία του Πλάτωνα, στην Ιερά οδό των Αθηνών. Η ελιά του Πλάτωνα σώζεται μέχρι σήμερα. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι η Εύβοια ήταν γεμάτη από ελιές, μια εποχή μάλιστα που η καλλιέργειά της ήταν άγνωστη στην Περσία και στην Βαβυλωνία. Στην περιοχή του Ιονίου η καλλιέργεια της ελιάς, χρονολογείται από την εποχή του Ομήρου.

ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΛΑΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥΣ του Γιώργου Τσάτσου

Στην αγορά κυκλοφορούν τέσσερις κατηγορίες ελαιολάδου:

1. Παρθένο ελαιόλαδο
2. Ραφιναρισμένο ελαιόλαδο
3. Ελαιόλαδο
4. Πυρηνέλαιο

Ελιές και Θάλλασσα. (φωτό Β.Ψ.)

Ο τύπος "παρθένο ελαιόλαδο" είναι το λάδι που παραλαμβάνεται από τους καρπούς της ελιάς με μηχανικά ή φυσικά μέσα κάτω από συνθήκες χαμηλών θερμοκρασιών στα ελαιοτριβεία, που δεν προκαλούν αλλοιώσεις στην φυσική σύνθεσή του.

Το παρθένο ελαιόλαδο κατατάσσεται σε τέσσερις τύπους:

- α. Εξαιρετικό παρθένο με οξύτητα έως 1,0
- β. Παρθένο με οξύτητα έως 1,50
- γ. Κοινό παρθένο με οξύτητα έως 3,3
- δ. Βιομηχανικό παρθένο με οξύτητα άνω των 3,3

Το ραφιναρισμένο ελαιόλαδο προέρχεται από το "βιομηχανικό παρθένο" το οποίο έχει βελτιωθεί με διάφορες φυσικοχημικές επεξεργασίες. Με τις διεργασίες του ραφιναρίσματος είναι δυνατή η αφαίρεση της υψηλής οξύτητας και των ανεπιθύμητων οσμών και γεύσεων αλλά παράλληλα και η αφαίρεση ή αλλοίωση κάποιων ωφελιμών μικροσυστατικών. Το ραφιναρισμένο ελαιόλαδο έχει πολύ χαμηλή οξύτητα, βέβαια δεν έχει το χαρακτηριστικό άρωμα και τη γεύση του παρθένου ελαιόλαδου και είναι οπωσδήποτε φθηνότερό του.

Ο τύπος ελαιόλαδο είναι μήγα "παρθένου" και "ραφιναρισμένου".

ΠΩΣ ΚΑΘΟΡΙΖΕΤΑΙ Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ

Τα κριτήρια που χαρακτηρίζουν την ποιότητα είναι κυρίως η οξύτητα, η οξειδωση (ή τάγγιση), η οσμή, η γεύση και το χρώμα.

Η οξύτητα είναι η χημική αλλοίωση που προσδίδει στο λάδι βαριά γεύση. Προκαλείται από διάφορους παράγοντες που επιδρούν, είτε κατά την ανάπτυξη του καρπού στο δέντρο, είτε κατά τη συγκομιδή, είτε ακόμα και κατά την έκθλιψη του καρπού στο ελαιοτριβείο.

Η τάγγιση αποτελεί ένα σύνδρομο σοβαρών αλλοιώσεων του ελαιολάδου. Παρατηρείται κυρίως μετά την εξαγωγή του ελαιόλαδου από

τον καρπό και συνδέεται με ακατάλληλες συνθήκες κατά την επεξεργασία στο ελαιοτριβείο, την αποθήκευση και τη συσκευασία.

ΠΩΣ ΞΕΧΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΚΑΛΟ ΛΑΔΙ

Ένα ελαιόλαδο καλής ποιότητας πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- α. Ευχάριστη οσμή και γεύση
- β. Να είναι διαυγές, διαφανές και να μην έχει μούργα

ΠΩΣ ΣΥΝΤΗΡΕΙΤΑΙ

Το λάδι συντηρείται συνήθως ενάμιση χρόνο όταν δεν έρχεται σε επαφή με το φως, τον αέρα, την υγρασία και διατηρείται σε θερμοκρασία περιβάλλοντος.

Καζάνι για το ρακί (φωτο: Β.Ψ.)

ΛΕΣΒΙΟΣ ΟΙΝΟΣ του Βασιλη Ψαριανού

"μηδ'εν άλλο φυτεύσης πρότερον
δένδριον αμπέλω"
Αλκαίος (333 LP)*

Διάβασα σε μια λεσβιακή εφημερίδα το ιστορικό της "ανάστασης" του περιφημότερου κρασιού των αρχαίων Ελλήνων, του "λέσβιου οίνου": στα Χύδρα ένας αρχαιομαθής και αρχαιολάτρης συμπατριώτης μας, βρήκε μερικές ρίζες από κλήματα αναρριχητικά που είχαν διασωθεί μετά τη φυλλοξήρα του 1880 και την καταστροφή του προγονικού του αμπελώνα. Εξέτασε το DNA αυτών των κλημάτων και διαπίστωσε ότι ήταν μια μοναδική ποικιλία, που δεν είχε σχέση με καμιά από τις παγκόσμια γνωστές ποικιλίες κρασοστάφυλων. Από τις ρίζες αυτές δημιούργησε ένα ολόκληρο αμπελώνα στα θειούχα εδάφη ενός σβησμένου ηφαιστείου στα Χύδρα και έβγαλε βιολογικό κρασί που το ονόμασε ΜΕΘΥΜΝΑΙΟ ΟΙΝΟ η προς τιμήν του κρασοθεού Διόνυσου ("ότι μεθ' ύμνων ἥλθεν". Πλούταρχος ΗΘ.648E.)

Βρήκα το κρασί και το δοκίμασα. Ένιωσα το

"πνεύμα" του Μεθυμναίου Διόνυσου να περνά στις φλέβες μου!

Εύγε, πατριώτη! Σε ζηλεύω. Να είχαμε όλοι το μεράκι σου και τον "έργοις" και όχι "λόγοις... παχέσι" πατριωτισμό σου!

Αν μπορούσα και για να ξαναγινόμουν νιος, ν' ανάσταινα στο χωριό μου τα εφτάκοιλα, τους αγούμαστους της κληματαριάς μας, τη κντούρα από το Χοχλακιάρι, τα χιώτικα, τα φωκιανά και τα κυπριώτικα του πατέρα μου, τα μοσχάτα και ραζακιά στη Μαχμούτη, την Παλιαμπέλα, τα Παλιάμπελα και το Λιβάδι.

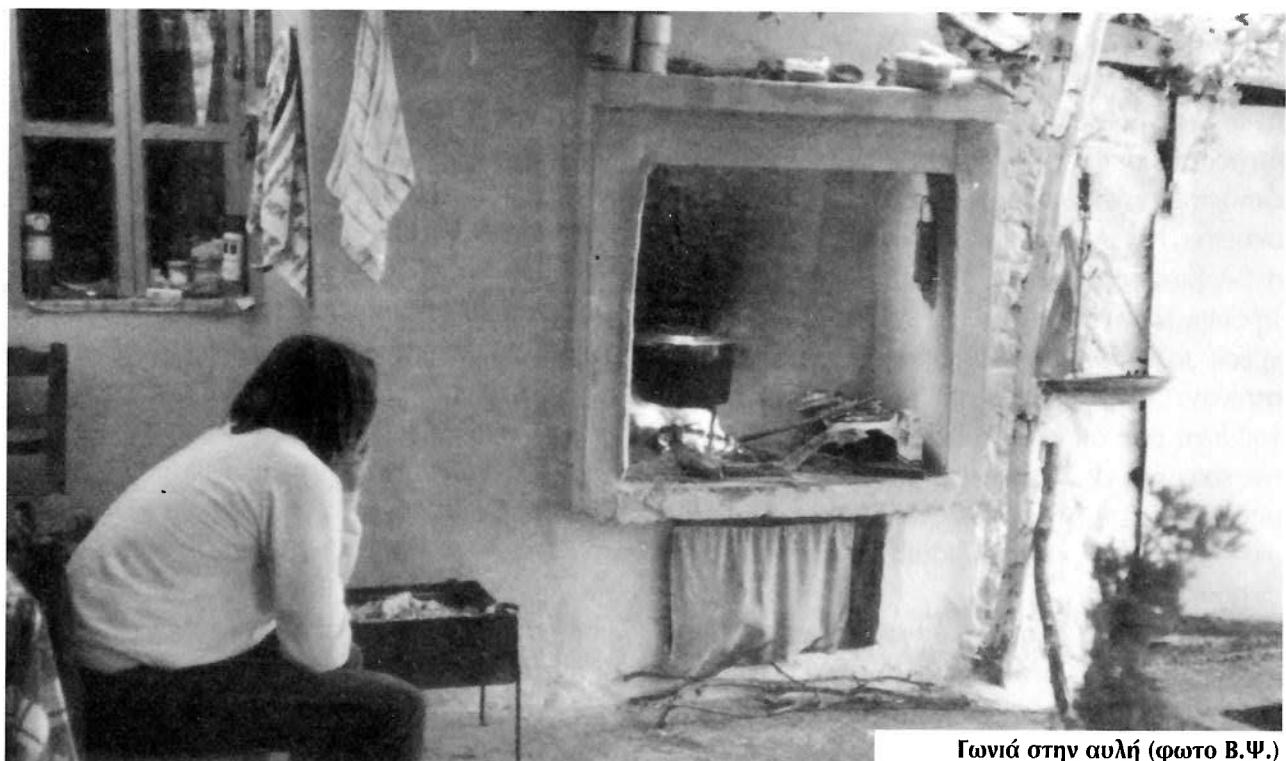
Ν' αναστηθούν οι αμπελώνες των προγόνων μας, εκεί που τα ρουμάνια έπνιξαν τον πιο γόνιμο τόπο, να γλυκάνει η γης από το μούστο και το πετιμέζι.

Ν' αντηχήσουν ξανά τα τραγούδια του Λήνου, καθώς θα τρέχει το θεϊκό δώρο στα πολήμνια*.

Και ν' άνοιγα ξανά το καζάνι του παππού μου να βγάλω ρακί από ντόπια τσίπουρα κι όχι από εισαγόμενο οινόπνευμα.

*¹ "να μη φυτεύσεις τίποτα άλλο εκτός από αμπέλια"

*² υπο-λήνια: πατητήρια

Γωνιά στην αυλή (φωτο Β.Ψ.)

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ 1922 ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ της Ειρίνης Α. Αναγνώστου

Τις τελευταίες μέρες του Αυγούστου που μας πέρασε, ένα ζεστό απομεσήμερο, ο πατέρας μου έφερε στο πατρικό μου σπίτι, στην Βρίσα, ένα τούβλο με μια παράξενη επιγραφή. Παράξενη όχι γιατί δεν διαβαζόταν εύκολα, αλλά γιατί ανέγραφε ένα περίεργο όνομα: ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΧΩΡΙ, το οποίο δεν το είχαμε ακούσει ποτέ. Με όσους και αν το συζητήσαμε στο χωριό κανείς δεν ήξερε να μας πει τίποτα. Μια πολύ μικρή έρευνα στο Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού (που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη) έδειξε ότι το χωριό αυτό ήταν στην Μ. Ασία, στην περιοχή των Κυδωνιών (Αϊβαλί) και κατά την καταστροφή του 1922 σφάχτηκαν οι περισσότεροι κάτοικοί του, εκτός από 5 οικογένειες, δυο εκ των οποίων ήταν κεραμοποιοί οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Γέρα και έφτιαξαν μικρές Βιοτεχνίες κατασκευής τούβλων. Ήσως, σε ανάμνηση της γενέθλιας γης να χάραξαν το όνομα του χωριού πάνω στα προϊόντα τους.

Το μυστήριο θεωρητικά είχε διαλευκανθεί. Όσο πιο πολύ όμως έψαχνα στις εκθέσεις και στις περιγραφές του διωγμού που βρήκα στο Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού, τόσο ξαναζωντάνευαν στη μνήμη μου οι διηγήσεις που είχα ακούσει στα παιδικά και εφηβικά μου χρόνια από σεβάσμιες γερόντισσες, οι οποίες είχαν έρθει ως πρόσφυγες στον τόπο μας. Θεωρώ, ότι έχω χρέος ιερό όχι μόνο απέναντι τους αλλά και απέναντι στην ιστορία του χωριού μας να αφηγηθώ τα όσα άκουσα από τα χειλή τους. Δεν θα ανακοινώσω δημόσια τα ονόματα τους, επειδή μου το ζήτησαν οι ίδιες· τα στοιχεία τους ωστόσο βρίσκονται στη διάθεση του κάθε ενδιαφερόμενου.

Ποιός ή ποιά στο χωριό δεν έχει ακούσει για τις πρόσφυγες; Ήταν δυο αδελφές η Κατίνα και η Ελένη (γράφω τα βαπτιστικά τους ονόματα γιατί νομίζω ότι είναι γνωστές σε όλους) οι

οποίες ήρθαν στη Βρίσα μετά τη Μικρασιατική καταστροφή. Τύχη αγαθή συνέπεσε να τους δώσουν ένα σπίτι, το οποίο βρισκόταν πολύ κοντά στο πατρικό του πατέρα μου. Γράφω "τύχη αγαθή" γιατί κάθε φορά που πήγαινα φρούτα στην γιαγιά μου την Κορνηλία, εκείνη πάντα με έστελνε να δώσω κάτι και σ' αυτές. Ποτέ όσο ζω, δεν πρόκειται να ξεχάσω το χοιμόγελο και τη γλύκα που απλωνόταν στο πρόσωπό τους, μόλις με έβλεπαν στην πόρτα του σπιτιού τους. Η χαρά τους ήταν μεγάλη, όχι επειδή τους πήγαινα κάτι (άλλωστε δεν ήμουν η μοναδική), αλλά γιατί ένοιωθαν ότι έτσι γινόταν ευρύτερα αποδεκτές στον κοινωνικό τους χώρο, ξαναποκτούσαν οικογένεια. Στα αυτιά μου ηχούν ακόμα οι φωνές τους: "Ιχού καλέ, η εγγόνα της κυρά-Κορνηλίας! Καλέ, η Ειρήνη του Αλέξανδρου δεν είναι; Γιαραμπή, και πότε ξεπετάχθηκε; Η Μαυρομάτα (Παναγιά) να σε φυλάει κορίτσι μ'". Και όρχιζαν να μου κάνουν χλια παινέματα και να δίνουν ευχές τόσο σε μένα όσο και στην οικογένειά μου, με αποκορύφωμα πάντα την ίδια φράση: "ποτέ ματάκια μου να μην χάσεις την γη σου, να μην χάσεις την πατρίδα σου!"

Αυτή ήταν το πρώτο μου άκουσμα για την προσφυγιά. Στο πέρασμα του χρόνου είδα και άκουσα πολλά. Έμαθα ότι αρκετά αντικείμενα του πατρικού μου σπιτιού, ήρθαν από τη Μικρασία συνοδεύοντας τους πρόσφυγες προπατπούδες μου. Δυο, ωστόσο, διηγήσεις μου έμειναν αλησμόνητες. Η πρώτη προέρχεται από μια γυναίκα, η οποία κατογόταν από το χωριό μας και είχε πάει να δουλέψει στη Σμύρνη ως υπηρέτρια σε σπίτια αφεντάδων. Μου έλεγε λοιπόν: "Ηταν ο Αύγουστος προς το τέλος του, όταν ήρθαν οι Έλληνες στρατιώτες στη Σμύρνη, κυνηγημένοι από τους Τούρκους. Πήγαιναν στο δρόμο αμίλητοι, σαν φαντάσματα· κοίταζαν ίσια μπροστά τους χωρίς να γυρίζουν το κεφάλι τους ούτε δεξιά ούτε αριστερά. Δεν έκλαιγαν. Κοιτούσαν μόνο μπροστά τους σαν να μην έβλε-

παν τίποτα και προχωρούσαν. Εμείς σαν μάθαμε ότι οι Τσέτες άρχιζαν να σφάζουν σε άλλα μέρη χριστιανούς, αρχίσαμε να κλειδώνουμε τα βράδια τις πόρτες μας. Ισαμε τότε όλοι κοιμόμασταν με ανοιχτές πόρτες. Στις 25 του μήνα (Αύγουστος) μάθαμε ότι φεύγει ο Στεργιάδης*. Ο μαυρόψυχος! Μαύρη πίσσα να τον καίει! (Ήταν πραγματικά παράξενο να ακούς κατάρες τέτοιες, από μια γυναίκα που έλεγε μόνο ευχές). "Στις 29 του Αυγούστου αποφάσισε ο αφέντης να φύγουμε από το σπίτι μας. Στο δρόμο προς την παραλία μας έπνιγαν οι καπνοί. Πατούσαμε πάνω σε αίματα. Όλοι φώναζαν: "οι Τσέτες, οι Τσέτες! Φευγάτε να σωθούμε!" Αφού είδαμε και αποειδαμε ότι δεν μπορούσαμε να ξεφύγουμε πήγαμε σ' ένα νεκροταφείο και εκεί μείναμε δυο βράδια (30 και 31 Αυγούστου). Τι νύχτες ήταν αυτές Χριστέ μου! Τα σκυλιά αλλυχτούσαν αγριεμένα και εμείς όλο και να ανοίγουμε λαγούμια κάτω από τις ταφόπλακες και να χωνόμαστε όλο και πιο μέσα. Ξημέρωσε ο Θεός τη μέρα του. Σαν μάθαμε ότι ερχόταν προς τη Σμύρνη το Χασάν Ασκέρ (4η τουρκική μεραρχία) αποφασίσαμε να φύγουμε. Όταν νύχτωσε ξεκινήσαμε σαν φθάσαμε στην παραλία της Σμύρνης ήταν νύχτα. Ο κόσμος παντού να τσιρίζει: "οι Τσέτες, οι Τσέτες" και να φεύγει σαν τρελός. Εγώ κρύωνα, έψωχνα να βρω κάτι να σκεπαστώ. Ποιός να μου δώσει; Τότε είδα μια κουβέρτα. Κανένας δεν την πλησίαζε. Πήγα να την σηκώσω και τι να δω; Είχαν σκεπάσει μια κοπέλα που την είχαν σκοτώσει οι Τσέτες και της είχαν κόψει το κεφάλι...! Παναγιά μου, τι ήταν αυτό!

Ήρθαμε, όπως ήρθαμε, στη Μυτιλήνη και εκεί που βολοδέρναμε πάνω στην προκυμαία άυπνοι και απότιστοι και ατάιστοι, ήρθε ένας παπάς, που ήταν από το χωριό μας και τον έλεγαν παπά-Αριστείδη (πρόκειται για τον π. Αριστείδη Παπακωνσταντίνου, για τον οποίον γίνεται αλλού εκτενής αναφορά). Αυτός μας πήρε στο σπίτι του και μας έδωσε όλα. Ύστερα μάθαμε ότι έδωσε όλο του το σπίτι στους πρόσφυγες και αυτός πήγε και ζούσε μέσα στις παρόγκες.

Την δεύτερη ιστορία μου την διηγήθηκε πριν από λίγα χρόνια μια χωριανή μας που τότε ήταν στα Μοσχονήσια. "Τίποτα δεν άφησαν να πάρουμε. Καθόμασταν στην αυλή μας και τρώγαμε. Ξαφνικά ακούσαμε φωνές: "οι Τούρκοι, οι Τούρκοι! Φευγάτε να σωθείτε!" Κρυφθήκαμε, όπου μπορούσαμε εκείνη την ώρα και ύστερα, όταν θαρρέψαμε λίγο, αρχίσαμε να ξεμυτίζουμε. Ο δεσπότης μας, ο Αμβρόσιος, που τον επετάλωσαν οι αντίχριστοι, φώναζε συνέχεια: "μόνο την ψυχή σας να σώσετε! Φύγετε! Μην παίρνετε τίποτα μαζί σας!" Φύγαμε και μας πήγαν στα Ψαρά. Μείναμε εκεί κάμποσο καιρό και ύστερα ήρθαμε στη Μυτιλήνη. Αχ! Ανάθεμα στον αίτιο!"

Οι παραπάνω ιστορίες είναι δείγματα των τραγικών στιγμών που έζησε ο Ελληνισμός. Οτιδήποτε σχόλιο περιττεύει. Ας είναι το παραπάνω κείμενο, ένα κεράκι αναμμένο στη μνήμη αυτών που έσβησαν εκείνες τις ώρες και όσων έχασαν πατρίδα και οικογένεια.

* Σημείωση της Σύνταξης:

Στεργιάδης Αριστείδης: ύπατος αρμοστής στην περιοχή της Σμύρνης. Αμφιλεγόμενη προσωπικότητα λόγω της πολιτικής που ακολούθησε κατά τη θητεία του στη Σμύρνη.

1921. Κάπου στο Σαγγάριο
Σταύρος Γιαννάκας (φωτογραφικό αρχείο Παν. Γιανάκα)

Τα δουλάκια της Βαρβάρας Σκιά

Πάνω στα καλύτερά τους χρόνια, στην τρυφερή ηλικία των εννέα-δέκα χρόνων, ήταν που γινόταν το προξενιό να πάνε στη Σμύρνη τα μικρά κορίτσια να δουλέψουν σε κάποιο σπίτι. Το προξενιό γινόταν από πατριώτες μας που ήταν μόνιμοι κάτοικοι της Σμύρνης, ή από κάποιους χωριανούς μας τεχνίτες που τύχαινε να δουλεύουν σε αρχοντόσπιτα, και τους ζητούσαν ένα μικρό κορίτσι για τα χουσμέτια (δουλειές) του σπιτιού. Έτσι έφτανε το μήνυμα στο χωριό με τον καπετάνιο της εποχής, τον μπάρμπα Κωστή Κωστάκα, που έκανε το πέρασμα στην Ανατολή απέναντι με το καϊκι του ή από κάποιον άλλο χωριανό, που είχε πάει στη Σμύρνη και γύριζε στο χωριό.

Τότε μάζευε η μάνα το παιδί απ' την αλάνα της γειτονιάς, που έπαιζε ως εκείνη την ώρα ίσως χαράνα, ίσως με το πανένιο τόπι του ακόμα ίσως και να χάζευε που έπαιζαν τ' αγόρια χαλάκαρια. Κι αφού το έπαιρνε μέσα, άρχιζε να το νουθετεί πως πρέπει να πάει να δουλέψει στην ξενιτιά να κάνει την προίκα της για να μπορέσει να παντρευτεί. Δεν ξέρω πώς να ένιωθε η μάνα αυτή την ώρα που ζητούσε από ένα μικρό παιδί, το παιδί της, να φύγει από κοντά της και να πάει να δουλέψει μακριά στα ξένα. Δεν μπορεί, μάνα ήταν, σίγουρα θα το έκανε με πόνο ψυχής. Άλλα, αν σκεφτεί κανείς, αν έλθει στη θέση αυτού του παιδιού που δεν ήξερε τίποτε από τον έξω κόσμο, που όλος ο κόσμος ο δικός της ήταν το σπίτι το γεμάτο με τ' αδελφάκια της, η γειτονιά, η πανένια κούκλα με τα ζωγραφισμένα με κάρβουνο μάτια και με το σχηματισμένο με κοκκινόχωμα στόμα και το πανένιο τόπι της. Πώς να τα άφηνε όλα αυτά, πού να πήγαινε και πού να στεκόταν; Πώς να ήταν αυτοί οι άνθρωποι που θα πήγαινε κοντά τους; Θα το αγαπούσαν λίγο τώρα που ένιωθε σαν τα ανυπεράσπιστα πουλάκια που βρήκε μια μέρα στα χωράφια κι ήταν φοβισμένα γιατί έλειπε η μάνα τους κι αυτά ήταν μικρά, δεν είχαν ακόμα ούτε φτερά να πετάξουν;

Στις μέρες που ακολουθούσαν μάζεψαν τα ρούχα του σπιτιού, μαζί και τα λίγα υφαντά ρουχαλάκια της, πήγαν στον ποταμό, έστησαν το

καζάνι, κι όταν ζεστάθηκε το νερό κι άρχισε η μάνα να πλένει, να χτυπά με την κοπανίδα τα ρούχα και να τα ρίχνει στο ποτάμι, εκείνο τουλαβουτούσε μέσα, έστιβε με τα μικρά χεράκια του τα ρούχα κι ένιωθε ευτυχισμένο όσο κανείς. Μάλιστα είχε ξεχάσει εντελώς πως έπρεπε να ξενιτευτεί. Της στο θύμισε η μάνα της, λέγοντας πως έπρεπε να μπαλώσουν τα ρούχα της, να ξωμίσουν τις πλεκτές κάλτσες της, να τις κάνουν καινούργιες βρακοζώνες, ώστε να πάει ανθρωπεμένη. "Μα καλά δεν είμαι εδώ; Για δες τι όμορφα που είναι σήμερα. Ούτε θέλω να παντρευτώ" θα ήθελε να πει εκείνη την ώρα, αλλά δεν τόλμησε, γιατί ήταν μικρό και δεν έπρεπε να βγάζει γλώσσα στους μεγάλους.

Κι όταν σε λίγες μέρες μπάλωσαν τα ρούχα της, ξώμισαν τις πλεκτές κάλτσες της, πέρασαν καινούργιες βρακοζώνες, τα έβαλαν σε ένα μπόγο και είπαν πως είναι έτοιμη να φύγει, τότε εκείνο το παιδί νόμιζε πως όλα αυτά συμβαίνουν σε κάποιον άλλον. "Άγκαλιασε τα μωρά μας, γιατί θα φύγουμε πολύ πρώι και θα κοιμούνται." Τ' αγκάλιασε, κόλλησε απάνω τους κι έκλαψε σιωπηλά. Μα όταν έστρωσαν τα στρώματα και πήγε να κοιμηθεί μαζί με τ' αδελφάκια του, όπως κάθε βράδυ, στη σειρά, τα ματάκια του στυλώθηκαν στις Παναγιές, που ήταν ψηλά, σα να ζητούσε βοήθεια.

Το ξύπνησαν απ' τα μαύρα χαράματα. Πήρε το μπογολάκι του και κατέβηκαν στο γιαλό. Εκεί ήταν το καϊκι, κάποιοι χωριανοί κι ακόμα ένα δουλάκι σαν κι αυτό. Το φίλησαν και το άφησαν να μπει στο καϊκι που ξανοίχτηκε για να περάσει απέναντι στ' ακρογιάλια της Μικράς Ασίας. "Μπορεί να έρθω καμιά φορά να σε δώ", άκουσε τη γνώριμη φωνή, σπαρακτική σαν μακρινό μοιρολόι στ' αυτιά της. "Ο, τι σε λένε, θα λες μάλιστα κυρία, κι αν βρεις παράδεις να τις δώσεις, γιατί μπορεί να σε δοκιμάζουν μη τυχόν κλέβεις. Γι αυτό να προσέχεις", ερχόταν στο μυαλό τα λόγια της μάνας της. Μα πάλι ο νους της έφευγε από κει και πήγαινε στην κούκλα που άφησε, στο πάνινο τόπι της, στα παιχνίδια της γειτονιάς, στ' αδελφάκια της, που θα κοιμόταν τώρα πιο απλόχωρα που έλειπε εκείνη.

"Η Σμύρνη, φάνηκε η Σμύρνη", φώναξαν μέσα στο καϊκι που έσχιζε τα γαλανά νερά, ώσπου

έφτασε στον προορισμό του. "Μη φύγετε, να σας παραδώσω εγώ στα σπίτια", είπε ο καπετάνιος, που πήρε τα σκλαβάκια και τα μοίρασε σύμφωνα με τις διευθύνσεις. Πάλι εκείνα τα αμάλλιαστα πουλάκια ήρθαν στη σκέψη της μικρούλας που έτρεμε από φόβο κι η καρδούλα της πήγαινε να σπάσει κάτω από την τεράστια ποδιά που την πέρασαν από το λαιμό και την έδεσαν πίσω, κι

ενώ η κυρία έδινε διαταγές τι δουλειές να κάνει, εκείνο το έρμο όλο ψέλλιζε συνεχώς. "Μάλιστα κυρία, μάλιστα κυρία."

Σημείωση. Το παραπάνω κείμενο στηρίχτηκε σε αφηγήσεις γυναικών που έζησαν προσωπικά αυτές τις καταστάσεις.

Ο γιατρός και λογοτέχνης Γιάννης Καβουρής πιστός στο... ραντεβού του με τον ΑΝΤΙΛΑΛΟ ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ μας στέλνει, όπως μας υποσχέθηκε, ένα δείγμα από την πεζογραφική δουλειά του "αληθινές ιστορίες", με θέμα τη συγχωριανή μας "Κουτή", για την οποία μόνο καλά λόγια έχουμε ακούσει, για την ευγενική "Κυρά Ρηνιώ" που τόσους βοήθησε στην περίοδο της Κατοχής, όταν προσφερόταν να κάνει τον "δραγουμάνο" για να σώσει συγχωριανούς μας που κινδύνευαν...

Η ΚΟΥΤΗ

του Γιάννη Καβουρή

"Κουτή" την έλεγαν όλοι στο χωριό και με τ' όνομα αυτό ήταν γνωστή στα πέρατα της οικουμένης. Δεν ήταν όμως καθόλου κουτή, μα ήταν μορφωμένη και πανέξυπνη, που άμα τη γνώριζες σ' έκανε σκλάβο της με τις γνώσεις της και την πολύμορφη πείρα της. Από μικρή η μάνα της την έβαλε στο καϊκί του Κωστάκα στα Βατερά και την πήγε στη Σμύρνη; υπηρέτρια σ' ένα πλούσιο σπίτι φραγκοκλεβαντίνων. Ήταν μόδα τότε στα χωριά να ξενιτεύονται, με τη φτώχεια που τους έδερνε, και να ζητούν δουλειά στη γειτονική Σμύρνη, που ανθούσε τότες όπου κυριαρχούσαν οι ρωμιοί στην οικονομική ζωή της χώρας. Η μικρή Ρηνιώ, έτσι τόλεγαν το μικρό μωρό από το χωριό, μες την αγκαλιά της μάνας της ακόμα, μπήκε στο καϊκί του Κωστάκα στα Βατερά και ξενιτεύτηκε μαζί μ' όλους μεγαλύτερούς της.

Όταν έφτασαν στην Σμύρνη, η γριά μάνα της με πόνο στην καρδιά αποχωρίστηκε την μικρή,

αφού την εμπιστεύτηκε σ' ένα πλούσιο σπίτι δυο άκληρων Γερμανών σαν μικρό δουλάκι. Τα χρόνια κείνα τα παλιά, κόσμος και κοσμάκης έφευγε από το χωριό οναζητώντας μια καλλίτερη τύχη στην ξενιτεία, σε πλούσια σπίτια όπου μπαίνανε σαν δουλικά ή στα χωράφια για σπαρτά, όπου μάζευαν τα στάχυα από τον θερισμό και γύριζαν με "μπασάκι" στο χωριό. Έτσι έγινε τότες και με τη μικρή Ρηνιώ. Η μάνα της την τακτοποίησε στο πλούσιο σπίτι των άτεκνων Γερμανών και την άφησε κλαίγοντας δίνοντάς της άφθονες τις συμβουλές της.

Πέρασαν κάμποσα χρόνια από τότες κι η μικρή μεγάλωνε και την αγαπούσαν σαν παιδί τους. Όταν έγινε ο διωγμός και το ολοκαύτωμα της Σμύρνης, με τον ξεριζωμό των ομοεθνών, με την φωτιά απ' την μια και το πνιγμό απ' την άλλη, προσπαθώντας να σκαρφαλώσουν στα αφιλόξενα καράβια τα συμμαχικά που ναυλοχούσαν στο λιμάνι, έφυγαν μαζί πολλοί ξένοι για τα σπίτια τους στις μακρυνές τους πατρίδες.

Τότες ξεσηκώθηκαν και οι Γερμανοί που φιλοξενούσαν την μικρή Ρηνιώ και την πήραν μαζί τους. Εκεί φρόντισαν το μωρό, που στο μεταξύ είχε μεγαλώσει και το έβαλαν στο σχολείο, όπου άρχισε να μαθαίνει τα γράμματα, καθώς ήταν επιμελής και έξυπνη. Έβγαλε το Δημοτικό και πήγε στο Γυμνάσιο. Το έβγαλε κι αυτό και την έκλεισαν αργότερα σε μια σχολή για κορίτσια, όπου η μόρφωση ήταν κλασσική, με ποίηση, μουσική και καλές τέχνες. Με τα χρόνια οι θετοί γονείς πέθαναν και το κορίτσι έμεινε ολομόναχο. Τότε θυμήθηκε πως ήταν ξένη από μακριά, πως είχε μιαν αδελφή που την λέγαν

Μαριγώ και έναν αδελφό που τον έλεγαν Στέλλιο. Κι οι δυο αυτοί ήταν μεγαλύτεροί της και ζούσαν με την μάνα της σ' ένα μακρινό χωριό, κάπου μακριά από κει που βρισκόταν. Τίποτα άλλο δεν θυμόταν, ούτε πως το λέγαν το χωριό, ούτε τ' άνομά της, ούτε την πατρίδα της. Αποφάσισε τότες να πάει στον Ερυθρό Σταυρό και να βγει στο ραδιόφωνο. Ύστερα από πολύ καιρό, πήρε την απάντηση. Από μακριά ήρθε το μήνυμα. Αποφάσισε τότε να γυρίσει πίσω και ετοιμάστηκε σιγά - σιγά. Με πολύ συγκίνηση έφτασε στον τόπο της και αντάμωσε τα αδέλφια της. Η μάνα της εν τω μεταξύ είχε πεθάνει. Με χαρά την δέχτηκαν αυτοί και αγκάλιασαν την νεοφερμένη δεσποινίδα που μιλούσε μόνο γερμανικά, αφού είχε ξεχάσει την γλώσσα της. Ήταν μορφωμένη κι είχε άλλες αρχές. Ήρθε από ένα πολιτισμένο κόσμο, σ' ένα κόσμο υπανάπτυκτο την εποχή εκείνη και δεν μπορούσε να συνενοηθεί και δεν την καταλάβαιναν. Της κόλλησαν τότε το παρατσούκλι "κουτή", που τόφερνε σ' όλη της την ζωή. Πήρε από τους δικούς της την κληρονομιά που της ανήκε και εγκαταστάθηκε σ' ένα μικρό φτωχικό σπιτάκι της μάνας της με μια μεγάλη αυλή. Εκεί μέσα τη γνώρισα εγώ ύστερα από πολλά χρόνια, όταν μικρός μαθητής πήγαινα και της έκανα συντροφιά και μιλούσαμε γερμανικά. Στο χωριό όμως τότε δεν μπορούσε να μείνει και κατέβηκε στη Μυτιλήνη, όπου μπήκε γκουβερνάντα σ' ένα πλούσιο σπίτο. Πέρασαν κάμποσα χρόνια και δούλεψε σαν παιδαγωγός περιζήτη για τις γνώσεις της και το καλό πολιτισμένο ήθος της. Όμως ήταν

ενάρετη κι ο καῦμός έτρωγε τα σωθικά της και θέλησε πάλι να γυρίσει στο σπίτι της. Πήρε τα μάτια της και ξαναγύρισε στο χωριό. Σε λίγο παντρεύτηκε μ' έναν χήρο που τη ζήτησε σε γάμο και απέχτησε λίγα κτήματα και νοικοκυριό. Στάθηκε όμως άτυχη, γιατί ύστερα από λίγα χρόνια ο άντρας της πέθανε και την άφησε χήρα. Η ίδια όμως δεν τάβαλε κάτω. Δούλευε στα κτήματά της, μάζευε τις ελιές, φρόντιζε και καλλιεργούσε τα χωράφια της κι έβγαζε το δικό της. Αργότερα την ζήτησε σε δεύτερο γάμο ένας καλός νοικοκόρης, βρακάς από τον Πολιχνίτο, οιγράμματος και λίγο άξεστος. Τον παντρεύτηκε όμως γιατί ήταν καλοκάγαθος και την αγαπούσε. Ζήσανε μαζί πολλά - πολλά χρόνια και μεγάλωσαν την περιουσία τους. Έκαναν και δυο παιδιά. Μια κόρη και έναν γιό. Σε λίγο χτίσανε κι ένα πανέμορφο σπίτι μέσα στη μεγάλη αυλή, απ' το κάτω μέρος στον κεντρικό δρόμο, δεν πήγε όμως εκεί και έμεινε στο φτωχικό της, γιατί το προόριζε για την κόρη. Εκεί στο φτωχικό την έβλεπα, καθισμένη σ' ένα ντιβάνι με πολλά μαξιλάρια ποικιλόμορφα κάτω από το χαμηλό παράθυρο που έβλεπε στην αυλή με τα ζα. Τι δεν μου έλεγε τότες. Μου διηγόταν για την ζωή της στην Γερμανία του Κάιζερ, για την όμορφη Δρέσδη και το Λάιπζιχ, όπου έζησε τα περισσότερά της χρόνια, για τα θέατρα, τους κινηματογράφους, για τα βιβλιοπωλεία, τους ζωολογικούς, το "Ζβίγκερ", την όπερα και τόσα άλλα, που νεαρός εγώ τότε, που διψούσα για περιπέτεια, την άκουγα με άνοιχτο το στόμα.

Η κυρά Ρήνη στα Βατερά

Όταν αργότερα σπούδαζα στην Γερμανία και επρόκειτο να τα γνωρίσω όλα αυτά, ήταν σαν να τάξερα από πριν. Τόσο πολύ τα γνώριζα, που όταν μιλούσα με τους συναδέλφους με θαύμαζαν που τάξερα καλλίτερα από κείνους. Δεν ήταν όμως μόνο αυτά. Διαβάζαμε μαζί τους κλασικούς, τον Γκαίτε, τον Σίλλερ, τον Χάινε, τον Χέντερλιν και τόσους άλλους που ακόμα έχω στην μνήμη μου. Την εποχή εκείνη που η Ρηνιώ ζούσε στη Γερμανία του Κάιζερ, πριν απ' τον πρώτο παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν η χρυσή εποχή, η μπελ επόκ, όπως την έλεγαν και η ζωή ήταν όμορφη και πολύ λαμπρή. Έτσι κατάφερε να ζήσει πάνω στην ανάπτυξη της τα χρυσά εκείνα χρόνια με τις λαμπρές σπουδές της και να κάνει χτήμα της τα υπέροχα εκείνα διδάγματα, με χρυσές εμπειρίες μιας όμορφης και πολιτισμένης ζωής.

Μου μιλούσε για τις εμπειρίες της και τον πρώτο της έρωτα, έναν πανέμορφο νεαρό αξιωματικό του ναυτικού του Κάιζερ, μ' ένα κομψό υπογένειο που μας κοίταζε μέσα από τη φωτογραφία του με τα πανέμορφα γαλάζια του μάτια. Και να σκεφθεί κανείς πως χρόνια τώρα ζούσε με τον κυρ Γιώργη τον άντρα της, σ' ένα απομακρυσμένο από τον κόσμο παράμερο φτωχό χωριό, μέσα σ' ένα φτωχικό, χαμηλοντάβιο σπιτάκι, δίχως να μεμψιμορεί ποτέ για την μοίρα της και δίχως να νοσταλγεί τα χρόνια εκείνα τα χρυσά που έζησε. Φαινόταν πάντα χαρούμενη και ευτυχισμένη με την μοίρα της και την οικογένεια που έφτιαξε.

Όταν κηρύχτηκε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και οι Γερμανοί ήρθαν στο νησί, η κυρά Ρηνιώ έμεινε μακριά και δεν ανακατεύτηκε που-

θενά. Όταν κάποτε χρειαζόταν να τους μιλήσει στη γλώσσα τους, εκείνοι θαύμαζαν που εύρισκαν μια γριούλα πατριώτισσά τους στ' απόμερα τούτα μέρη και την χαιρετούσαν και τη σεβόντουσαν. Ποτέ δεν τους ζήτησε το παραμικρό και ποτέ δεν τους φορτώθηκε για καμιά χάρη. "Παιδιά μου" τους φώναζε, κι αυτοί την άκουγαν με σεβασμό κι εκτίμηση.

Έτσι πέρασαν τα χρόνια κι η Ρηνιώ γριούλα πια βιοθούσε την νύφη της στα Βατερά στο εστιατόριο που είχε, καθαρίζοντας τσουβάλια πατάτες σε μια μεγάλη λεκάνη. Είχε εν τω μεταξύ παντρέψει τον γιό της και ζούσε με τα εγγόνια της εκεί κοντά στην θάλασσα. Ήταν μια γριούλα γεμάτη αγάπη για όλους, ευγενική και πανέξυπνη, χωρίς νοσταλγία για τα χρόνια τα παληά, τα χρυσά, που έζησε μακριά από το χωριό, κι ένιωθε ευτυχισμένη και ευχαριστημένη μ' αυτά που της χάρισε η μοίρα και για τα γλυκά της γεράματα, κοντά στα παιδιά της και τα εγγόνια της, με τον άντρα της τον βρακά. Ήταν πράγματι να θαυμάζει κανείς το μεγαλείο της και τη δύναμη της καρδιάς της, με την αγάπη της για όλα, την ζωή και τους ανθρώπους. Με συγκίνηση τη θυμάμαι και με αγάπη πολλή, την κυρά Ρηνιώ την πανέξυπνη, την ευγενική, την αμερόληπτη, την "κουτή". Όταν αργότερα συγγενέψαμε κι άλας - ένας ξάδελφός μου παντρεύτηκε την κόρη της - γίναμε πιο δικοί και την έβλεπα πιο συχνά. Από την κόρη της έκαμε μια χαριτωμένη εγγονή που την καλοπάντρεψε στην Αθήνα μ' ένα καλό παιδί και ευκατάστατο. Η εγγονή της ήταν ίδια με την γιαγιά, προκομένη και πανέξυπνη. Δεν την είπαν όμως "κουτή"!

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ του Αποστ. Στεργίου

Δυο γυναίκες πρόσφεραν πάρα πολλά στο χωριό μας τα χρόνια τα παλιά, τα δύσκολα και τα δίσεκτα: η μια ήταν η Καλλιόπη Ψαλτήρα και η άλλη η Ειρήνη Ζούρου. Καθεμιά από το πόστο της και με τον τρόπο της.

Και για μεν την πρώτη έγραψαν σχετικά με τη ζωή και το έργο της σε προηγούμενο τεύχος του περιοδικού "Αντιλαλος της Βρίσας" (και καλά έκαναν). Όσο για τη δεύτερη (που γράφουν τώρα και καλά κάνουν) θέλω να προσθέσω και γω (σαν ελάχιστο φόρο τιμής σ' αυτή τη γυναίκα) λίγα λόγια. Είναι μια ιστορία που άκουσα από την ίδια:

"Ήταν τότε επί Κατοχής που οι Γερμανοί είχαν

επιπτάξει το σπίτι του Πολυχρόνη στα Βατερά· έμεναν εκεί οι Γερμανοί και κάποιος τους έκλεψε ένα πιστόλι. Οι Γερμανοί, που δε χάριζαν κάστανα, άρχισαν τις ανακρίσεις, τις συλλήψεις και μεταξύ των άλλων έπιασαν και μερικά παιδιά τα οποία θεωρούσαν ότι ήταν ένοχα.

Τα τραβολογιούσαν από δω κι από κει, τα έδερναν προσπαθώντας να τα κάνουν να ομολογήσουν κάτι, μα αυτά ιδέα δεν είχαν. Φόβος και τρόμος στο χωριό! Βλέποντας αυτή την κατάσταση και την αγωνία των γονιών τους πήγα και γω να μεσολαβήσω να γλυτώσουν τα παιδιά. Οι Γερμανοί όμως ανένδοτοι. Υποψιαζόταν τους πάντες και παρά τις προσπάθειές μου δεν κατάφερα τίποτα.

Μια μέρα έβαλαν τα παιδιά σ' ένα καϊκι.

Παρακάλεσα τον αξιωματικό να πάω κι εγώ μαζί τους. Καταλάβαινα ότι κάτι κακό έχουν στο νου τους. Ξανοιχτήκαμε με το καϊκι στη θάλασσα· κάτι υποψιάστηκα απ' τις κουβέντες τους και λέω στα παιδιά: αν σας πουν να πέσετε στη θάλασσα να μην το κάνετε με κανένα τρόπο· να πείτε πως δεν ξέρετε κολύμπι. Ακούτε; Κανείς σας να μην πέσει. Να κλαίτε, δ,τι άλλο θέλετε κάνετε, αλλά να μην πέσετε.

Οι Γερμανοί είχαν σκοπό να πουν στα παιδιά να πέσουν στη θάλασσα για να βγουν κολυμπώντας έξω και μόλις έπεφταν θα τα πυροβολούσαν, δικαιολογούμενοι ότι έπεσαν για να το σκάσουν.

Και πράγματι, σε λίγο σταματούν το καϊκι και

διατάζουν: "Πέστε στη θάλασσα να βγείτε κολυμπώντας". Το μετέφρασα στα παιδιά. Αυτά άρχισαν να κλαιν, να τσιρίζουν. Δεν έπεφταν με κανένα τρόπο. Είδαν κι απόειδαν οι Γερμανοί, γύρισαν πίσω με το καϊκι, άραξαν και βγήκαμε στην άμμο. Τα παιδιά τρομοκρατημένα είχαν μαζευτεί μια κουβάρα. Στάθηκα δίπλα τους και τους έδινα θάρρος.

Με πλησιάζει ο αξιωματικός αγριεμένος:

- Γιατί τα υποστηρίζεις τόσο πολύ αυτά τα παιδιά; μου λέει
- Είναι αθώα.
- Μπορεί να μας έχουν κάνει κακό.
- Παιδάκι μου, του λέω, εγώ στην πατρίδα σου τη Γερμανία μάθαινα στα παιδιά σας γράμματα και έλεγα στα Γερμανόπουλα ν' αγαπούν την πατρίδα τους μ' όλη την καρδιά τους, ν' αγωνίζονται για τη λευτεριά της κι αν έρθει ξένος κατακτητής να αγωνίζονται να τον βλάψουν. Κι αυτά εδώ τα ελληνόπουλα γιατί να μην κάνουν τα ίδια για την πατρίδα τους;

Ο Γερμανός, που μέχρι κείνη τη στιγμή με κοίταζε άγρια, ημέρεψε· σιγά - σιγά το ύφος του μαλάκωσε, τα μάτια του σαν να βούρκωσαν. Με κοίταξε πολλή ώρα στα μάτια.

Γυρίζει απότομα στα παιδιά και με δυνατή φωνή "παρτί" τους λέγει και τους έκανε τη χειρονομία να φύγουν αμέσως.

Τα παιδιά σκορπίστηκαν, χάθηκαν στη στιγμή, γλύτωσαν."

- Θεός σχωρέστην την καλή γυναίκα.

ΤΑ ΑΓΡΟΚΗΠΙΑ της Βρισηδίας Ψαλιδομάτη

Ο καροτσόδρομος ήταν ο πιο ερωτικός δρόμος του χωριού! Ήταν ο δρόμος του απογευματινού περιπάτου. Ο τόπος συνάντησης των ερωτευμένων, όπου οι συκιές σκέπαζαν τα κρυφομιλήματα και τις κοφτές ανάσες των ζευγαριών και τα ξεροτράχαλα ντουσιάρια των κηπαριών πύρωναν από τις καυτές ματιές και τα "αχ - βαχ" των ερωτοχτυπημένων.

Εκεί τα πρώτα σκιρτήματα της καρδιάς, τα

πρώτα αθώα ερωτικά παιχνίδια της νιότης μας. Εκεί οι πρώτες δειλές κουβέντες και κάποιο ραβασάκι που γλιστρούσε στα σκοτεινά, από χέρι σε χέρι. Εκεί κλείνονταν στα πεταχτά και τα πρώτα ραντεβού: "Θα σε περιμένω στο σοκάκι...", "Έλα στα Πευκέλια".

Εκεί έκαναν και την πρώτη δημόσια εμφάνισή τους οι αρραβωνιασμένοι πιασμένοι αγκαζέ. Εκεί πλέχτηκαν τα περισσότερα ειδύλλια, εκεί δόθηκαν οι δροι οιωνιας αγάπης, εκεί άνοιξαν οι πιό βαθειές πληγές που δεν έκλεισαν ποτέ, εκεί τα κοπελλούδια πρωτογίνονταν γυναίκες και τα κοπελλάρια άντρες.

Φόραγαν τα κοπελλούδια τις λουλουδάτες φούστες και τα παληκάρια τ' άσπρα πουκάμισα κι έβγαιναν, μόλις δρόσιζε, στο καροτσόδρομο. Κί αρχίζε το πήγαινε - έλα, πάνω κάτω, ώσπου έπεφτε για καλά το σκοτάδι.

Από το Τζαμί ως το Αγγειοπλαστείο τα όρια για τους... αθώους. Άντε ως τον ορνό του Σκαμπαβία. Από κει και πάνω όμως, όποιοι ξεμάκραιναν, ήταν ύποπτοι ερωτικού... παραστρατήματος.

Εκεί στα αγροκήπια του καροτσόδρομου ήπιαμε την πρώτη γκαζόζα, το πρώτο μας ρακί αργότερα. Εκεί από το ραδιόφωνο σε κάποιο αγροκήπιο μάθαμε να τραγουδάμε "τα μάτια, τα δικά σου τα μάτια...".

Το παλιότερο αγροκήπιο ήταν του Κώσση απέναντι στο Ηρώ. Νεώτερο ήταν του Στρούμπα, λίγο πιο πέρα από την Παλιά Μηχανή· ήταν και το πιο μοντέρνο, μια και διέθετε ραδιόφωνο με μεγάφωνο και πίστα τσιμεντένια.

Μια μέρα περνούσε ένα Βουρτσιανός καβάλα στο μουλάρι του. Σταμάτησε μπροστά στο Αγροκήπιο του Στρούμπα κι άκουγε το τραγούδι που έλεγε το ράδιο:

- Πού την έχιν εύτην που τραγδεί, ρωτά.
- Απ' την Αθήνα τραγδεί, του απαντούν κι ακούγεται μέσα απ' του ράδιου.
- Άντε, ρε, ψέματα λες, πίσου απ' τ' μπαράγκα τν' έχιν!

Πολύ μακρύτερα, πριν από το Λιβάδι, βρισκόταν το "εξοχικό κέντρο" γνωστό ως του "Τσιουμά το Ντάμι", προσφιλές καταφύγιο για διερχόμενους, μοναχικούς περιπατητές και αμούστακους μαθητές, που προτιμούσαν τα απόμερα να πνίξουν τα πρώιμα μεράκια τους με κανένα ρακί που τους πρόσφερε ο πάντα ανεκτικός και εξυπηρετικός Μπαρμα-Γιώργης και η γυναίκα του η κυρά-Ρήνη.

Πήγα να περπατήσω ύστερα από χρόνια στον καροτσόδρομο. Ένιωσα να με πλακώνουν οι χαλασμένοι ζεροτρόχαλοι φράχτες, τα ρουμάνια άπλωναν τα αγκαθερά πλοκάμια τους σα να θέλαν να με ξεσκίσουν, ενώ οι γέρικες συκίες με παρακολουθούσαν περίεργα, ρίχνοντας τους σιωπηλούς ίσκιους τους κατεπάνω μου.

Έφυγα σχεδόν τρέχοντας να κατεβώ στα Βατερά.

Οκτώβριος 1949. Στο Γυμνάσιο Μυτιλήνης...
Από αριστερά Γ.Ν. Δημητρακέλλης, Λάμπης Μπλάνας, Γ. Σκιάς, Γ. Κώνστας, Παν. Γιανάκας

H "ΒΑΡΒΑΡΑ" **του Απ. Στεργίου**

"Γιατί στην αγορά είμαστε όλοι συναθροισμένοι; Θάρθουν απόψε οι βάρβαροι..." έλεγε ο Καβάφης κάποτε "περιμένοντας τους βαρβάρους".

Εμείς όμως, που συναθροιστήκαμε στην αγορά (στον Πλάτανο), δεν περιμέναμε κανένα βάρβαρο, παρά μια... Βαρβάρα.

Ποιά ήταν η Βαρβάρα; Η γυναίκα ενός, που γύριζε τα χωριά, μ' ένα σαραβαλιασμένο αυτοκίνητο, που είχε επάνω μια πιό σαραβαλιασμένη κινηματογραφική μηχανή και έκανε προβολές ταινιών στον κόσμο με εισιτήριο πέντε δραχμών για τους μεγάλους και τριών δραχμών για τους μικρούς.

Άντρας, γυναίκα, αυτοκίνητο και μηχάνημα, αποτελούσαν αναπόσπαστο σύνολο, τέσσερα σε ένα ή αν θελετεί ένα σε τέσσερα. Κι όλο αυτό το συγκρότημα, παραδόξως πώς, επονομάστηκε "Βαρβάρα".

Γιατί; Ποιός ξέρει... Ίσως γιατί η σύζυγος, με τα υπερβολικά της κιλά, με την όψη της την άγρια, με τις φωνάρες (για να δαμάσει τους γαβριάδες που γύρευαν να τρυπώσουν λάθρα για να παρακολουθήσουν την ταινία) επεσκίαζε τον ταλαιπώρο σύζυγο, ανθρωπάκι ήρεμο και πράσινο, ντελικάτο και κατσούφικο.

Όλοι αυτήν ήξεραν, όλοι αυτήν αντιμετώπιζαν, όλα αυτή τα κανόνιζε και ο σύζυγος της το μόνο που έκανε, ήταν να οδηγεί το αυτοκίνητο και να χειρίζεται το μηχάνημα προβολής.

Τέλος πάντων. Να μην τα πολυλογούμε, γκράγκα - γρούγκα κατέφθασε το αυτοκίνητο. Σταμάτησε στην άκρια του δρόμου, και περικυκλώθηκε αμέσως από το παιδομάνι, που σκάλωναν απόνω, φωνάζοντας και ρωτώντας.

- Τι έργου έχ' ω θειά;

Βγήκε απ' το αυτοκίνητο ο... βάρβαρος, βγήκε και η... Βαρβάρα και η πρώτη της κουβέντα ήταν: "Αι σιχτίρ, κατιβίτι κάτω ρε μπαστάρδ".

Η προβολή, θα γινόταν σε χώρο υπαίθριο, αλλά κλειστό γύρω - γύρω, με οικήματα και ψηλά ντουβάρια (ο χώρος πίσω απ' την Αγροτολέσχη).

Η Βαρβάρα στην είσοδο, έκοβε τα εισιτήρια, έριχνε τα λεφτά σ' ένα τενεκεδένιο κουτί, σκεπτάζοντας και ξεσκεπάζοντάς το συνέχεια, και τα

μάτια της τα χει δεκατέσσερα, μην τύχει και τρυπώσει κανένας λαθραία μέσα.

Ο σύζυγός της προσπαθούσε να ρεγουλάρει το συνεχώς ξερεγουλαρισμένο μηχάνημα.

Γέμισε σιγά - σιγά μέσα κόσμο, άλλοι πάνω σε καρέκλες που τις κουβάλησαν απ' τα σπίτια τους ή τα καφενεία, άλλοι όρθιοι και μόνο μερικά αλάνια - ποιός ξέρει πώς κι από πού - είχαν σκαρφαλώσει σ' ένα ψηλό τοίχο, για να δουν ανέξοδα το έργο και μονάχα τα κούτελα και τα μάτια τους έβγαζαν, ρίχνοντας κλεφτές ματιές "διά τον φόβον της Βαρβάρας".

Η προβολή άρχισε. Η ώρα προχωρούσε, η προβολή συνεχίζοταν και όλοι απορούσαν, πώς έγινε απόψε και δεν παρουσιάστηκε βλάβη ή δεν κόπηκε ακόμα η ταινία.

Και ξάφνου το κακό έγινε. Τα πάντα σταμάτησαν, μια φλόγα πετάχτηκε απ' το μηχάνημα, κι αμέσως έγινε θεόρατη. Είχε πάρει φωτιά η ταινία!

Η γαλαζοκόκκινη φλόγα, τινάχτηκε αγριεμένη ψηλά φωτίζοντας γύρω και φωνές φόβου και φασαρία μεγάλη άρχισε.

Ο δύστυχος σύζυγος τραβά γρήγορα τις καρούλες με την ταινία και τις πετά κάτω στο χώμα, να σώσει τουλάχιστον το μηχάνημα.

Η φλόγα ήταν άγρια. Αν και κανένας κίνδυνος δεν υπήρχε, καθ' όσον ήταν ύπαιθρο, τα σκληρίσματα των γυναικών και τα κλάμματα των μικρών παιδιών, έφεραν μια δαιμονισμένη φασαρία. Οι πολλοί καθόταν στην άκρη και χάζευαν. Άλλα οι πανικόβλητοι ήθελαν να φύγουν έξω. Απ' τα καφενεία άκουσαν την φασαρία κι ήθελαν να μπουν μέσα, η πόρτα στενή και γινόταν σαματάς αδικαιολόγητα.

Ξαφνικά, ενώ η φλόγα μεσουρανούσε, δυο άντρες, που ακουμπισμένοι στον τοίχο παρακολουθούσαν και γέλαγαν, άρπαξαν ένα άδειο βαρέλι, που βρέθηκε εκεί, και το βάζουν ανάποδα πάνω στη ταινία που καιγόταν.

Κίνηση σωστή και σοφή. Οποία όμως ειρωνεία της τύχης! Το μόνο που κατορθώθηκε μ' αυτό, ήταν να περιοριστεί η φλόγα στο πλάτος, πετάχτηκε όμως σε πιο πολύ ύψος, βουτίζοντας, άγρια και φοβερά, σαν κρατήρας ηφαιστείου.

Το βαρέλι δεν είχε... πάτο.

Αλλοτινά ταξίδια της Βαρβάρας Σκιά

Αύγουστος, ο μήνας της ξάπλωσης, της ξενοιασίας, της παρέας με όσα φέρνει μαζί, ούζο και Πλάτανο και σειριά μπόλικα και ωραία ζωή για τα νιάτα στα παραλιακά κέντρα. Κι όπως όλα έχουν μια αρχή κι ένα τέλος, έτσι κι ο Αύγουστος κάποτε φτάνει προς το τέλος του, που σημαίνει μάζεμα, πακετάρισμα, γέμισμα τους ντενεκέδες με λάδι κι ότι μπορεί να πάρει ένα Ι.Χ. που έχουν όλοι ή σχεδόν όλοι έξω από την πόρτα τους. Το φορτώνουν τίγκα και το ξεφορτώνουν πια στην Αθήνα πάλι έξω από την πόρτα τους. Μεγάλος ο ξεσηκωμός, αλλά αν θυμηθεί κανείς τότε που δεν είχαμε όλοι μας ρόδα τι τραβούσαμε μ' εκείνα τα καλάθια με το πανί ραμμένα από πάνω και τ' όνομά μας, τις κούτες, τα τσουβαλάκια, τους ντενεκέδες, μπροστά σ' εκείνη την ταλαιπωρία που τραβούσαμε, τώρα είναι όχι καλά, περίκαλα.

Η αρχή γινόταν με το να κατεβάσουμε τα μπαγκάζια στο γιοφύρι, όπου περίμενε το λεωφορείο, μαζί με όλο το σόι με τα μπουκέτα απ' το μπαχτσεδέλι. Το κλάμα που ρίχναμε, σωστή κηδεία, μόνο το στεφάνι έλειπε. Βρε άντε να φύγουμε, να τελειώνουμε. Πού να φύγουμε; Έπρεπε ο εισπράκτορας να τα ανεβάσει όλα αυτά στη σκεπή του λεωφορείου και να τα δέσει καλά, γιατί έτσι και πέφταν δρόμο δρόμο, αλίμονο μας. Κάποτε ξεκολλούσαμε απ' το γιοφύρι, με τη μούρη μας χωμένη μέσα στις ατσγάνες και το βασιλικό και ίσα- ίσα να πάμε στη Χώρα ύστερα από τρεις ώρες χωματόδρομο.

Πάμε στη Μυτιλήνη, πότε πάλι να τα κατεβάσουν απ' τη σκεπή. Να' χουμε και τους χαμάληδες να μη γίνονται ζάφτι, κι εμείς δεν κοιτάζαμε να ξεμπερδέψουμε να φύγουμε, αλλά εκεί, παζάρια. "Πόσο θα μας πάρεις, πολλά είναι", να τραβιολογιόμαστε σα λάστιχα. Όσοι χωμάληδες είχαν καρότσια, πετούσαν μέσα τα πρόγματα και χανόταν. Τρέχαμε κι εμείς από πίσω, αλλά απομέναμε στα μισά. Μια φορά με είχε δώσει η μάνα μου και μισό τσουβάλι σαπούνι. "Πολύ είναι", είπα. "Δεν είναι, πάρτο να μην πλύνεις με τα φαρμάτσια", εννοώντας τα απορρυπαντικά. Ο χωμάλης που τα πήρε δεν είχε καρότσι, τα σήκωνε στα χέρια, τράβαγε και το τσουβάλι στο

δρόμο, όπου ανοίγει αυτό και γεμίζει ο κόσμος πλάκες σαπούνι. "Αχ μάνα, τι τό' θελες, πιο καλά φαρμάτσια να 'βαζα", έλεγα κι έκλαιγα από το κακό μου. Δε φτάναν όλα, χάναμε και τους χαμάληδες. Έτσι που τρέχαν, δεν ξέραμε πού βάλαν τα μπαγκάζια μας και είχαμε μια έγνοια και μ' αυτό. Άλλα ερχόταν οι ίδιοι και μας βρίσκον για να πληρωθούν και μας έδειχναν πού τα έβαλαν. Τώρα δεν έχει πια χαμάληδες στη χώρα. Μαζί με όλα που άλλαξαν άλλαξε και το κουβάλημα.

Ήταν τότε κι εκείνα τα καράβια με τα ηρωικά ονόματα, Καραϊσκάκης, Κανάρης, Μιαούλης. Μόνο Μπουμπουλίνα δεν είχε. Να έχουν κάτι σκαλάρες όρθιες, φόβος και τρόμος και να τρέχουμε ν' ανεβούμε για να πιάσουμε τόπο. Ο καλύτερος ήταν πάνω στ' αμπάρι, στα ψηλά, αλλά έλα όμως που το είχαν ανοιχτό γιατί ως την τελευταία ώρα φόρτωναν και ξεφόρτωναν με το βίντσι. Καθόμαστε γύρω εκεί και μόλις το σκέπαζαν ορμούσαμε με την κουβέρτα εφ' όπλου λόγχη. Την απλώναμε πια, και βγάζαμε τα λαδοτύρια, τα βραστά αυγά, τις ελιές και ποιος μας έπιανε. Κουβέντες με τους διπλανούς. Από πού είσαι εσύ, από πού είμαι εγώ, αχ όμορφη που είναι η παλιοζωή, όλα τα ξεχνούσαμε. Πολλές φορές άνοιγαν το αμπάρι και στη Χίο και είχαμε πάλι τα ίδια. Αυτά τα βαπτόρια, κρίμα στα ονόματα, δεν είχαν καρίνα. Ήταν πιο μπροστά ποταμόπλοια κι ήταν ίσια από κάτω και μόλις έπαιρνε λίγος αέρας, ο κόσμος έβγαζε τα συκώτια του. Κρίμα στο λαδοτύρι, τσάμπα πήγαινε. Σύννεφο το αχ και το βαχ, νόμιζες νοσοκομείο ήτανε. Ψαλμωδίες "Σώσον κύριε τον λαόν σου" κι ο Άη Νικόλας σε μεγάλη ζήτηση.

Μια φορά ταξίδευα με το Αρντένα, άλλο σαπιοκάραβο κι αυτό. Είχε σκάλα κι ανέβαινες σ' ένα πατάρι. Ρίξαμε πάλι την κουβέρτα και σε λίγο άρχισε μία από τα ίδια. Εκεί που ήμουν εγώ είχε ένα φιλιστρίνι. Για να μη βλέπω και να μη με βλέπουν, άνοιξα το φιλιστρίνι, έβγαλα το κεφάλι μου και το ξανάκλεισα. Την πρώτη φορά μου ήρθε και λίγη θάλασσα, σαν καλά ήταν, ξεζαλίστηκα και λίγο. Τη δεύτερη πιο πολύ. Την Τρίτη ας έρθει ένα κύμα κι ας με κάνει μούσκεμα και να γεμίσει νερά μέσα το πλοίο. Φωνές ο κόσμος "πνιγόμαστε", ήρθαν από το πλοίο, φώναζαν κι αυτοί, εγώ την πάπια, όνομα και πράμα.

Μαζί με τους ανθρώπους που ταξίδευον και ταλαιπωριόταν βρισκόταν κι όρνιθες με δεμένα τα πόδια απ' το χωριό ακόμα, όπως τους τις έδωσαν πτεσκέσι και πολλές φορές με όλο το χάλι τους δεν παρέλειπταν να κάνουν και τ' αυγά τους, κι άρχιζαν τα κακαρίσματα και ποιος τη χάρη μας! Κάποτε πάλι, πηγαίνοντας Πάσχα στο χωριό με το ΕΛΗ, βρισκόταν μέσα στα κοφίνια τρία ή τέσσερα μοσχαράκια ράτσας από την Αυστρία φερμένα. Τότε αρχίζει το ταρακούνημα.

Το πλοίο να πηγαίνει και να έρχεται σαν καρυδότσουφλου, όπου γέρνουν τα κοφίνια και βγαίνουν τα μοσχαράκια κι άντε να τα πιάσουν. Αυτά να πηδούν πάνω απ' τους ανθρώπους και να γίνεται το σώσε.

Πώς τη γλίτωσε τότε ο κόσμος μ' εκείνα τα σαράβαλα, είναι θαύμα. Μπροστά στα ναυάγια που γίνονται τώρα, μπορούμε να πούμε ότι εμείς φτηνά τη γλιτώσαμε.

ΟΜΟΡΦΗ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ **της Μυρσίνης Βογιατζή - Χαχαδάκη**

Όμορφη είναι η ζωή
σαν ένα περιβόλι
που _ναι γεμάτο λουλουδα
και μπαίνουν μέσα όλοι.

Στο περιβόλι της ζωής
πιολοί μπαίνουν και βγαίνουν,
άλλοι περνούν απέναντι
κι άλλοι στα μ'σά _πομένουν.

Όταν θα μπεις δε θα βιαστείς
να πας στην άλλη άκρη
θα βρεις εμπόδια πολλά
και ένα γύρω φράχτη.

Όμορφη είναι η ζωή
πρώι σαν ξημερώνει
κι όταν βραδιάζει έρχονται
τα βάσανα κι οι πόνοι.

Είναι πολύ μικρή η ζωή
και μετρημέν' στα ίσια,
μας φαίνεται παράξενο
μα είναι όμως αλήθεια.

Περνάει η ζωή σαν αστραπή
και σαν μπουρίνι φεύγει,
τα βάσανα και τους καῦμούς
κανείς δεν τους ξεφεύγει.

Δυο λόγια θέλω να σας πω,
αγαπητοί μου φίλοι,
γλεντήσετε, γελάσετε,
γιατί η ζωή είναι λίγη.

Όποιος γλεντάει τη ζωή
τις νύχτες δε κοιμάται,
τα βάσανα που πέρασε
ποτέ του δε θυμάται.

Κι όποιος το καταλάβει αυτό
και τη ζωή γλεντάει,
ο χάρος σκέπτεται πολύ
να πάει να τον πάρει.

Οι παλιοί συμμαθητές (φωτογραφικό αρχείο Β.Ψ.)

ΤΑ ΛΑΔΩΜΕΝΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ του Βασίλη Ψαριανού

(Αφιερώνεται στους παλιούς συμμαθητές μου)

Τα φύλαγε χρόνια μέσα σε μια πράσινη χαρτονέια βαλίτσα, που είχε πάρει φεύγοντας από το χωριό. Εκεί ανάμεσα σε δυο αλλαξιές ρούχα κι ένα ντρίλινο κοστούμι είχε κρύψει σε μια παλιοεφημερίδα και τα λαδωμένα τετράδια. Εκεί έκρυβε όλη την πίκρα αλλά και το πείσμα του για τη ζωή. Πάνω σ' αυτά τα τετράδια είχε ορκιστεί: "Θα σας δείξω εγώ παλιοκερατάδες που κλαδεύετε τα όνειρα των παιδιών".

Τα παιδικά του χρόνια ήταν μαύρα κι άραχνα. Πόλεμος, κατοχή, αλληλοφάγωμα κι αλληλοσκοτωμοί. Δεν μας έφταναν οι Γερμανοί ήρθαν από πίσω τους και οι "σωτήρες" ντόπιοι και ξένοι, κι απογκρέμισαν ό,τι είχε μείνει όρθιο. Ορφάνια, πείνα, βάσανα και κατατρεγμοί. Κι όπως πάντα ο απλός λαός την "πλήρωνε τη νύφη" διπλά και τριδιπλά.

Τότε και τα βιβλία και τα τετράδια σπάνιζαν κι ήταν πανάκριβα. Όπως και στο Μεσαίωνα γράφαμε με πένα και μελάνι. Βουτάγαμε κάθε τόσο την πένα στο μελανοδοχείο και γράφαμε καλλιγραφικά κι ευανάγνωστα: "Τετράδιον Αρχαίων Ελληνικών του μαθητού της Γ' Γυμνασίου..."

Συνήθως γράφαμε μπρούμυτα πάνω στο τσόλι. Το "γραφείο" τότε ήταν άγνωστο ειδος. Το μόνο τραπέζι που υπήρχε στο σπίτι βρισκόταν μέσα στον οντά, στολισμένο κάτω από τον καθρέφτη. Ούτε τραπέζι τραπεζαρίας είχαμε, αφού το φαΐ σερβιρίζόταν στο σοφρά ή και κατόχαμα στην κουρελού, όπου τρώγαμε καθισμένοι σταυροπόδι. Όταν λοιπόν είχαμε γράψιμο πέφταμε μπρούμυτα στο τσόλι, στηριζόμενοι στους αγκώνες μας, βάζαμε μπροστά μας τα τετράδια και τα βιβλία και παραπέρα το μελανοδοχείο και ... "καλλιγραφούσαμε".

Κι όσο έφεγγε η μέρα, τα πράγματα ήταν υποφερτά, όταν όμως σκοτείνιαζε και δεν είχαμε τελειώσει το γράψιμο άρχιζαν τα δύσκολα. Έπρεπε να κατεβάσουμε την "καλή" τη λάμπτα

που ήταν κρεμασμένη στο καρφί δίπλα στη γωνιά^{*1} ή πάνω στον π'καρί^{*2}, να βγάλουμε προσεκτικά το λαμπτόγυαλο και να την ανάψουμε. Και καλά να είχε μέσα πετρόλαδο^{*3}, που ήταν αγοραστό και ως εκ τούτου είδος... πολυτελείας, εάν δεν είχε, καταφεύγαμε στο λυχνάρι, που ήταν πιο πρόσφορο, καθότι έκαιγε λάδι που ήταν παραγωγής δικής μας.

Το λυχνάρι βέβαια μπροστά στη λάμπτα ήταν πυγολαμπίδα, αλλά τι να κάναμε. Ανοίγαμε τα μάτια μας όσο μπορούσαμε και χαρχατζελιάζαμε^{*4} στα μισοσκότεινα.

Ο μεγάλος κίνδυνος σ' αυτή την περίπτωση ήταν το λάδι του λυχναριού που απειλούσε με μια αδέξια κίνηση να λαδώσει τετράδια και βιβλία.

Και στο σπίτι του Στρατή "έβραζαν στο ίδιο καζάνι", όπως διος ο απλός κόσμος, που τα φερνε δύσκολα βόλτα. Με το ζόρι ο πατέρας του τον έστειλε στο Γυμνάσιο, γιατί ντρεπόταν τον κόσμο, να κόψει από το σχολείο το Στρατή, που τα 'παιρνε τα παιδί τα γράμματα.

Μια μέρα που ο Στρατής έγραφε μπρούμυτος στο τσόλι έγινε το κακό. Εκεί που είπε πως επιτέλους τέλειωσε κι έκανε να σηκωθεί να μαζέψει τα τετράδια, τραβήχτηκε το τσόλι και κενώθηκε το λυχνάρι πάνω στα τετράδιά του!

Πού να πας και τι να κάνεις τέτοιες ώρες; Χώρια που θ' άκουγε τον εξάψαλμό του "πάλι τετράδια και παράδεις; Νομίζεις πως έχω καμιά τράπεζα να κόβει μονέδα;" Τα σκούπισε όσο γινόταν και τα έβαλε στο τρουβάδι του.

Την άλλη μέρα η γρουσουζά είχε συνέχεια. Τον σήκωσε στο μάθημα ο καθηγητής, ένας θεολόγος που τους έκανε Αρχαία Ελληνικά και ήταν πιό αυστηρός και από τους κανονικούς φιλόλογους.

Ώρες φυλλομετρούσε τον κατάλογό του, λες και το έκανε επίτηδες για να πεθάνουμε από το φόβο μας. Και στο τέλος εκφώνησε μέσα σε νεκρική σιγή που επικρατούσε στην τάξη: "Καραβασίλης Ευστράτιος του Δημητρίου!"

Σηκώθηκε κατάχλωμος ο Στρατής. "Και τετράδια Γραμματικής και Αντιγραφής", βρυχήθηκε ο

καθηγητής. Πήρε το βιβλίο και τα τετράδιά του ο Στρατής και με τρεμάμενα χέρια τ' ακούμπησε πάνω στην έδρα. Ύστερα με σκυμένο κεφάλι στάθηκε μπροστά στον πίνακα, έτοιμος ν' ακούσει τη θανατική του καταδίκη.

"Τι είναι αυτά, βρε χαμένε, σαρδέλες τύλιξες στα τετράδια; Κάτσε κάτω και να μη σε ξαναδώ μπροστά μου"¹ έπεισε σαν καμτσικιά στο σβέρκο του η οργισμένη φωνή του καθηγητή του.

Και δεν τον ξαναείδε το Στρατή μπροστά του ο Θεολόγος.

Μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων, ανήμερα τ' Αγίου-Γιαννιού, έφυγε για την Αθήνα να γίνει κάλφας στο ραφτάδικο του γείτονά του, του Παναγιώτη Μανέ, που είχε καλό ραφτάδικο, ανοιγμένο στην οδό Αιόλου και δέχτηκε να πάρει το Στρατή μαθητευόμενό του.

Ετοίμασε η μάνα του δυο αλλαξιές ασπρόρουχα κι ένα ντρίλινο κουστούμι, πήρε από το λαδέμπορα του χωριού μια προκαταβολή για το λάδι που θα έβγαζε ο πατέρας του, τα έβαλε η μάνα του μαζί με την ευχή της σε μια πράσινη χαρτονένια βαλίτσα, όπου έκρυψε ο Στρατής και τα λαδωμένα τετράδιά του, τυλίγοντάς τα σε μια παλιά εφημερίδα, και μπήκε στο βαπτόρι ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ, τρίτη θέση κατάστρωμα, για την Αθήνα.

Τώρα πώς βρέθηκε, ύστερα από μερικά χρόνια, από κάλφας του Παναγιώτη του Μανέ, μετανάστης στη Γερμανία να εργάζεται στο σιδηροδρομικό Σταθμό του Μονάχου είναι μια άλλη ιστορία. Εκείνο πάντως που έχει σημασία είναι ότι τα λαδωμένα τετράδιά του δεν τ' αποχωρίστηκε ούτε όταν βρέθηκε στον ξένο τόπο. Κι όσα χρόνια δούλευε εκεί, ακόμα κι όταν πρόκοψε και πιάστηκε γερά από τη ζωή, δεν έπαψε να τα βγάζει κάθε τόσο από την πράσινη χαρτονένια βαλίτσα και να τα φυλλομετρά.

Μια μέρα η γυναίκα του η Φραγγούλα που συγύριζε το σπίτι τον μάλωσε:

- Τι τη θέλεις πια αυτή την παλιοβαλίσα, χριστιανέ μου; Δεν την πετάς να καθαρίσει η ντουλάπα;

- Έχω μέσα πράματα, της απάντησε, να την αφήσεις εκεί που είναι.

- Τι πράματα καλέ, μόνο κάτι παλιόχαρτα έχει μέσα.

Ένιωσε ένα κόμπο να τον πνίγει στο λαιμό. Παλιόχαρτα ε! Έτσι νομίζεις; Άκου λοιπόν για να μάθεις.

Και της διηγήθηκε την ιστορία με τα λαδωμένα τετράδια.

Η Φραγγούλα τον άκουγε με προσοχή, περισσότερο γιατί τον έβλεπε ταραγμένο να της μιλά μ' αλλιώτικη φωνή. Όσο για την ιστορία με τον αιυτηρό καθηγητή δε φαίνεται να της έκανε ιδιαίτερη εντύπωση.

- Ε, δεν είσαι ούτε ο πρώτος ούτε ο τελευταίος που δεν μπόρεσε να σπουδάσει, του απάντησε. Καλά είμαστε κι έτσι· γερά να είναι τα παιδιά μας να σπουδάσουν να σε ξεμερακλώσουν.

Από τότε δεν ξαναμίλησαν για την πράσινη χαρτονένια βαλίτσα και τα λαδωμένα τετράδια.

Πέρασαν τα χρόνια σπουδάσαν και τα τρία παιδιά, δυο αγόρια και μια κόρη, πρόκοψαν και καλοπαντρέφτηκαν. Γύρισαν κι αυτοί στην πατρίδα με μια καλή σύνταξη κι ένα σπίτι στην Αθήνα.

Έρχονταν και τα παιδιά πότε - πότε μαζί με τ' αγγόνια και τους έβλεπαν.

Μια μέρα ο εγγονός του ο Στρατής τον ρώτησε:

- Εσύ παππού πήγες στο Σχολείο;
- Πήγα, γιέ μου, αλλά δεν το τελείωσα.
- Γιατί δεν το τελείωσες παππού;
- Γιατί ήταν μίζερα τα χρόνια γιέ μου.
- Τι θα πει παππού μίζερα χρόνια;

*¹ γωνιά: το τζάκι

*² π'καρής: περβάζι του τζακιού

*³ πετρόλαδο: φωτιστικό πετρέλαιο

*⁴ χαρχατζελιάζω: κάνω χαρχατζέλες, μουτζουρώνω χαρτιά

Η λατέρνα της Βαρβάρας Σκιά

Ο χειμώνας βρισκόταν στο τέλος του, αλλά ο ήλιος τραβιόταν ακόμα κι ας ήταν πυρός. Γι' αυτό μερικές γυναίκες καθόταν στη γειτονιά κι έκαναν δουλειά στο χέρι μ' ένα δεύτερο μαντήλι ριγμένο στο κεφάλι τους για να μην τους περάσει ο ήλιος. Κατά τα άλλα ήταν ένα ήσυχο απομεσήμερο, κάποια παιδιά έπαιζαν πιο πέρα και κάποιο τραγούδι παραπονιάρικο ακουγόταν από μια κοπέλα που έφαινε στον αργαλειό της και τη σιγοντάριζε το τάκα τάκα του ξυλόχτενου της. Εκεί ακούστηκε μια παράξενη μουσική, στην αρχή δειλά, ύστερα πιο ξεκάθαρα, που όλο πλησίαζε. Και τότε φάνηκαν να ανεβαίνουν δυο λατερνατζήδες, ο ένας ως συνήθως να σηκώνει τη λατέρνα και ο άλλος να γυρίζει το χερούλι της, ενώ η γλυκιά μουσική της πλημμύρισε τη γειτονιά όπου την απόθεσαν.

Ο κόσμος τότε λες κι ηλεκτρίστηκε από αυτή την ασυνήθιστη μελωδία, έτρεξε να δει τι ήταν και μαζεύτηκαν στην αλάνα όπου μαγεμένοι παρακολουθούσαν αυτά που συμβαίναν. "Ε πτοιος τραγεί, η κοπέλα," ρώτησαν οι γεροντότερες, εννοώντας την κοπέλα που ήταν πάνω στη λατέρνα ζωγραφιά. "Όχι βρε μανή, εύτου του ουργανάτσι που γυρίζουν", της εξηγούσαν. "Μέγας είσι κύριε και θαυμαστά τα έργα σου", σταυρόκοπιόταν.

Τα κορίτσια εκστασιασμένα άκουγαν τις γλυκές μελωδίες της λατέρνας, πρόγμα που πρόσεξαν οι λατερνατζήδες και τους πρότειναν να χορέψουν. "Χορέψτε κορίτσια, δώστε μας από μια δραχμή η καθεμιά σας να σας παίξουμε." Έβαλαν τα κεφάλια τους όλες κοντά κοντά, συνεννοήθηκαν κι έβγαλαν την απόφαση. "Δεν έχουμε παράδεις. Να σας δώσουμε από ένα αυγό να μας παίξετε;". "Σύμφωνοι", είπαν.

Όχι έτρεξαν, πέταξαν ως τα σπίτια τους και γύρισαν όλες κρατώντας από ένα αυγό. Στη συνέχεια έκαναν κύκλο κι έπιασαν το χορό. Και χόρευαν, και χόρευαν, όχι με φούστες κλαρωτές, αλλά με υφαντές, με παπούτσια σκληρά, αλλά μεσ' στην καλή χαρά. Παράλληλα ευχαριστήθηκαν και οι μάνες, που πήγαν στα σπίτια τους κι έφεραν ψωμί, τυρί, ελιές και φιλεψαν τους ξένους. Αυτοί ανταπόδωσαν γυρνώντας και πάλι το χερούλι της λατέρνας για να ξαναχορέψουν τα κορίτσια που ήταν πάνω στα νιάτα τους και να χαρούν λίγο κι εκείνες οι γυναίκες οι πιο μεγάλες, που το σεργιάνι τους στον κόσμο ήταν όλο κι όλο δέκα μέτρα γης.

Ήταν τόσο το ξάφνιασμα αυτής της άλλης μουσικής, που ο ερχομός της λατέρνας έμεινε σημαδιακός, να λέγεται για κάμποσα χρόνια "τότε που ήρθε η λατέρνα". Αυτά γύρω στο 1935-36, τότε που ο κόσμος του χωριού τη μόνη μουσική που ήξερε ήταν με τα ντόπια όργανα, δεν είχε άλλα ακούσματα.

ΒΡΙΣΑΓΩΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ του Παν. Γιαννάκα

Η ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ

Ο σύντρουφος, στα ασβεστοκάμινα, τ' μπάρμπαμ τ' Κουστή Σταυρινού, Γιώργος Νταγής απ' τ' Θουδουρή του Πγάδ, αρρώστησε. Πόνεσε το πόδι του, δεν μπορούσε πια να δουλέψει.

"Ε σκώνισι ρε Γιώρ να πας στ' Αθήνις να ξιγυριφτίς;" Με τα χίλια ζόρια των κατάφεραν.

Μετά από λίγο καιρό γύρισε στο χωριό, χειρότερος απ' ό,τι έφυγε. "Τι γένετι ρε Γιώρ;" Χάρα χαρούμενος απαντούσε: "εεεεχουουουμι τν' ιδια αρρώστια μι του βασλέ το'

Αγγλίας, είπε κύριους καθηγητής."

Μεθ' ού πολύ αποδήμησαν εις κύριον, "αμφότεροι και οι δύο", από ρευματοειδή αρθρίτιδα.

Σημ. Ο Γεώργιος της Αγγλίας πέθανε το 1952.

ΤΟ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ

Παραμονές τ' Αγιού - Λια, ένας Πλωμαρίτης βαρκάρης, ήρθε στα Βατερά να αγοράσει νιμέδις απ' τα Καμίνια. Κάθισε να πιεί ένα καφέ να ξαποστάσει.

Πάνω στα χέρια νάσου μια μπατόλια Βρισαγώτες στο τσακίρ κέφι. Ανάμεσά τους ο πάπος μου ο Παναγιώτης Γιαννάκας, ο Διαμαντής ο Πορτογλής, ο Βασίλης ο Μυριτζής και άλλοι, όλοι του ίδιου φυράματος.

Φέρε το ένα, φέρε το άλλο ξημεροβραδιάζονται. Ο Πλωμαρίτης, ξέχασε γιατί ήρθε απ' τον πουταμό. Εις εαυτόν ελθών - αφού ήρτι στα σνέγκαλάτ, στήνει αυτί, ακού γυρίζ τοι βλέπ' μια γκαζουλίνα να' ρχιτι αργά - αργά, γιαλό - γιαλό, φουρτουμέν ίσαμι τα μπούνια. Πλαλεί ισακάτου, ανισκουμπόνιτι τοι πατί φουνή:

- Έ κουμπάρι, είσι για τον Πουταμόν;
- Ναι, γιακί θελς κίπουτα;
- Μπουρείς να δόεις αναφουράν;
- Γραπτκίν ή προυφουρικίν;
- Οκλια θέλς.
- "Πλοιάριουν ηγκιρουβουλιμένουν, πλοιάρχους ασφαλής".

(υπογραφή) ΓΛΗΓΟΥΡΙΝΑ

Και το γλέντι συνεχίστηκε.

Η ΣΝΑΞ

Η μητέρα μου, Μυρσινιώ Μπουχλίδινα - Γιαννάκα, κατηβέν απ' του Παγών, να πα σ' Δημητρού τ' Κώσ' του μαγαζί να ψνίσ' μπαμπακούλα για τ' κριβατί, ενώ κάθε τόσο σκουπίζει τη μύτη της, μ' ένα μαντήλι.

Απ' όξου ανταμών τ' κμπάρατ Ράνια (Ραλιά Λαμπρινίδη):

- Τι έπαθις κμπάρα;

- Είδις σναχώθκα καλουτσιριάτκου. Ε, ξέρου που τν' άρπαξα.

- Θανι ψχουρντίστσις κμπάρα, θανι ψχουρντίστσεις.

- Κστός τοι Παναγιά κοτιανί! Ούτι ψχάλα εν έρξει ακόμα.

Κι αυτή με βεβαιότητα.

- Ε γένιτι κμπάρα θανί ψχουρντίστσεις!!!
Σκότουνι παλαβοί, πλέρουνι τζιριμέδες.

Η ΣΟΥΜΑΔΑ

'Ένα φιγγάρ', τ' Αϊβαλιώτ' του καφινέ στον Πλάτανου τουν είχι Κουστής Τσαμουράς. Μπέν μέσα Λάμπρους Βούλγαρ'ς εν ευθυμία διατελών. Κάθεται κοντά στη σόμπτα και δίνει παραγγελία: "Ε Κουστή, φέρι μια σουμάδα ρε!" Έρχεται η σουμάδα, τ' λουγιάζ καλά - καλά Λάμπρους, τν' ανακατέβ - τν' ανακατέβ, σκώνιτι απάνω, τ' βάζ στου ΛΟΥΞ και διαλαλεί: "Ε χουριανοί, ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΞΑΝΑΡΧΟΝΤΑΙ"!!!

Ήταν υποψία σουμάδας, όχι σουμάδα.

ΟΙ ΟΥΚΝΟΙ (ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ)

Απέναντι απ' την είσοδο του κλασικού Γυμνασίου Μυτιλήνης στον κεντρικό δρόμο, κάθονται αναπαυτικά στο διθέσιο παγκάκι ο Όθων Ρέγας απ' τον Πολυχνίτο και ο Παναγιώτης Μακρέλλης απ' την Αγιάσο, και χαζεύουν τους περαστικούς, απολαμβάνοντας τον παχύ ίσκιο. Στέκομαι και τα λέμε.

Πάνω στην ώρα, νάσου ο Στρατής Αναστασέλλης με Αγιασώτικη παρέα. Κοντοστέκονται για λίγο.

- Κυρ - Στρατή, αυτοί εδώ οι κύριοι είναι συνταξιούχοι δάσκαλοι και δεν έχουν τι να κάνουν οι άνθρωποι. Εδώ τι ρόλο παιζουν:

- Είνι ΑΣΚΟΥΜΙΝΟΙ ΟΥΚΝΟΙ!!

Κι όλα αυτά λίγο προτού μας αφήσει χρόνους.

Το αφιερώνω στη μνήμη του, για την προσφορά του στην πνευματική Λέσβο.

ΕΧΩ ΣΦΑΞ'

του Γιώργου Τσάτσου

Ένα πρωινό του Αυγούστου, θέλοντας να στείλουμε επειγόντως κάτι χαρτιά στην Αθήνα αρχίσαμε να ψάχνουμε στα μαγαζιά των Βατερών, μήπως υπάρχει συσκευή ΦΑΞ για να την χρησιμοποιήσουμε.

Έτσι λοιπόν μπήκαμε σ' ένα εστιατόριο - ταβέρνα και αφού καλημερίσαμε, ακολούθησε ο

πιο κάτω διάλογος, που θυμίζει και ανέκδοτο:

- Έ Μαργέλ' έχ' Σ ΦΑΞ;

- Γιώργου έχω σφάξ' πριν δυο μέρες ένα μουσχάρ' άλλο πράγμα! Ντόπιο, δκό μας, σ' Ουρνοί τσι σ' Ακκλησιάς του λάκου βόστσιζει.

Το τι ακολούθησε δεν περιγράφεται. Ένας σερβιτόρος που άκουσε όλο τον διάλογο, έσκασε από τα γέλια, με αποτέλεσμα να του φύγει ο δίσκος από τα χέρια, φορτωμένος με πιατικά.

- Μαρία, εμείς θέλουμε να κρατήσουμε την μητρική μας γλώσσα, με τους άπειρους ιδιωματισμούς της, αλλά δυστυχώς η ορολογία της τεχνολογικής εξέλιξης μας τα χαλάει!!!

ΒΡΙΣΑ ΜΟΥ ΟΜΟΡΦΟ ΧΩΡΙΟ της Μυρσίνης Βογιατζή - Χαχαδάκη

Κουρόγιο και υπομονή
και δυνατά κρατήσου
και κάνε πάντα προσευχή
βαθιά μες στην ψυχή σου.

- Βαρύς είναι ο πόνος μου
βαριά και η ψυχή μου
μου φύγαν όλα τα παιδιά μ'
κι έμεινα μοναχή μου.

- Για ν' ακουστεί ο πόνος σου
και το παράπονό σου
σήκω ορθή και διάβασε
όλο το ιστορικό σου.

- Να το διαβάσω δε μπορώ
ούτε να το ακούσω
δεν έχω πόδια πια γερά
πλάτες για ν' ακουμπήσω.

- Χωριό μου κάνε υπομονή
και θα _ρθουμε μια μέρα
θα σμίξουμε όλοι μαζί¹
εις τα παλιά λημέρια.

- Με υποσχέθηκαν πολλοί
πως θα _ρθουνε κοντά μου
και θα γιορτάσουμε μαζί¹
εις τον παλιό οντά μου.
Αυτά τ' ακούω βερεσέ
τίποτα δεν πιστεύω
πως θα _ρθετε καμιά φορά
για να σας περιμένω.

Ξεχάστε φτώχια και καϋμούς
κι ελάτε πια κοντά μου
τώρα θα είστε ευτυχείς
μέσα στην αγκαλιά μου.

Γι' αυτό σας λέω τέκνα μου
ποτέ μην _γκαταλείψτε
τον τόπο που γεννήθηκατε
μια μέρα να γυρίστε.

Όπου κι αν πας κι όπου σταθείς
εμένα βλέπεις μπρος σου,
τον τόπο που γεννήθηκες
δε βγαίνει απ' το μυαλό σου.

- Βρίσα μου όμορφο χωριό
και πως να σε ξεχάσω
εδώ γεννήθηκα εγώ
μέσα στην αγκαλιά σου.

ΠΑΛΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ της Μαρίτσας Χαχαδάκη

Το 1957 ένα κορίτσι δεκατεσσάρων μόλις χρόνων, αγαπούσε ένα παληκάρι είκοσε τριών χρόνων. Μια βραδιά στον Πλάτανο έβγαζε λόγο το Κ.Κ.Ε. Μόλις η ομιλία ξεκίνησε (αυτό ήταν το σύνθημα), στρίψανε για τα "Άλωνια", από τον ένα δρόμο η "νύφη" και από τον άλλο ο "γαμπρός".

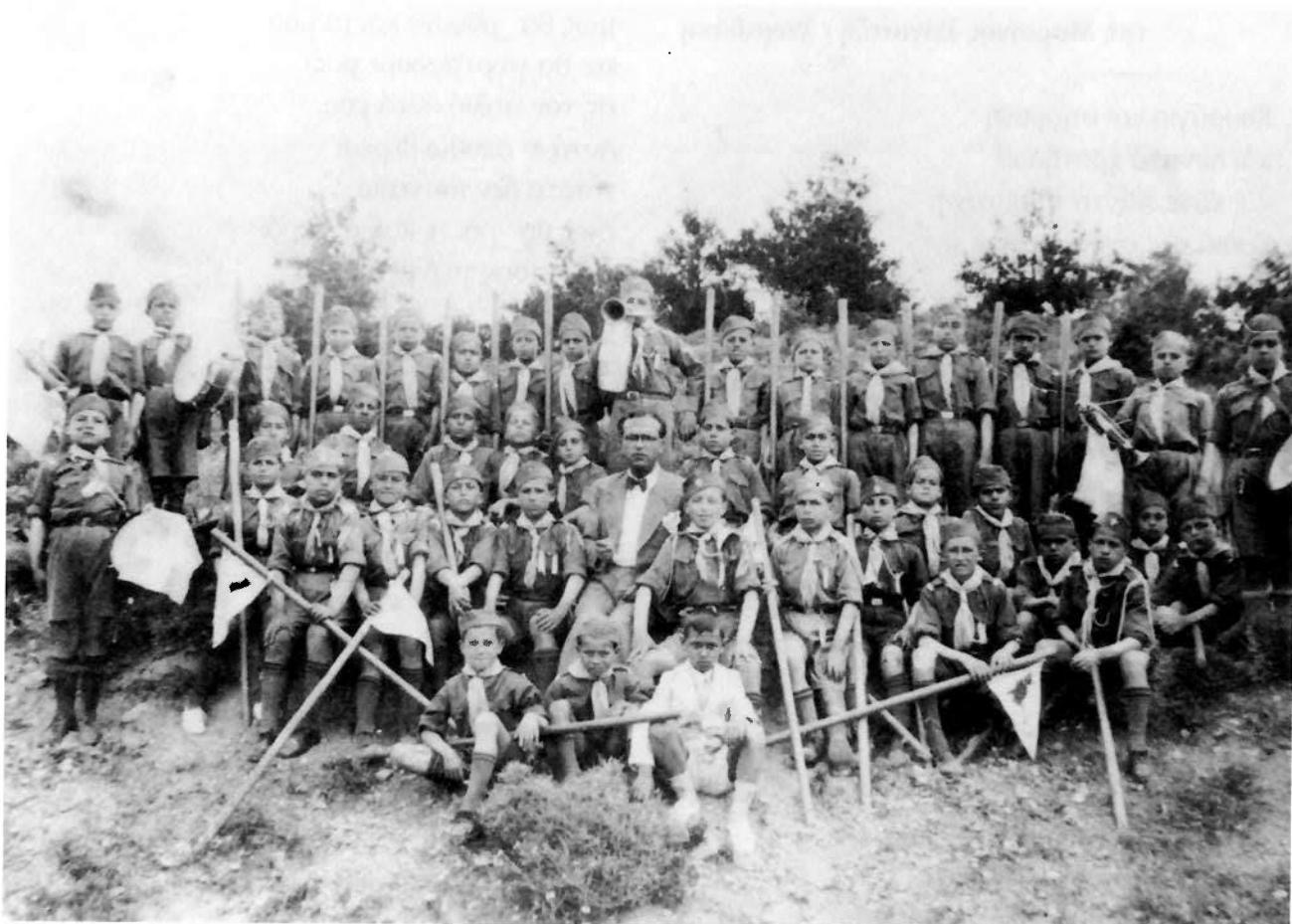
Μόλις όμως βρεθήκανε κοντά - κοντά λέει ο "γαμπρός": "Βλέπου μι φαίνιτι ένα καραντί*". Ο πατέρασ' πρεπ' να _vi!"

Η μικρή φοβήθηκε τόσο πολύ. Δίνει δρόμο μέσα απ' σπρίν', δώστου μεσ' Λουβιαρούδας του Σουκάτο', τ' βάλαν μπρουστά οι σκύλ', τρέξι να

τρέξ'. Οι σκύλ' γαυγίζαν γαβ - γαβ, τα χνιά φουνάζαν ζήτου του Κ.Κ.Ε. τοι φτή κατέβινι φουλαριστή απ' Κουταλιανού του Λακάδ'. Είχαν διμένα δυο γρούνια· μουγκρίζαν φτά, αρχίζαν να κακαρίζουν οι όρθις, οι πιτνοί, οι γάτις τοι φτή πλαλτήρ. Έπιφτη σκουνόταν μες λάσπις, μέχρι που έφτασι στου σπίτ. Εκεί σαν τη γάτα μπήκε σιγά σιγά μέσα. Όταν αντίκρισε μεγάλη ησυχία, τότε κατάλαβε. Το καραντί δεν ήταν ο πατέρας της αλλά ένας πεύκος κομμένος.

Τέτοιου ραντίβου ας μ' έλπει. Φτήλ απ' μύτημ ήβγι!!

*Καραντί λέγανε παλιά τη σκιά στο σκοτάδι, όταν δηλαδή κάτι μαύριζε.

Πρόσκοποι...Στο μέσον ο έφορος γιατρός Τσελεπιδάκης (φωτογραφικό αρχείο Μαρίας Νικέλη - Αναστασίου

ΙΣΤΟΡΙΚΑ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΒΡΙΣΑ του Βασίλη Ψαριανού

Το πρόβλημα της διαδοχής της παράλιας Βρίσας θα παραμένει άλυτο, έως ότου προκύψουν νέα αρχαιολογικά ευρήματα ικανά να φωτίσουν τη σκοτεινή αυτή περίοδο του χωριού μας. Μέχρι τότε θα συνεχίσει να μας απασχολεί το ερώτημα ποιός οικισμός διαδέχτηκε τη Βρίσα της Αγια - Κατερίνας, ο οικισμός του Παλιόπυργου, ο γνωστός ως "Παλαιοχώριον"^{*1}, ο οικισμός στη θέση της σημερινής Βρίσας ή κάποιος άλλος που χάθηκε στο γύρισμα των αιώνων;

Κι αν δεχτούμε ότι ο οικισμός της σημερινής Βρίσας υπήρξε ο άμεσος διάδοχος, αυτό αποκλείει το ενδεχόμενο ένας αριθμός από τους κατοίκους της παράλιας Βρίσας να διασκορπίστηκε σε μικρότερους άλλους οικισμούς στην ευρύτερη περιοχή της Βρίσας;

Κι αν υπήρξαν περισσότεροι οικισμοί στην περιοχή μας, πότε και κάτω από ποιές συνθήκες έγινε η συνοίκιση του σημερινού χωριού και η ανάδειξή του ως του μοναδικού οικισμού της "Βρισαίας χώρας";

Προς το παρόν τα μόνα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας και τα οποία μας βοηθούν να κάνουμε κάποιες υποθέσεις, είναι μερικά απομεινάρια από κτίσματα παλαιοχριστιανικής - πρωτοβυζαντινής εποχής που έχουν μεταφερθεί - άγνωστο πότε - στον Παλιόπυργο και στο σημερινό χωριό της Βρίσας, τα οποία πιθανώτατα προέρχονται από την περιοχή της Αγια - Κατερίνας, όπως κομμάτια από κολόνες κ.ά.

Μερικά επίσης τοπωνύμια που κατάγονται από τη Μεσαιωνική εποχή, όπως Παλιά Βίγλα, Νέα Βίγλα, Βιγλιά και Κατούδια, και τα οποία εντάσσονται στο σύστημα αντιμετώπισης των πειρατικών επιδρομών του σημερινού χωριού.^{*2}

Και έχουμε τέλος την ονομασία Βρισσά, Βρυσσιά ή Βρησσά, η οποία πιθανώς προήλθε από το "Βρισαία γη ή χώρα" (όπως οι όροι

"Μηθυμναία", "Μυτιληναία" που υποδηλώνουν την ευρύτερη περιοχή που ανήκει στις πόλεις αυτές).

Η ονομασία αυτή, που αποδίδεται στο σημερινό οικισμό της Βρίσας, χωρίς να έχει διασωθεί κανένα άλλο σημάδι που να δείχνει ότι ενδιαμέσως συνδέθηκε με άλλο οικισμό ή τοποθεσία της περιοχής, παραπέμπει, χωρίς αμφιβολία, κατευθείαν στην Αρχαία Βρίσα.

Με βάση τις ενδείξεις αυτές μπορεί κανείς να οδηγηθεί στην υπόθεση ότι η σημερινή Βρίσα είναι ο άμεσος διάδοχος της αρχαίας παράλιας Βρίσας, άποψη που ενισχύεται και από το γεγονός ότι η θέση του σημερινού οικισμού αποτελεί τον πιο ασφαλή και βολικό κρυψώνα για ανθρώπους που γνώρισαν τη βαρβαρότητα και καταστροφική μανία των πειρατών του Μεσαίωνα.

Το αδύνατο σημείο στην υπόθεση αυτή είναι ότι απουσιάζουν από το σημερινό οικισμό λείψανα κτισμάτων και ειδικότερα εκκλησιών της βυζαντινής περιόδου. Μια απάντηση βέβαια για την απουσία τέτοιων κτισμάτων - αρκετά πειστική - δίνει ο Ι. Ν. Κόντης στο βιβλίο του "Λεσβιακό Πολύπτυχο" όπου γράφει τα εξής: "Η παράδοση μιλά επίμονα για συστηματική σχεδόν καταστροφή των παλιών εκκλησιών της λεσβιακής υπαίθρου, που έγινε στην περίοδο αυτή από τους Τούρκους. Κάτι τέτοιο δεν είναι απίθανο. Είδαμε ότι οι κυρίαρχοι του νησιού είχαν λόγους να κατέχονται από ιδιαίτερη νευρικότητα, που φυσικό ήταν την εποχή εκείνη να μεγαλώνει το θρησκευτικό φανατισμό τους. Άλλιώς δεν εξηγείται πώς, ενώ διατηρήθηκαν τα κάστρα των Βυζαντινών και των Γατελούζων, που τα χρειάζονταν οι Τούρκοι, δεν σώζονται παλιές εκκλησίες".

Αν λοιπόν δεχτούμε την άποψη αυτή ότι η παλιότερη εκκλησία του χωριού με τον ερχομό των Τούρκων καταστράφηκε, τότε πρέπει να αναζητήσουμε τη θέση της εκεί που ήταν το

τζάκι, το οποίο κι αυτό με τη σειρά του καταστράφηκε, όταν έφυγαν οι Τούρκοι από το χωριό.

Μια δεύτερη υπόθεση που θα μπορούσε επίσης να υποστηριχθεί είναι ότι το "Παλαιοχώριον" του Παλιόπυργου αποτέλεσε τον ενδιάμεσο οικισμό των Βρισαίων, ο οποίος αφού διατηρήθηκε ως τα χρόνια των Γατελούζων καταστράφηκε με τον ερχομό των νέων ιδιοκτητών της περιοχής, όταν το 1462 κατακτήθηκε το νησί από τους Τούρκους, και μεταφέρθηκε στην ασφαλέστερη περιοχή του σημερινού χωριού.

Υπέρ αυτής της άποψης συνηγορούν, εκτός από τα άφθονα λείψανα διαφόρων κτισμάτων που είναι εμφανή στην περιοχή γύρω από τον Παλιόπυργο^{*3} και οι βυζαντινές τοπωνυμίες που φαίνεται να σχετίζονται άμεσα με τον οικισμό του Παλιόπυργου, όπως Μανδαλωμένη, Πατουμένη, Καμάρες, Καμαρούδια, Πεταλίδιον ή Πιτυλίδιον.

Το αδύνατο σημείο στη δεύτερη υπόθεση είναι ότι τα τοπωνύμια Νέα Βίγλα, Κατούδια και Βιγλιά, τα οποία υποδηλώνουν την ύπαρξη αμυντικού συστήματος προγενέστερου της Τουρκοκρατίας, έχουν σημείο αναφοράς το σημερινό οικισμό της Βρίσας.

Κρίσιμο στοιχείο που θα έκανε βασιμότερη τη δεύτερη υπόθεση είναι η ακριβής χρονολόγηση του Παλιόπυργου καθώς και των άλλων οικοδομικών λειψάνων που βρίσκονται στο γύρω χώρο του Πύργου. Εάν π.χ. διαπιστωνόταν ότι ο Παλιόπυργος είναι βυζαντινό κτίσμα που το "ανανέωσαν και το συμπλήρωσαν οι Γατελούζοι"

^{*4} ή ότι τα ναϊδρια της περιοχής, των οποίων, σώζονται οι βάσεις, είναι της βυζαντινής εποχής τότε κερδίζει το προβάδισμα η υπόθεση ότι στη θέση του Παλιόπυργου βρίσκεται θαμένη η μεσαιωνική Βρίσα.

Τέλος θα μπορούσε να υποστηριχθεί και μια τρίτη υπόθεση ότι με την εγκατάλειψη της παράλιας Βρίσας οι κάτοικοι διεσπάρησαν σε μικρούς αγροτοκτηνοτροφικούς οικισμούς μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και οι οικισμοί της σημερινής Βρίσας, ο οικισμός Καμάρες - Παλιόπυργος, Καμαρούδια - Λιβάδι (Αγία Άννα),

Αιγίδα (Νιγκίδα) και Δαξάρι^{*5}. Και ότι οι παράλληλοι αυτοί οικισμοί με τις πρόχειρες εγκαταστάσεις τους απορροφήθηκαν με τα χρόνια από τον ασφαλέστερο και πλέον εύρωστο οικισμό της σημερινής Βρίσας^{*6}.

^{*1} Βλ. Κ. Κώστα: Το παλαιοχώριον της Βρίσας. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ Τ. 25 1998

^{*2} Βλ. Β. Ψαριανού: Κατούδια και Βιγλιά. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ Τ. 28 2000

^{*3} Βλ. Και Κ. Κώστα: Το Παλαιοχώριον Βρίσας Λέσβου. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ Τ. 25 1998

^{*4} Βλ. Β. Ψαριανού: Η Βρωμοπηγάδα και το παλιό Νεκροταφείο του χωριού μας. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ Τ. 27 1999

^{*5} Ο Ι.Δ. Κόντης στο "Λεσβιακό Πολύπτυχό" του σελ. 165 υποστηρίζει ότι οι Γατελούζοι ενίσχυσαν όλα τα περιφεριακά κάστρα της Λέσβου.

^{*6} Βλ. και Β. Ψαριανού: Αρχαίοι και Μεσαιωνικοί οικισμοί στην περιοχή της Βρίσας. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ Τ. 22 1995

B. Η ΣΥΝΟΙΚΙΣΗ ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΤΗΣ

Αναζητώντας τα ίχνη της πρώτης εγκατάστασης των κατοίκων στο σημερινό χωριό της Βρίσας συναντάμε ένα σύνολο πηγαδιών, τα οποία, εάν εξαιρέσουμε εκείνα που ανοίχτηκαν σύμφωνα με την παράδοση σε μεταγενέστερη εποχή^{*1}, βρίσκονται όλα γύρω από ένα άξονα που συμπίπτει με τον κεντρικό δρόμο (τσιαρσί) και εκτείνεται από το Τζαμί ως τον Άγιο Κωνσταντίνο. Έτσι αρχίζοντας από τ' ανατολικά έχουμε το πηγάδι στο Τζαμί, στη μέση του Πλάτανου και εκατέρωθεν του Θοδωρή (βόρεια του Πλάτανου) και της Αγια - Μαρίνας (βορειοδυτικά), του Γόμου (νότια) και της Κοπριάς (νοτιοδυτικά) και τελευταίο, στο δυτικό άκρο του άξονα, του Αγίου Κωνσταντίνου.

Η διάταξη αυτή των πηγαδιών, από τα οποία γίνονταν κατά την παλιά εποχή η ύδρευση του χωριού μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε περίπου και την έκταση της εγκατάστασης των πρώτων οικιστών του χωριού, η οποία περιορίζοταν στη μικρή πεδινή έκταση ανάμεσα στη

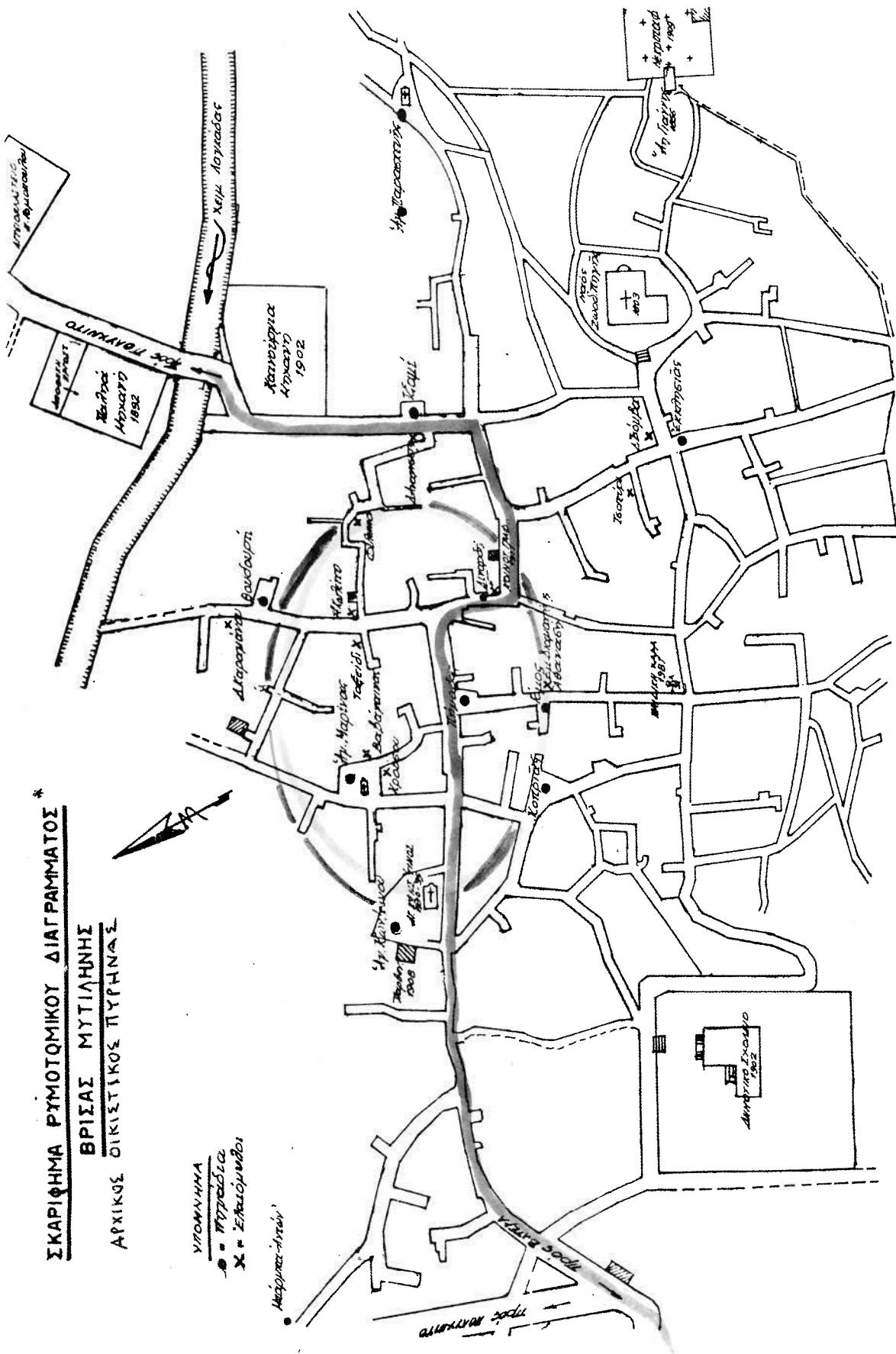
ΣΚΑΡΙΦΗΜΑ ΡΥΜΟΤΟΜΙΚΟΥ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ*

ΒΡΙΣΑΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

ΑΡΧΙΚΟΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

• = Ηπειρώτικος
X = Στρατιωτικός

Λειχανίσματα

* Το σκαριφήμα προέρχεται από το βιβλίο του κ. Γ. Βελεκά
και χωρίς λογο της ΒΙΓΑ.

νότια πλευρά του ποταμού της Λαγκάδας και τα ριζώματα των τριών υψωμάτων Ακκλησίδι, Παγώνι και Άλωνια και η οποία άρχιζε από το Τζαμί και τέλειωνε στον Άγιο Κωνσταντίνο.

Οι πρόχειρες, μάλλον πλιθόκτιστες, εγκαταστάσεις που στήθηκαν αρχικά σ' αυτή τη θέση καλυμμένες και από την οργιώδη παραποτάμια βλάστηση, παρείχαν ασφαλές καταφύγιο στους κατατρεγμένους κατοίκους, αφού και από κοντινή απόσταση ήταν δυσδιάκριτη η παρουσία τους από τους επιδρομείς που θα έρχονταν από την πλευρά της θάλασσας.

Δε γνωρίζουμε εάν οι κάτοικοι της νέας Βρίσας στα χρόνια που ακολούθησαν ξαναβρήκαν ποτέ τα μεγαλεία της αρχαίας Βρίσας με τους μαρμάροκτιστους ναούς της. Η μόνη μαρτυρία που έχουμε από ξένο περιηγητή στα μέσα πια του 19ου αιώνα μας δίνει την εικόνα "φτώχειας και αθλιότητας"^{*2}.

Η πρώτη επέκταση του χωριού προς τα ανατολικά πρέπει να έγινε με την εγκατάσταση των Τούρκων στο χωριό. Η τούρκικη συνοικία με κέντρο το Τζαμί εκτεινόταν από τα Κονάκια - σημερινό Κοινοτικό Γραφείο - ως την Αγία Παρασκευή περίπου, κάτω από την οποία, προς τον ποταμό, βρισκόταν και το Τουρκικό νεκροταφείο.

Στους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας, πιθανώς λόγω εισροής κατοίκων από γειτονικούς οικισμούς ή από ξενομερίτες καταδιωγμένους από τη φτώχεια ή τους Τούρκους, που έβρισκαν καταφύγιο στη Βρίσα, έγιναν οι επεκτάσεις του οικισμού προς τα ενδότερα των δυο Λαγκαδιών (Εκκλησίας και Βιρί - Λαγκάδι), καθώς και προς τα δυτικά στη σημερινή συνοικία Σανταλιώτης.

Η περιοχή αυτή του Σανταλιώτη, μέχρι πρόσφατα προσδιορίζόταν με την έκφραση "ίσα όξου" πράγμα που υποδηλώνει ότι πρέπει να παρέμεινε για μεγάλο χρονικό διάστημα έξω από την κατοικούμενη ζώνη, ίσως διότι ήταν περισσότερο εκτεθειμένη στους επιδρομείς που θα έρχονταν από την πλευρά της θάλασσας.

Την παραπάνω εκδοχή ενισχύει και το γεγονός ότι το γειτονικό προς την περιοχή αυτή Λαγκάδι, το γνωστό ως της "Λουβιαρούδας το Λαγκάδι", χρησιμοποιούνταν ως τόπος απομόνωσης των λεπρών.^{*3}

Και ασφαλώς οι πιο πρόσφατες επεκτάσεις πρέπει να είναι εκείνες που κάλυψαν τα τρία υψώματα Ακκλησίδι - Παγώνι - Άλωνια (πιθανώς στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα).

Η παραπάνω βέβαια άποψη για τις τελευταίες επεκτάσεις δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να είχαν εγκατασταθεί στις περιοχές αυτές, πολύ ενωρίτερα, κάποιοι μεμονωμένοι κάτοικοι, φτωχοί ξενομερίτες, που έστησαν την καλύβα τους στις παρυφές του χωριού. Είναι πολύ πιθανόν μάλιστα οι ονομασίες των συνοικιών Παγώνι και Σανταλιώτης να έχουν σχέση με τους πρώτους κατοίκους που εγκαταστάθηκαν εκεί. Ίσως κάποια Παγώνα που σύμφωνα με τη βρισαγώτικη ντοπιολαλία αποκαλούνταν το "Παγώνι", όπως το Μαρίγ(i), το Λέν(i) κ.λ.π. να έδωσε το όνομά της στη συνοικία αυτή του χωριού μας.

Όσον αφορά την ονομασία της δυτικής συνοικίας "Σανταλιώτης" παρουσιάζει ιδιαίτερο γλωσσολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον: η κατάληξη -ώτης είναι κατάληξη επιθέτων (π.χ. επαρχιώτης) και κυρίως πατριδωνυμικών, όπως Ιππιώτης (Ιππιος), Παφλιώτης (Πάμφιλα), Παρασλιώτης (Παράκοιλα).

Η λέξη Σανταλιώτης αποκλείεται να είναι επίθετο, αφού τέτοιο επίθετο δεν υπάρχει. Είναι ασφαλώς πατριδωνυμικό και προέρχεται από τη λέξη Σάνδαλον ή Σανδάλιον, η οποία πρέπει να ήταν η πατρίδα εκείνου που πιθανώς πρωτεγκαταστάθηκε στην περιοχή αυτή του χωριού μας και έδωσε το όνομά του στην κατοπινή συνοικία του.

Ύπηρξε όμως "χώρα" με το όνομα Σανδάλιον και πού βρισκόταν; Η πρώτη αναφορά του ονόματος γίνεται από τον Ρωμαίο Πλίνιο που αναφέρει "νήσον Σανδάλιον" κοντά στη Λέσβο, χωρίς να προσδιορίζει επακριβώς τη θέση της.

Ο Γερμανός Πλέν που έγραψε την ιστορία της αρχαίας Λέσβου^{*4} υποστηρίζει στο βιβλίο του ότι το Σανδάλιον βρισκόταν στο στόμιο του Κόλπου Καλλονής και ταυτίζεται με το σημερινό νησάκι Γαρμπιάς. Με τη γνώμη του Πλέν συντάσσεται και ο γερμανός Αρχαιολόγος Κολντεβέη^{*5}, ο οποίος γράφει: "ο Πλέν συνέδεσε κατά τη γνώμη

μου δικαιολογημένα το αρχαίο όνομα Σανδάλιον με το νησί του Γαρμπιά στηριγμένος στο μορφή του".

Σημαντικό επίσης είναι ότι σε πολλούς ναυτικούς χάρτες (πορτολάνοι), που τυπώθηκαν από τον 15ο ως τον 19ο αιώνα, ο Γαρμπιάς σημειώνεται με την ονομασία Sandaleon.

Ακόμα όμως κι αν δεχτούμε ότι το νησί Σανδάλιον ταυτίζεται με το Γαρμπιά, το ερώτημα που γεννάται είναι αν το νησί κατοικούνταν και μέχρι πότε διατήρησε τους κατοίκους του; Σ' αυτό το ερώτημα οι αρχαιολόγοι δε δίνουν σαφή απάντηση. Διαπιστώνουν ίχνη κατοικιών καθώς και τείχος μεσαιωνικής εποχής, χωρίς να μπορούν να τα χρονολογήσουν επακριβώς^{*6}. Έτσι η υπόθεσή μας ότι κάποιος κάτοικος του Σανδαλίου (Γαρμπιά) εγκαταστάθηκε στις δυτικές παρυφές του χωριού μας και έδωσε το όνομά

του στη δυτική συνοικία του, θα παραμείνει χωρίς αποδείξεις, έως ότου νεώτερες έρευνες ενισχύσουν με περισσότερα στοιχεία τις απόψεις του Πλέν και Κολντεβέη.

Οι ονομασίες των άλλων συνοικιών του χωριού μας, εάν εξαιρέσουμε την ονομασία "Ακκλησίδ(ι)", που προέρχεται από τη Βυζαντινή λέξη Εκκλησίδιον, δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Έχουν σχέση με παρεκκλήσια ή τέμενος (όπως Αγιά - Μαρίνα, Άγιος Κωνσταντίνος, Αγιά - Παρασκευή, Τζαμί), κάποιο πηγάδι (όπως Θεοδωρή, Γόμος^{*7}, Καπριάς), με τα φυσικά χαρακτηριστικά της τοποθεσίας (όπως Λαγκάδι, Πλάτανος) ή με κάποιες παλαιότερες χρήσεις των κτισμάτων και δραστηριότητες των χωριανών (όπως Τσιαρσί, Αλώνια, Ντάμια^{*8}).

*¹ Όπως είναι της Εκκλησίας που ανοίχτηκε όταν χτίζοταν η εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, της Αγίας Παρασκευής και πιθανώς και του Μπαρμπ' Αντώνη.

*² Ο Γάλλος περιηγητής Boutan που επισκέφθηκε το χωριό το 1855 γράφει: "η Βρισσά... έχει 400 σπίτια όλα ελληνικά. Είναι θλιβερή αντίθεση με ό,τι είδαμε μέχρι τώρα. Όλα τα σπίτια είναι φτωχικά και η αθλιότητα είναι γενική, αν και η πεδιάδα μπροστά στο χωριό είναι αρκετά εύφορη. (Παν. Ε. Παρασκευαϊδη. Οι περιηγητές για τη Λέσβο. Αθήνα 1983)

*³ Βλ. και Β. Ψαριανού. Της Λουβιαρούδας το Λαγκάδι. ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ της ΒΡΙΣΑΣ τ. 26 1998

*⁴ Plehn: Liber Lesbiacorum: μεταφράστηκε από το γιατρό Ευστάθιο Γεωργιάδη που παντρεύτηκε Βρισαγώτισσα (Κώσση) και υπηρέτησε ως γιατρός στο χωριό μας τον περασμένο αιώνα.

*⁵ Koldewey: Die antike Baureste der insel Lesbos. (Berlin 1890)

*⁶ όπου και παραπάνω

*⁷ Το επώνυμο Γόμος που διασώζεται στον Πολυχνίτο, προέρχεται από τη Βρίσα και σχετίζεται με τους δωρητές ή ιδιοκτήτες του ομώνυμου πηγαδιού.

*⁸ Ντάμια: επί τουρκοκρατίας μικρά οικήματα (ντάμια) που χρησιμοποιούνταν ως κρατητήρια γι' αυτούς που δεν πλήρωναν τους φόρους στους Τούρκους εισπράκτορες

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Όταν γραφόταν το παραπάνω κείμενο για τη "Μεσαιωνική Βρίσα" δεν είχα υπόψη μου το βιβλίο "Μυτιλήνης Αστυγραφία και Λέσβου χωρογραφία (15ος - 19ος αι.)"⁹ των Δ. Ν. Καρύδη - M. Kiel, που κυκλοφόρησε το Δεκέμβρη του 2000.

Όταν το διάβασα, διαπίστωσα με ικανοποίηση ότι πολλές απόψεις μου που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς στο περιοδικό μας σχετικά με το παρελθόν του χωριού μας βρίσκουν την επι-

στημονική τους θεμελίωση στα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο παραπάνω βιβλίο.

Οι συγγραφείς της "Μυτιλήνης Αστυγραφία και Λέσβου χωρογραφία" για πρώτη φορά φέρνουν στο φως άγνωστα αρχεία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας κατά την περίοδο από τον 15ο ως τον 19ο αιώνα. Έτσι μαθαίνουμε ότι το 1548 στο χωριό της Βρίσας κατοικούν μόνο 47 οικογένειες χριστιανικές μουσουλμάνοι δεν έχουν ακόμα εγκατασταθεί εκεί. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει να είχαν εγκατασταθεί μερικοί "σπαχήδες" και κάποιος εκπρόσωπος του σουλτάνου με

τις οικογένειες τους στον Παλιόπυργο για τη διαχείρηση της σουλτανικής περιουσίας, στην οποία ανήκαν τα εύφορα εδάφη της περιοχής (Hassa - Χάσσια), όπως κάτι ανάλογο συμβαίνει στην περιοχή της Καλλονής. Το 1671 πάντως σύμφωνα με τα οθωμανικά κατάστιχα εμφανίζεται στη Βρίσα μουσουλμανικός πληθυσμός που ανέρχεται σε 66 οικογένειες, ενώ οι χριστιανικές οικογένειες έχουν φτάσει στις 98 (μικτός πληθυσμός 164 οικογένειες).

Η προώθηση των μουσουλμάνων επιταχύνθηκε στα χρόνια από το 1548 ως το 1671. Στον "καζά" της Μυτιλήνης οι μουσουλμανικές οικογένειες τριπλασιάστηκαν ανάμεσα στο 1548 και το 1581 και σχεδόν επταπλασιάστηκαν ανάμεσα στο 1581 και το 1671. Ο χριστιανικός πληθυσμός που παραμένει στάσιμος ανάμεσα στο 1548 και 1581, γνωρίζει σχετική αύξηση στην επόμενη εικοσαετία, για να αυξηθεί περίπου κατά δυόμισι φορές στην περίοδο από 1548 ως το 1671. Το 1671 στο σύνολο των χωριών της περιφέρειας Μυτιλήνης ο μουσουλμανικός πληθυσμός αντιπροσώπευε πλέον το 40% περίπου του συνολικού πληθυσμού.

Στην ίδια περίοδο και παράλληλα προς την αύξηση του μουσουλμανικού στοιχείου παρατηρείται η εξαφάνιση πολλών μικρών οικισμών και η συγκέντρωση του χριστιανικού πληθυσμού στους μεγαλύτερους οικισμούς. "Γίνεται σαφής μια τάση συγκεντρωτοποίησης των οικισμών, με τη μετακίνηση κατοίκων από μικρότερους και ίσως λιγότερο ασφαλείς οικισμούς σε άλλους που βρίσκονται σε καλύτερες θέσεις και έχουν μεγαλύτερο πληθυσμό. Όπως διαπιστώνεται από τα στοιχεία του καταστίχου κεφαλικού φόρου του 1602, η διαδικασία αυτή πρέπει να ξεκίνησε τις τελευταίες δεκαετίες του 16ου αιώνα. Το αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ήταν ο σχηματισμός πολλών μεγάλων σε πληθυσμό χωριών, που θα μπορούσαν να ονομαστούν αγρο-πόλεις."

Έτσι στον nahiyē (επαρχία) των Βασιλικών (Fesleke) αναφέρονται τα χωριά Πολιχνίτος, Βρίσα, Βασιλικά (Βασιλικώτης;), Λισβόρι, Δαμάνδρι, Κεράμι, Κάπη, Λαγκάδα και ορισμένα μικρότερα χωριά άγνωστα σήμερα, όπως Οινοχώρι, Πέτρα Νικόλα, Καλό. Είναι λοιπόν

πολύ πιθανόν σ' αυτή την περίοδο να εγκαταλείφθηκε και ο οικισμός του Παλιόπυργου, όπως και άλλοι μικρότεροι οικισμοί στην περιοχή της Βρίσας και οι κάτοικοί τους να μετεγκαταστάθηκαν στον ασφαλέστερο οικισμό της Βρίσας.

Η οικονομία του χωριού μας στα πρώτα εκατό χρόνια της Τουρκοκρατίας στηριζόταν κυρίως στο σιτάρι και το κρασί, διαιωνίζοντας τον τύπο της οικονομίας που είχε προσφάτως κληρονομηθεί από την προ-οθωμανική περιόδο. Η Βρίσα από το 1548 όχι μόνο είχε αποκτήσει αυτάρκεια αλλά διέθετε και εμπορεύσιμες ποσότητες σιταριού. (Στην περιφέρεια του Καζά της Μυτιλήνης ανάμεσα σε 15 χωριά έρχεται δεύτερη μετά τη Θερμή στην παραγωγή σιταριού.)

Τα παραγόμενα αγροτικά προϊόντα στο χωριό μας, κατά το πρώτο μισό του 16ου αιώνα, με βάση τα οθωμανικά φορολογικά κατάστιχα, είναι (σύμφωνα με τον καταβαλλόμενο φόρο) κατά σειρα τα εξής: σιτάρι, μούστος, κριθάρι, μέλι, χοίροι, λάδι, μπαμπάκι, λινάρι, φαγώσιμες ελιές, μετάξι, λαφύρι, φασόλια, ρεβύθια, σύκα, σάμι, αμύγδαλα.

Με τον καιρό έγινε η αλλαγή προς μια οικονομία περισσότερο προσανατολισμένη στην αγορά, βασισμένη ως επί το πλείστον στην παραγωγή λαδιού για την ικανοποίηση της αυξημένης ζήτησης αυτού του προϊόντος.

Ανάμεσα στο 1548 και 1671 η παραγωγή του λαδιού σχεδόν πενταπλασιάστηκε κι αυτό επιβεβαιώνει ότι από τις αρχές του 17ου αιώνα είχε αρχίσει η επέκταση της ελαιοκαλλιέργειας. Όπως εύστοχα παρατηρούν οι συγγραφείς του παραπάνω βιβλίου "ο μοχλός αυτών των μεταβολών δεν ήταν άλλος από την εξάπλωση της ελαιοπαραγωγής είτε με εμβολιασμούς των αγριελιών είτε με συμπληρωματικές εμφυτεύσεις και μετατροπή ορεινών εδαφών σε απέραντους ελαιώνες".*

* Βλ. σχετικά και Βασ. Ψαριανού. Η αγροτική περιοχή του χωριού μας στην περίοδο της Τουρκοκρατίας. Αντίλαος της Βρίσας. Τ. 24 Ιούνιος 1997.

ΕΝΑΣ ΙΗΣΟΥΓΙΤΗΣ ΜΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΙΓΙΔΑ της Ειρήνης Α. Αναγνώστου

Θεωρείται "τύχη", σύμπτωση ή θείο θέλημα, όταν βρίσκει ο ερευνητής (και στη συγκεκριμένη περίπτωση η γράφουσα) μέσα σε τόμους σκονισμένων και σαρακοφαγωμένων βιβλίων, μια βροχερή μέρα, ενδείξεις και μνήμες του ηλιόλουστου τόπου, όπου γεννήθηκε.

Για λίγες μέρες βρέθηκα στη Δανία, συγκεκριμένα στο πανεπιστήμιο του Aarhus, συμμετέχοντας σε ένα πρόγραμμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τι έκπληξη, όμως, τι συγκίνηση, τι πρωτόγνωρα αισθήματα κατέκλυσαν την ψυχή μου, όταν είδα να γράφεται μέσα σε μια επιστολή ανώνυμου Ιησουΐτη, ένα κομμάτι της ιστορίας του χωριού μας, της ιστορίας του κατεστραμμένου χωριού της Αιγίδας, της Νιγίδας, όπως την ονομάζουμε τώρα.

Το "Τάγμα" ή "Εταιρεία του Ιησού" (societas Jesu) είναι μια από τις ανδρικές μοναχικές κοινότητες της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που ιδρύθηκε από τον Ιγνάτιο Λοϋόλα (Loyola) το 1534. Σκοποί του τάγματος ήταν: 1) ο εξαγνισμός της ψυχής και η λύτρωσή της από αισθήματα και κλίσεις, που δεν συμβιβάζονται με τον θείο προορισμό και 2) η αναζήτηση της θείας θελήσεως. Στα πλαίσια του εξαγνισμού των ψυχών τους, οι Ιησουίτες δεν διστάζουν να κάνουν ιεραποστολές σε ορθόδοξες χώρες και χωριά, πολιτείες, νησιά και νησάκια, προκειμένου να βοηθήσουν και άλλους ανθρώπους να γνωρίσουν το Τάγμα τους και ταυτόχρονα να γίνουν ενεργά μέλη του.

Στην συγκεκριμένη ανώνυμη και αχρονολόγητη επιστολή Ιησουίτου προς τον Γενικό Οικονόμο των ιεραποστολών της Ανατολής π. Fleurian d' Armenouill (1706 - 1735), περιγράφεται με γλαφυρότητα το θαλάσσιο ταξίδι του αποστολέα από την Κωνσταντινούπολη (όπου έδρευε η ανώτατη αρχή της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στην Οθωμανική αυτοκρατορία) προς το Χαλέπι της Συρίας. Από τον αποδέκτη της επιστολής συμπεραίνουμε ότι και ο αποστολέας πρέπει να

είναι Ιησουίτης. Επίσης από πληροφορίες που μας δίνει, όπως η μνημόνευση του "πρόσφατου" θανάτου των πατέρων Fr. Baraconnier και Fr. Lestringant, οι οποίοι πέθαναν αντίστοιχα το 1717 και το 1718, υπολογίζουμε ότι η επιστολή γράφηκε γύρω στο 1720. Δυσκολότερες είναι οι υποθέσεις ως προς το πρόσωπο του συγγραφέα. Ίσως είναι ο π. Πέτρος Fromage (1676 - 1740) ο οποίος εργαζόταν το 1720 στην ιεραποστολή Χαλεπίου και επισκεπτόταν κατά καιρούς την Κωνσταντινούπολη.

Όπως γράφει ο ανώνυμος Ιησουίτης, επιβιβάσθηκε στην Κωνσταντινούπολη σε ελληνικό πλοίο με ναυτικούς από την Πάτμο και ταξίδεψε κατά μήκος της Ανατ. Θράκης, πριν το πλοίο "πιάσει" στην Τένεδο και στην Μυτιλήνη. Συνεχίζει: "Ústera από απερίγραπτη ταλαιπωρία, αντί στη Χίο φθάσαμε σε ένα αφιλόξενο και ακατοίκητο αγκυροβόλιο της Σάμου. Στο βάθος διακρίνονταν τα βουνά της Ικαρίας... Στη Σάμο δεν υπάρχουν αξιόλογες πόλεις. Η αρχαία Σάμος ονομάζεται Μεγάλη Χώρα και βρίσκεται στην ανατολική ακτή. Σ' αυτήν έχουν την έδρα τους ο Τούρκος ογάς που συλλέγει τους φόρους για τον Σουλτάνο και ο μητροπολίτης.

Στο εσωτερικό βρίσκονται ο Πλάτανος, η Καστανιά, οι Αρβανίτες (λατ. Arvanito)... οι Μυτιληνιοί (λατ. Mytileneo). Στα βουνά κατοικούν Αλβανοί άποικοι, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στη Σάμο το 1562. Ο Αλή πασάς Οχιαλή, που ονομάζεται και "Κιλίτζ" (ξίφος) βοήθησε να κατοικηθεί ξανά το νησί, το οποίο ήταν έρημο εξαιτίας των πειρατικών επιδρομών. Το πρώτο χωριό που κτίσθηκε ονομάστηκε "Κιλίτζ Κιό" (σημ. Μύλοι).

"Εκτός των Αρβανιτών ήρθαν στη Σάμο νησιώτες και Μικρασιάτες. Έχτισαν τα χωριά Μυτιληνιοί και Παγώνδας (όσοι κατάγονταν από την Παγώντα της Εύβοιας). Οι Μυτιληνιοί χτίσθηκαν το 1564 και τελείωσαν το 1568. Οι κάτοικοι της ήρθαν από το νησί της Μυτιλήνης, από ένα χωριό στα νότια του νησιού, την Αιγίδα (λατ. Egidius). Όπως διηγούνται οι ίδιοι κατέστρεψαν το χωριό τους πειρατές, την ημέρα του γάμου της αρχοντοπούλας. Πολλοί έχουν αφήσει

συγγενείς τους στην Βρισαία (λατ. *Vrisaia*), ένα μικρό χωριό κοντά στη θάλασσα. Αν και έχουν φύγει πολλά χρόνια από την Μυτιλήνη, μιλούν πολύ καλά την αιολική γλώσσα." (Προφανώς ο αποστολέας άκουσε μερικές αιολικές καταλήξεις στην ομιλούμενη γλώσσα.)

Νομίζω ότι είναι από τις λιγοστές περιπτώσεις που η ιστορική γραφίδα επιβεβαιώνει τους θρύλους και τις παραδόσεις. Τα σχόλια περιττεύουν. Προσπάθησα να μεταφράσω το λατινικό κείμενο της επιστολής σε όσο πιο κατανοητό νεοελληνικό λόγο μπορούσα. Δεν ξέρω αν το πέτυχα ή όχι. Η ανάγνωσή του θα κρίνει θετικά ή αρνητικά την προσπάθειά μου.

Σημείωση της Σύνταξης: Η ανακάλυψη της επιστολής του Ιησουίτη μοναχού από την Ειρήνη Αλ. Αναγνώστου που αναφέρεται στην Αιγίδα και στο χωριό μας τη Βρίσα αποτελεί γεγονός μεγάλης ιστορικής σημασίας για το χωριό μας, διότι πράγματι επιβεβαιώνει όσα μέχρι σήμερα ως θρύλους, παραδόσεις και υποθέσεις γνωρίζαμε. Θα αναγαλλίζει η ψυχή του αείμνηστου Κώστα Τσέλεκα, ο οποίος πρώτος υποστήριξε την "υπόθεση" ότι οι Μυτιληνιοί της Σάμου είναι "Νιγκιδιώτες". Εύγε Ειρήνη!! Άλλα ένα τόσο σοβαρό ντοκουμέντο για το χωριό μας πρέπει ν' αποτυπωθεί όπως είναι στο πρωτότυπό του, γι' αυτό θα σε παρακαλούσαμε να ζητήσεις να σου στελουν, αν είναι δυνατό, φωτοτυπημένη ή φωτογραφημένη ολόκληρη την επιστολή του Ιησουίτη μοναχού.

Τα Περιβόλια. φωτό Μπάρι Στηλ.

**ΤΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ Ο ΛΑΚΚΟΣ
ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΕΦΥΓΑΝ -
ΟΙ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ ΤΟΥΣ ΟΜΩΣ ΜΕΝΟΥΝ!**

Του Αλέξανδρου Ν. Αναγνώστου

Έχουν ήδη περάσει 88 χρόνια, από τότε που οι Τούρκοι έφυγαν από τη Μυτιλήνη, το νησί μας. Στις 8 Νοεμβρίου του 1912, ο Π. Κουντουριώτης με το θωρηκτό πλοίο Αβέρωφ, τους ναύτες και Μυτιληνιούς εθελοντές, κήρυξαν την ελευθερία του νησιού και την ένωσή του με την Ελλάδα. Όμως πέρασαν πολλά χρόνια και θα περάσουν

και άλλα για να μπορέσουμε να βγάλουμε από το λεξιλόγιό μας πολλές τουρκικές λέξεις, τις οποίες είτε τις καταλαβαίνουμε, είτε τις λέμε ασυναίσθητα ή δεν τις καταλαβαίνουμε και καθόλου. Οι λέξεις αυτές φανερώνουν πράγματα (ντουγενί, τσιρτσιβές, γιαγκινί, ντουσιμές), καιρικά φαινόμενα (τ' αχμάκ' το νερό), συμπεριφορές ανθρώπων (ατζαμής, νταής) ή τοπωνύμια, συνδεδεμένα με τουρκικούς τίτλους ή ονόματα (Τ' γας, Μαχμούτή, Χατζήμουσα, Μουσταφά Λάκκος).

Σ' αυτό το κείμενο, θα σταθώ στο τελευταίο, στου "Μουσταφά το Λάκκο". Είναι μια μικρή έκτα-

ση, αυτή που ονομάζεται έτσι και έχει λίγα χωράφια. Πηγαίνοντας προς τον Άγιο Φωκά, όταν περάσουμε τον Αϊ-Γιάννη τον Καλυβίτη και προχωρήσουμε λίγο, υπάρχει αυτή η περιφέρεια στα αριστερά μας. Είναι ένα κοιλωμα κατάφυτο από ελιές και λίγες βελανιδιές. Και το καλοκαίρι και το χειμώνα περνάνε άνθρωποι από το συγκεκριμένο σημείο, άλλοι για να μαζέψουν ελιές και άλλοι για να πάνε στην ταβέρνα που άνοιξε λίγο πιο κάτω ή στον Άγιο Φωκά· λίγοι, όμως, είναι εκείνοι που γνωρίζουν ή φαντάζονται την ιστορία, την αιματοβαμμένη, αυτού του τόπου.

Για πρώτη φορά άκουσα τον βίο και την πολιτεία αυτού του Μουσταφά, από τον πατέρα μου. Ήταν ένας Τούρκος, ο φόβος και ο τρόμος του χωριού. Νταής, αιμοβόρο θηρίο, με το παραμικρό ήταν έτοιμος να τραβήξει το μαχαίρι απ' το ζωνάρι του. Μύγα δεν σήκωνε στο σπαθί του και κουβέντα από κανέναν. Όποιος του αντιμίλουσε ήταν εχθρός του και κάποιο κακό θα έβρισκε τον ίδιο ή την οικογένειά του. Κοντά στα άλλα "ψυχικά του χαρίσματα", ήταν και νευρικός κλέφτης, γυναικάς. Τούρκοι και Έλληνες βαριαναστέναζαν μονάχα, όταν τον έβλεπαν ή τον θυμόταν, χωρίς να μπορούν να κάνουν τίποτα άλλο. Σε ποιόν να παραπονεθείς; Ως ακόμα και ο Καδής του Πολιχνίτου, τον φοβόταν και πήγαινε με "τα νερά" του.

Ανάμεσα στις άλλες απαιτήσεις που είχε, ειδικά από τους χριστιανούς, ήταν, όταν γινόταν γάμος στο χωριό να χορέψει με τη νύφη και να κοιμηθεί μαζί της την πρώτη νύχτα του γάμου. Άλλοι από φόβο και άλλοι για να τον έχουν με το μέρος τους, συμβιβαζόταν με τα ασυμβίβαστα. Υπήρχαν βέβαια και οι περήφανοι άνθρωποι που είτε παντρευόντουσαν κρυφά σε άλλο χωριό ή σε εξωκλήσια επάνω στα βουνά και ύστερα ζούσαν δίπλα σε στάνες, κοντά στα πρόβατα και στα κατσίκια τους ή ακόμα ζούσαν και σε ρεματιές των Βατερών. Μια φορά ένας τον αμφισβήτησε φανερά και αυτό σήμανε το τέλος και για τον Μουσταφά και για τα βάσανα των Βρισαγωτών. Ήταν ένας Στεφανής, Μυτιληνιός στην καταγωγή, που παντρεύτηκε μια Βρισαγώτισσα. Μετά το μυστήριο του γάμου,

σαν άκουσε τις απαιτήσεις του Μουσταφά, αρνήθηκε να υποκύψει. Ο Τούρκος, για πρώτη φορά στη ζωή του έγινε γάμος και ούτε χόρεψε ούτε κοιμήθηκε με τη νύφη. Το γεγονός αυτό τον εξόργισε τρομερά, αλλά έκανε σαν να μη συνέβει τίποτα. Θα χει περάσει κανένας μήνας από το γάμο, όταν έγινε κάτι που δεν το περίμενε κανένας. Ο Μουσταφάς, επειδή καταλάβαινε ότι ο Στεφανής ήταν δυνατότερος του και δεν μπορούσε να τον τιμωρήσει, έσφαξε ένα αθώο παιδί, επειδή περνούσε από μπροστά του. Το παιδί αυτό, ένα αγοράκι 7 - 8 χρονών, ήταν ένα από τα μικρότερα αδέλφια του Στεφανή. Θρήνος ξέσπασε σε όλο το χωριό. Κλάμματα και κατάρες ακουγόντουσαν και από τους Ρωμιούς και από τα τουρκόσπιτα φανερά. "Ο κακούργος απ' το Θεό να το βρει." Ο Στεφανής δεν περίμενε το Θεό! Αποφάσισε να τον τιμωρήσει μόνος του! Ορκίστηκε στην ψυχή του σκοτωμένου αδελφού του, να σκοτώσει τον Μουσταφά! Το ζήτημα ήταν πώς; Έπρεπε και να τον σκοτώσει και να μη φανεί ως φονιάς. Όταν ηρέμησε (όσο μπορεί να ηρεμήσει άνθρωπος τέτοιες ώρες) κατέστρωσε ένα σχέδιο μοναδικό.

Άφησε να περάσει κανένας μήνας και ύστερα με την πρόφασε ότι πηγαίνει να δει τα χωράφια που πήρε ως προίκα από την γυναίκα του, τράβηξε προς αυτή την περιοχή. Όταν πέρασε τον Αϊ-Γιάννη τον Καλυβίτη είδε κάτι θάμνους και ένα κακοτράχαλο τοπίο. Τα κλαδιά των δέντρων κατέβαιναν σχεδόν ως το χώμα, το οποίο δεν ήταν και σταθερό. Ξερόκλαδα ήταν πεταμένα εδώ και εκεί\$ ένα άλογο δεν θα μπορούσε να τρέξει με όλη του την δύναμη. Ήταν το κατάλληλο σημείο. Στην αριστερή πλευρά του δρόμου (του σημερινού), όταν το κοιλωμα γίνεται πιο έντονο, σχεδόν μέσα στο χωράφι, άνοιξε ένα βαθύ λάκκο και τον σκέπτασε με ξερούς ογκαθωτούς θάμνους (αστ'βές). Σαν πέρασαν δυο - τρεις μέρες ο Στεφανής πήγε ένα βράδυ στο σπίτι του Μουσταφά. Σκοτάδι ήταν, πίσσα. Στην τουρκογειτονιά τέτοια ώρα ούτε λάμπτα άναβε, ούτε κερί. Ποιός να τον δει; Και όσοι ακόμα άκουσαν βήματα, ούτε που τόλμησαν να κοιτάξουν. Ο καθένας ήθελε να έχει το κεφάλι του ήσυχο.

Πήγε λοιπόν ο Στεφανής και συνάντησε τον Μουσταφά, με μούτρα κατεβασμένα. Του είπε πως λυπόταν για ό,τι έγινε και ότι τώρα καταλάβαινε πως δεν έκανε καλά να αψηφήσει τις επιθυμίες του και συνέχισε: "Αγά μ' μέγα το λάθος μου. Έπρεπε να το σκεφτώ! Άλλα, τι να περιμένεις από μας τους Ρωμιούς, χαϊρί; Τώρα, όμως ήρθα να σου πω κάτι που μου το μήνυσαν και μένα κρυφά απ' το Κάστρο (την Μυτιλήνη). Την Τετάρτη το βράδυ, που μας έρχεται, γύρω στις 11 με 12 η ώρα, θα _ρθει ένα καϊκι στον Άγιο Φωκά και θα φέρει όμορφες γυναίκες. Ήρθα λοιπόν να στο πω σε σένα μονόχα, γιατί ξέρω τι τσελεμπής είσαι σ' αυτά. Μόνο μη το πεις σε κανένα και το μάθουν οι Βρισαγώτες, που μου φουσκώσαν τα μυαλά οι αναθεματισμένοι και έκανα ό,τι έκανα." Ο Μουσταφάς σαν τ' άκουσε γέλασε και είπε: "Άιντε ωρέ μπίρουμ, συχωρεμένος να _σαι για το καλό μαντάτο που μου _φερες. Πάντα τέτοια! Εσείς οι Ρωμιοί είσαστε χαϊβάνια και ούτε το συμφέρον σας καταλαβαίνετε ούτε να στιμάρετε το μυαλό σας το κουρκουτιασμένο δεν μπορείτε. Αίντε τσακίσου τώρα από μπροστά μου, σκύλας γιέ, και άλλη φορά να μην τα ξαναβάλεις με το Μουσταφά για να έχεις το κεφάλι στο σβέρκο σου."

Σαν ήρθε η Τετάρτη, ο Μουσταφάς, άρπαξε ένα καλό άλογο, που από καιρό το είχε βάλει στο

μάτι, το σαμάρωσε και γύρω στις 9 η ώρα το βράδυ πήρε δρόμο. Ποιός να τον ρωτήσει που πάει! Το λιγότερο ήταν να άρπαγε καμιά κλοτσιά. Σ' όλο το δρόμο τραγούδαγε αμανέδες αναλογιζόμενος τη χαρά που τον περίμενε. Όταν έφθασε στη συγκεκριμένη περιοχή ο Στεφανής τον περίμενε κρυμμένος. Το άλογο έκοψε λίγο ταχύτητα, γιατί το χώμα ήταν σαθρό. Πετάχθηκε τότε ξαφνικά ο Στεφανής χουγιάζοντας και σείοντας τα κλαδιά\$ το ζώο τρόμαξε, προσπάθησε να ξεφύγει και έπεσε μέσα στο λάκκο μαζί με τον καβαλάρη του. Τότε ο δικός μας, του έδωσε δυο - τρεις με το ξύλο και τον αποτελείσε. Όλοι είπαν για ατύχημα, μα την αλήθεια την ήξερε μόνο ένας και αυτός την είπε αργότερα στα παιδιά του. Ποιός να διαμαρτυρηθεί γιατί σκοτώθηκε ο Μουσταφάς; Τούρκοι και Έλληνες χόρευαν που γλίτωσαν απ' το βραχνά τους! Μετά από ένα διάστημα ο Στεφανής πήρε τη γυναίκα του και πήγαν και έζησαν στη Μυτιλήνη.

Σήμερα λίγο πιο κάτω, υπάρχει μια ταβερνούλα. Στον τόπο του θανάτου ακούγονται πάλι γέλια και τραγούδια. Μυτιληνοί και ξένοι διασκεδάζουν και χορεύουν χωρίς να φαντάζονται το τρομερό μυστικό που κρύβει ο τόπος. Ας είναι! Η ειρήνη και η ελευθερία είναι πάντα καλύτερες απ' το φόβο, τη σκλαβιά και τον πόλεμο.

Ο ΠΙΡΙ ΡΕΪΣ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΕΙ ΤΗ ΛΕΣΒΟ

(Τι γράφει για την περιοχή της Βρίσας)

Ο Πιρί Ρεϊς (1465 - 1553) κουρσάρος και κατόπιν ναύαρχος του οθωμανικού στόλου συνέθεσε το αναλυτικότερο και ακριβέστερο ναυτικό χάρτη - πορτολάνο της Μεσογείου και ειδικότερα του Αιγαίου Πελάγους στο πρώτο μισό του 16ου αιώνα.

Όσον αφορά το νησί μας, τη Λέσβο, με θαυμαστή ακρίβεια αποδίδει όχι μόνο το σχήμα του νησιού αλλά κι ένα πλήθος από στοιχεία γεωγραφικά, ιστορικά, αρχαιολογικά, τοπωνύμια και κτίσματα που σώζονταν κατά την εποχή του.

Από το βιβλίο του Πιρί Ρεϊς, που επιγράφεται "Βιβλίο Ναυσπλοΐας" (*Kitab-i Bahriyye*), παρα-

θέτουμε ένα απόσπασμα που αναφέρεται στην περιοχή του χωριού μας.

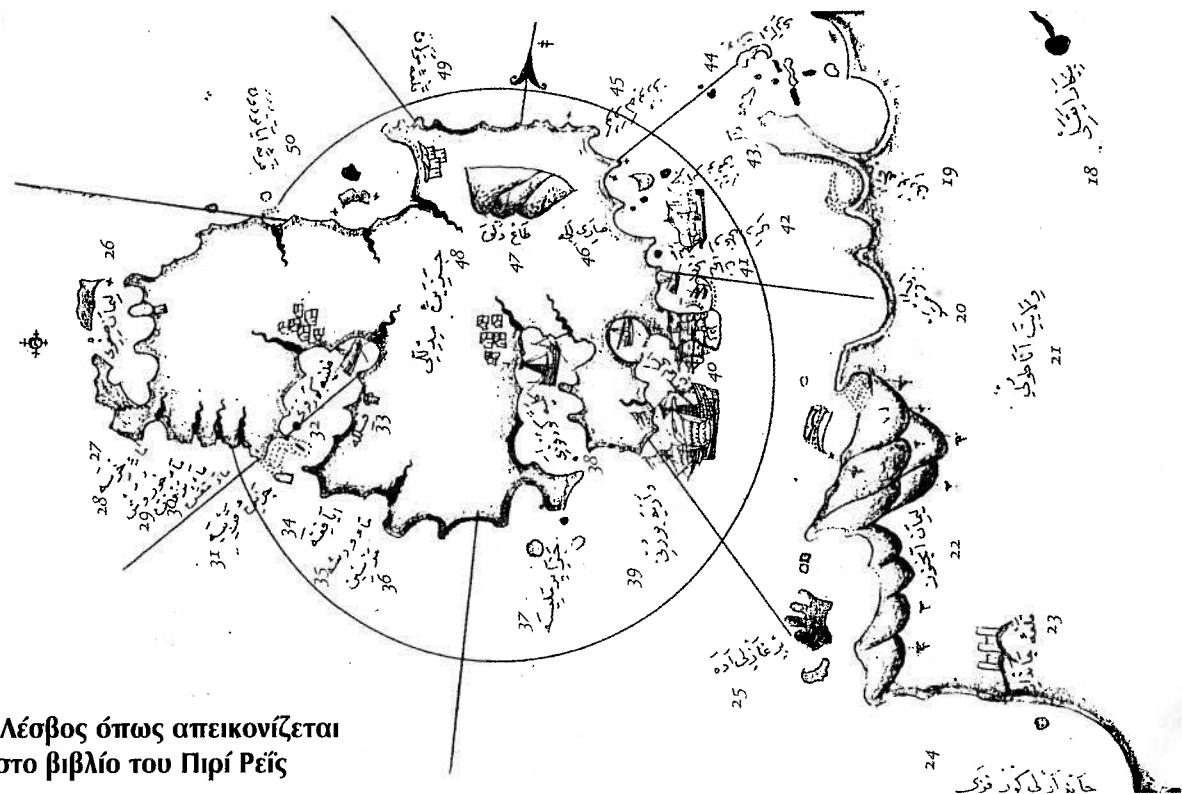
Το κείμενο μεταφρασμένο από τα τουρκικά προέρχεται από την ελληνική έκδοση του Δημ. Λούπη: "Ο Πιρί Ρεϊς χαρτογραφεί το Αιγαίο", εκδόσεις ΤΡΟΧΑΛΙΑ.

Περιγραφή του Καλένιε (Καλλονή)

Είναι ένας μεγάλος κόλπος που μετρά δέκα οχτώ μίλια από το έμπτα του ως το πιο εσωτερικό του σημείο. Το μήκος των ακτών του κόλπου είναι σαράντα τέσσερα μίλια. Στο έμπτα του λιμανιού υπάρχει μια ζέρα που μερικές της κορυφές διακρίνονται. Κάποιες άλλες, όμως, δεν διακρίνονται και πρέπει κανείς να είναι προσεκτικός. Στην είσοδο του κόλπου υπάρχει ένα μικρό νησά-

κι, που το λένε Καρίμπιε (Γκάρβια). Στα δυτικά του βρίσκεται μια ξέρα που πρέπει να αποφεύγουν. Τα νερά ανατολικά του είναι βαθιά, γι' αυτό μπαίνουν στο εσωτερικό από την ανατολική πλευρά. Αφού περάσουν την ξέρα, μπορούν να ρίξουν άγκυρα όπου θέλουν. Στα ανατολικά υπάρχει το χωριό Φεσιλγκέ (Βασιλικά) απέναντι από το οποίο ρίχνουν άγκυρα. Χαρακτηριστικό του είναι ο γκρεμισμένος πύργος που βρίσκεται εκεί. Απέναντι απ' αυτόν αράζουν. Τα τσεκτίρια, αφού περάσουν την ξέρα, αγκυροβολούν στον κόλπο του μικρού νησιού Χιζίρ Ελιάς (Ερημόνησος) που βρίσκεται στα δυτικά. Στο νησάκι αυτό υπάρχει και η εκκλησία του Άγια Γιώργκη (Άγ. Γεώργιος). Εκεί βρίσκεται κι ένας βράχος που δε φαίνεται και πρέπει να τον προσέχει κανείς. Αν κάποιος θέλει να αναγνωρίσει την είσοδο του κόλπου, το χαρακτηριστικό της, όταν έρχεται από τη θάλασσα, είναι πως από μακριά φαίνεται σα χαμηλό πλάτωμα μεταξύ των βουνών. Μερικοί νομίζουν πως αυτό είναι η είσοδος του κόλπου. Όταν πλησιάσουν, όμως, βλέπουν πως αυτό το χαμηλό πλάτωμα είναι ψηλό. Τα στενά δεν διακρίνονται. Ο σωστός δρόμος είναι να κατευθυνθούν στην απότομη ακτή δυτικά από το χαμηλό πλάτωμα

κι από κει θα δουν την είσοδο του λιμανιού. Διακρίνεται και το νησάκι που βρίσκεται εκεί. Από τα ανατολικά του μπαίνουν μέσα στον κόλπο. Από την είσοδο του κόλπου της Καλλονής ως την είσοδο του κόλπου Κελέμιε (Γέρας) είναι τριάντα μίλια ανατολικά. Στα ανατολικά της Καλλονής, αφού βγουν έξω από τα στενά, υπάρχει ένας μεγάλος βράχος στη μύτη του πρώτου ακρωτηρίου. Δεν διακρίνεται στην επιφάνεια της θάλασσας και πρέπει να τον αποφεύγει κανείς. Τις απάνεμες μέρες οι γαλέρες περνούν ανάμεσα από το βράχο αυτό και το ακρωτήρι της Μυτιλήνης. Αφήνοντας δυτικά το βράχο και κίνούμενοι στα ανατολικά, αν πηγαίνουν απέναντι από το λιμάνι του Γέρα, βλέπουν μπροστά τους ένα μεγάλο στρογγυλό ακρωτήρι. Το λένε Μερσίν (Μερσίνι). Στα δυτικά του υπάρχει η κοιλάδα Βίρσε (Βρίσα) απ' όπου περνά ένα ποταμάκι. Συνεχίζοντας ανατολικά και πηγαίνοντας κατευθείαν προς τον κόλπο του Γέρα στο δρόμο υπάρχει ένα στρογγυλό ακρωτήρι ενός μεγάλου βουνού. Το ακρωτήρι λέγεται Οριανός (Όρος). Στη μύτη του βρίσκεται το στρογγυλό νησί Μελίσε (Μερσίνια, Άγ. Βασιλείος). Συνεχίζοντας βορειοανατολικά φτάνουν στον κόλπο Γέρα.

Η Λέσβος όπως απεικονίζεται στο βιβλίο του Πίρι Ρεΐς

ΧΩΡΟΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΡΙΣΑΣ

Η ομάδα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του Λυκείου Πολυχνίτου που αποτελείται από τους Βρισαγώτες μαθητές του Λυκείου:

1) Καλατζή Ειρήνη του Κων/νου της Α' τάξης

2) Κούτσος Χρήστος του Γεωργίου της Α' τάξης

3) Μουράτωφ Αλέξη του Αλεξ. της Α' τάξης

4) Τσέλεκα Μυρσίνη του Βασιλείου της Α' τάξης

5) Κοντός Βασιλείος του Σταύρου της Β' τάξης

6) Ντινενής Χαράλαμπος του Γεωργίου της Β' τάξης

7) Θεοδωρέλλη Ελένη του Θεοδώρου της Γ' τάξης

8) Κοντού Ελένη του Σταύρου της Γ' τάξης

9) Ταξείδη Έφη του Δημητρίου της Γ' τάξης και τους υπεύθυνους καθηγητές: το συγχωριανό μας Ευστράτιο Νικέλλη, χημικό και τον Παναγιώτη Σουλάκη, μαθηματικό, επέλεξαν για τη φετεινή σχολική χρονιά ως θέμα εργα-

σίας τους χώρους λατρείας της Βρίσας.

Το θέμα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθόπι οι χώροι λατρείας αποτελούν τα πιο βαθειά και πολυσήμαντα ίχνη του ανθρώπου μέσα στο χρόνο, τα οποία μας βοηθούν να ανασυνθέσουμε το προγονικό μας παρελθόν.

Συγχαίρουμε την ομάδα για το ζήλο και τη φιλοτιμία με την οποία συνεχίζουν το "κάλλιστον μάθημα", που δεν είναι άλλο από το "ερευνάτε και μαθαίνετε". Ένα δείγμα της δουλειάς τους, που το πήραμε από την "Περιοδική Έκδοση" του μηνός Νοεμβρίου 2000, που μας έστειλε η Ομάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, είναι αυτό που αναδημοσιεύουμε παρακάτω:

**ΑΓΙΑ ΑΝΝΑ ΝΙΓΙΔΑΣ:
Το φτωχικό ξωκλήσι με
την απέραντη θέα**

Ίσα ίσα 4 χιλιόμετρα ανηφοριά από τη Βρίσα με κατεύθυνση ανατολικά - βορειανατολικά, στον

Το εκκλησάκι της αγίας Άννας, όπως το αντικρίζεις στο τέλος της ανηφοριάς, ανάμεσα από τα πεύκα που σε σκιάζαν μέχρι εκείνη τη στιγμή.

ίδιο δρόμο που οδηγεί στα ερείπια του αϊ - Γιώργη, μόλις φτάσεις στην αρχή του οροπεδίου της Νιγίδας, στα χείλη ενός γκρεμού που οδηγεί στην κοιλάδα που διαφρέει ο χείμαρρος της Λαγκάδας, βρίσκεται ένα φτωχικό αλλά ανακαίνισμένο εκκλησάκι προς τιμήν της Αγίας Άννας.

Η θέα, φτάνοντας μπροστά στο ξωκλήσι, είναι απερίγραπτη.

Μπροστά σου απλώνεται καταπράσινη η κοιλάδα, που όσο μακραίνει το μάτι σου ξανοίγει, για να δημιουργήσει μια λεκάνη, στο αριστερό άκρο της οποίας απλώνεται το χωριό της Βρίσας, δίπλα σε μια καταπράσινη αν είναι χειμώνας και χρυσίζουσα από τις καλαμιές το καλοκαίρι, πεδινή περιοχή, την Πευτσιανή, που λες ότι τη βλέπεις από αεροπλάνο. Γύρω τριγύρω η ματιά σου ξεκουράζεται από το έντονο πράσινο του πεύκου στην πλαγιά, που μόλις έχεις ανεβεί, και στην απέναντι από την κοιλάδα, όπου ορθώνεται το Οργάνι, πευκόφυτος λόφος, που στευνεύει πάρα πολύ την κοιλάδα έτσι που να νομίζεις ότι με ένα σάλτο θα βρεθείς στην κορυφή του. Στο πλάτεμα, σε σημεία του οποίου διακρίνεται η κάτασπρη από τα άλατα, που

εγκαταλείποντας το τρεχούμενο νερό του χειμώνα γαντζώθηκαν στις λίτρες, κοίτη του χειμάρρου αλλά και στους γύρω λόφους, μέχρι που φτάνει το βλέμμα σου, το ασημοπράσινο των ελιώνων όλο και γίνεται πιο αχνό και ξεθωριασμένο, καθώς η οπόσταση μεγαλώνει.

Πάνω από τα υψώματα, δυτικά - νοτιοδυτικά, το πέλαγος που βρέχει τα Χονδροκούκια και τις Βαρθακιές, ενώ αν στρίψεις λίγο δεξιότερα, τα νερά του Κόλπου της Καλλονής και απέναντι, άλλο πιο ψηλά και άλλο πιο χαμηλά, τα Παράκοιλα, η Άγρα, η Σκάλα Καλλονής, ενώ σε κοντινό πλάνο μεγάλο μέρος του Πολιχνίτου, με το Λύκειο μας να ξεχωρίζει, και ακόμα δεξιότερα το προσκύνημα του Αγίου Γεωργίου στα Μελαντά.

Είναι αλήθεια ότι η ψυχή σου ανοίγει, αν καθίσεις πάνω στα πέτρινα αισβεστωμένα πεζούλια, κάτω από το λαμαρινένιο στέγαστρο, που προστατεύει όχι μόνο τους περαστικούς και τους προσκυνητές από τον ήλιο αλλά και το εσωτερικό του ξωκλησιού από τα νερά της βροχής, όταν φυσάει δυνατά.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

της Ειρήνης Αναγνώστου

Ο Κ. Τσέλεκας στο βιβλίο του: "Το χωριό μου, η Βρίσα Λέσβου" αναφέρει ότι ο παπα-Θόδωρος (Θεόδωρος Γ. Σαλβαράς το κοσμικό του όνομα) υπηρέτησε στην εκκλησία του Αγίου Θεράποντα Μυτιλήνης μαζί με τον παπα-Αριστείδη, που καταγόταν και αυτός από τη Βρίσα, χωρίς όμως να δίνει περισσότερες πληροφορίες.

Μια μικρή έρευνα στα αρχεία του εκκλησιαστικού περιοδικού της μητροπόλεως Μυτιλήνης: "ο Ποιμήν" και σε αναφορές περιηγητών για την κατάσταση στο νησί έδειξε ότι το κοσμικό όνομα του παπα-Αριστείδη ήταν Αριστείδης Παπακωνσταντίνου. Όπως δηλώνει και το επίθετό του, ήταν γιός ιερέως, του παπα-Κωνσταντίνου, ο οποίος πλήρωσε το πρόστιμο για το θάνατο του Αγά της Βρίσας (έσκασε, όταν καταδικάστηκε από τα πολιτικά δικαστήρια για μια διένεξη με τον Γ. Μυρμήγκο). Ο παπα-Αριστείδης γεννήθηκε στη Βρίσα το 1865. Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και άσκησε για ένα χρονικό διάστημα το επάγγελμα του δικηγόρου. Το 1905 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και υπηρέτησε ως εφημέριος στον Ι. Ναό Αγίου Θεράποντος Μυτιλήνης μέχρι το θάνατό του. Στον ίδιο ναό υπηρετούσε και ο πατέρας του από το 1892.

Πέθανε στη Μυτιλήνη στιν 12 Ιουνίου 1934.

Ας είναι αιώνια η μνήμη του...

Οι μεγαλύτεροι στην ηλικία Βρισαγώτες θα θυμούνται τον παπα - Λεβέντη. Πολλοί είναι εκείνοι που τον θεωρούσαν "άγιο". Μια συζήτηση που είχαμε με την δασκάλα μας την κ. Έλλη Ψαλτήρα στο βαπόρι, καθώς γυρνάγαμε από το ταξίδι μας στα Ιεροσόλυμα, αναθέρμανε το ενδιαφέρον μας για το βίο του σερνού εκείνου ανθρώπου, που θύμιζε τους ήρωες του Παπαδιαμάντη, σε αντίθεση με πολλούς σημερινούς χρυσοστόλιστους λάτρεις των μικροφώνων.

Το κείμενο που αφιερώνουμε στη μνήμη του Παπα - Λεβέντη αποτελεί αναδημοσίευση από τα "Πολιχνιάτικα Ιστορήματα" του Χαρίλαου Ε. Καρατζάνου. Ευχαριστούμε την κόρη του συγγραφέα, τη φίλη και συμμαθήτρια στο Γυμνάσιο Πολυχνίτου κ. Ελπινίκη Καρατζάνου, που μας παραχώρησε το βιβλίο του αείμνηστου πατέρα της και την άδεια να αναδημοσιεύσουμε το παρακάτω κείμενο.

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ (Παναγιώτης) ΕΜΜ. ΛΕΒΕΝΤΗΣ (1868 - 6/1/1957)

Ο παπα - Λεβέντης, καλής και νοικοκυρεμένης οικογένειας γόνος, με τέλεια ανατροφή, εργατικός, φιλομαθής, τίμιος, με αρκετές γραμματικές γνώσεις, με αδελφούς δάσκαλο και έμπτορο, αφοσιώθηκε στην Εκκλησία, με ζήλο και πάθος. Ταπεινός, ευσπλαχνικός, σπάνιος χαρακτήρας, αγαπήθηκε από μικρούς και μεγάλους. Ακόμα και οι Τούρκοι των εσέβοντο και των αγαπούσαν. Και όταν, διάκος ακόμα, μαθεύτηκε, πως τη Μεγάλη Παρασκευή, επρόκειτο να διαβάσει στην Τουρκική το Ευαγγέλιο, πλούσιοι και φτωχοί Τούρκοι προσήλθαν στην εκκλησία για να τον ακούσουν. Το σπίτι του παπα - Λεβέντη ήταν απέναντι στο τζαμί - πρώην παρεκκλήσιο Ιωάννου του Θεολόγου - νων αίθουσα καθηγητών παλαιού Γυμνασίου - και τον γνώριζαν.

Τα Τουρκικά τα μιλούσε άπταιστα και η αίσθηση των Τούρκων στο αποκορύφωμα. Πλούσιοι Τούρκοι σταμάτησαν, τους επιτρόπους που

γύριζαν δίσκους, για να προστηλωθούν καλύτερα και κάποιος φώναξε δυνατά: Γειά σου ρε γκ' μπάρι, άφεριμ. Πού έμαθες τόσο καλά, δικό μας γλώσσα;

Ο τότε Δεσπότης Κύριλλος, σε περιοδία του στη Λέσβο, τον πήρε συνοδό μαζί του.

Με τη χειροτονία του σε εφημέριο, ολοκληρώθηκε η δραστηριότητά του προς κάθε κατεύθυνση. Με υλικά αρχαίου ναού, έχτισε ξανά την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη Θεολόγου Σκάλας Πολυχνίτου, το 1900. Μαρμάρινη επιγραφή, έχει χρονολογία 1868. Η εκκλησία Πολυχνίτου, του Αγίου Γεωργίου, που χτίστηκε το 1805, χρησιμοποιούσε στη μεσαία πόρτα - οι άλλες δυο ήταν με σανίδες - το τέμπλο που έφεραν από χαλασμένη εκκλησία στ' Αρά (των αρών) (κουβέντες Μανώλη Βάλη 1929). Το τέμπλο αυτό

ξαναέφερε στη Σκάλα και από τα περισσεύματα έγινε ο άμβωνας και ο Επιτάφιος Πολυχνίτου. Ένα κομμάτι βρίσκεται στη Σκάλα. Το τέμπλο του Αγίου Γεωργίου έγινε το 1900, επί Λεβέντη.

Στα εγκαίνια του Αγίου Ιωάννου, ήλθε και ο Μητροπολίτης Κύριλλος. Έχτισε την εκκλησία

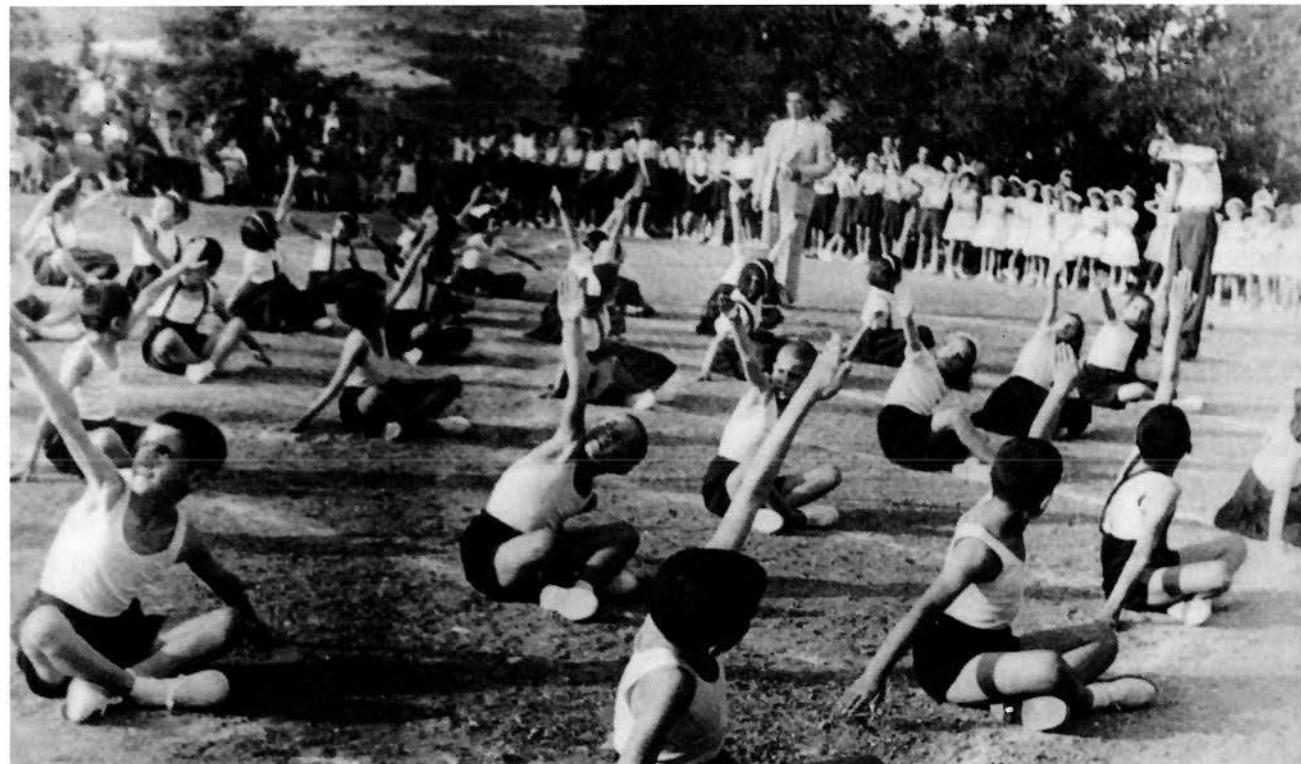
της Αγίας Τριάδας. Επίσης, στα Μελαντά του Αγίου Γεωργίου, που ήταν μικρή και έφερε νερό. Διοργάνωσε γιορτές και πανηγύρια, που προσήρχοντο απ' όλα τα χωριά πάρα πολλοί, όπως από το Πλωμάρι και περίχωρά του και από την Αγία Παρασκευή. Δείγμα της ταπεινοφροσύνης του βρίσκεται στο θόλο του Αγίου Ιωάννου Σκάλας. Αντί να βάλῃ το όνομά του, έβαλε τα ονόματα των γονιών του. Έκανε ερράνους για τις ανοικοδομήσεις. Μάλιστα οι ψαφάδες όταν έμεινε για λίγο στη Σκάλα, κάθε φορά που έβγαιζαν ψάφια, του πήγαιναν για λογαριασμό της εκκλησίας.

Με προτροπή υποστηρικτών του απ' τη Μυτιλήνη και κυρίως του αειμνήστου Βουλιουρή, ανέλαβε τη κτηματική περιουσία του Δαμανδρίου. Ένα χρόνο προτού λήξει το Συμβόλαιο, απέθανε ο Κύριλλος και τον διαδέχτηκε ο Σεβασμ. Κ. Ιάκωβος (Γκιγκλας). Με κακές εισηγήσεις του αρχιερατικού του επιτρόπου, Χρυσόστομου Μουτζούρη, ήρχισε αμελικτος εξοντωτικός δικαστικός αγώνας, για την έξωση του απ' τα Μοναστηριακά κτήματα του Δαμαντρίου. Παρόλου ότι είχε δίκαιον και του

αναγνωρίστηκε δικαστικά, ο μακρόχρονος αγώνας τον ταλαιπώρησε και εξήντησε οικονομικά αλλά κοντά σ' αυτά ο Μητροπολίτης τον έθετε σε αργία. Είναι γνωστό πως από τα εισοδήματά του διέθετε μεγάλο μέρος για την εκχέρσωση, περιποίηση και αξιοποίηση των κτημάτων, ακόμη πολιεύσπλαχνος, διέθετε για τους φτωχούς και βοηθούσε τους συγγενείς του. Στη γιορτή, τα νιάμερα, διέθετε στους προσκυνητές το γάλα της μέρας. Μετά την λήξη της τιμωρίας του, τον διώρισε στη Βρίσα και Πλωμάρι. Οι κάτοικοι της Βρίσας μιλούν με σεβασμό για τον παπά - Λεβέντη. Έτρεχε παντού, χωρίς απαιτήσεις, βοηθούσε τους φτωχούς, νουθετούσε, παρηγορούσε. Ο ψάλτης Βρίσας τον χαρακτηρίζει με τις λέξεις: πραγματικός ασκητής, λευίτης.

Τα πανηγύρια Αγίου Νικολάου και Αγίας Τριάδος, τοποθεσίες πρώην κατωκημένων χώρων, του πρώτου μέχρι το 1652 (Σταυράκης Αναγνωστής) και του δευτέρου πολύ παλαιότερα, ενέχουν δείγματα αρχαιολατρικών εθίμων, με τις πομπές, τα κάνιστρα και τα κεντητά πέπλα.

Σημ.: Η Ηγουμένη χρησιμοποίησε στοιχεία, για την έκδοση βιβλίου, προς τιμή του παπά Λεβέντη.

Δημοτικό Σχολείο ΒΡΙΣΑΣ. Γυμναστικές επιδείξεις. (φωτογραφικό αρχείο Μαρίας Ταξείδη - Νικολάου

ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΑΝ της Βαρβάρας Σκιά

Η βαρβάρα Σκιά από το 27ο τεύχος του περιοδικού μας άρχισε να παρουσιάζει με το δικό της απαράμιλλο τρόπο "Αυτά που Χάθηκαν": Στο 27ο με τον τίτλο "Τέλος Εποχής" ενώ στο 28ο και σ' αυτό το τεύχος με τον τίτλο "Αυτά που Χάθηκαν". Ελπίζουμε να συνεχίσει να συμαζεύει τ' απομεινάρια του όμορφου παλιού μας κόσμου και να τον ζωγραφίζει με τα χρώματα που μόνο αυτή και ο Θεόφιλος... γνωρίζουν.

Τα πηγάδια του χωριού μας

Το νερό τους αγίασμα ας γίνει, αυτού που βρίσκεται, τώρα άφαντο, σκεπασμένο με τσιμέντα, σαν να το έθαψαν. Πού πήγε εκείνο το παγωμένο νερό, που το καλοκαίρι δρόσιζε τον κόσμο, πού πήγαν τα βραχιόλια τους με τα πολλά αυλάκια γύρω γύρω, σημάδια του χρόνου και της ζωής που αντλούσαν από τα βάθη της γης; Οι γούρνες τους οι πελεκητές, οι πλάκες τους, τίποτα δεν έμεινε να θυμίζει τα στέκια των κοριτσιών, που ξέφευγαν λίγο από τη γειτονιά τους φορώντας ένα καλύτερο φουστάνι για να πάνε για νερό κάνοντας μια μικρή διαδρομή με πολλές ξεκουρασίες στο δρόμο, αλλά που έφτανε για να δώσουν και να πάρουν ματιές, χαμόγελα και υποσχέσεις ως το άλλο απόγευμα, που θα έπαιρναν πάλι τη στάμνα για να κάνουν την ίδια διαδρομή. Πάλι καλά που κράτησαν και το βραχιόλι στον Πλάτανο, έστω κι αν έγινε τραπέζι για τους μερακλήδες, έστω κι αν δυσκολεύεσσαν να το δεις ανάμεσα στα τραπέζια και τις καρέκλες των καφενείων.

Πηγάδι είχε και στου Σαμαρά τον καφενέ στην Αγία Παρασκευή, στο Γόμο, στην Αγία Μαρίνα, στον Άγιο Κωνσταντίνο και στο Σανταλιώτη του Μπάρμπαντών' του Πγάδ'. Το Τζαμί και του Θοδωρή του Πγάδ' έδιναν τα ρέστα. Αυτά είχαν το καλύτερο νερό κι από αυτά έπινε όλος ο κόσμος. Λίγο έξω από το χωριό,

πριν το Ηρών, ήταν και της Αντωνίδαινας του Πγάδ'. Καλά, αυτό θα είχε πολλά να πει για αγάπες που πλέχτηκαν γύρω στο βραχιόλι του. Στο δρόμο για τον Πολιχνίτο είναι ακόμα από τότε του Λβαδιού το Πγάδ'.

Τα σπίτια μέσα δεν είχαν πηγάδια. Μόνο λίγο πιο κάτω από το Τζαμί στου Δημητρού Ταξείδη είχε πηγάδι με πολύ καλό νερό και πολλές φορές άνοιγαν την πόρτα κι έπαιρνε ο κόσμος. Αυτό το πηγάδι υπάρχει και τώρα διατηρημένο όπως ήταν και τότε. Πηγάδι είχε και το διπλανό σπίτι, του Κωλέτη.

Τι χρόνια κι εκείνα, όλα γινόταν με κόπο. Ακόμα και για να πιεις έπρεπε να έχεις κουραστεί πιο μπροστά. Άλλα είχαν ένα ρομαντισμό, μια απλότητα.

Αλευρόμυλοι κι αλευροσακούλες

Στην προίκα του κοριτσιού έπρεπε να υπάρχει κι ένα ζευγάρι αλευροσακούλες, δίμιτες, ριγωτές, με χοντρή άσπρη μπαμπακερή κλωστή και μαλλί μαύρο. Το σχέδιο ήταν πάντα το ίδιο. Την ώρα που ύφαιναν την άσπρη λουρίδα, προς το μέσον ύφαιναν τρεις κορδέλες μαύρο μαλλί. Κι όταν ύφαιναν τη μαύρη λουρίδα, οι κορδέλες ήταν άσπρες. Είχαν και ζώνη πλεξούδα, καμωμένη από τα ίδια υλικά, κι έδενε από πάνω. Όλοι λοιπόν ήξεραν, όταν έβλεπαν φορτωμένες σε ζώνη ριγωτές σακούλες, ότι ήταν άλεσμα. Κι αν έπαιρνε και το δρόμο της Πευτσιανής ότι πήγαινε στο μύλο, που ήταν πάνω στη στροφή μετά την Αγία Άννα, εκεί που κατεβαίνει ο Αλμυροπόταμος. Μύλο είχε ακόμα έναν πιο πάνω, στα Στοιούδια.

Ο μύλος και ο μυλωνάς ήταν κάτι σαν παραμύθι τότε, καθώς οι μεγάλοι διηγιόταν στα παιδιά πώς γύριζε ο μύλος και άλεθε με τη δύναμη του νερού. Χαρακτηριστικό των μυλωνάδων ήταν πως έχαναν πια το όνομά τους και έμενε το μυλωνάς, όπως έγινε με το γιο του μυλωνά από τα Στοιούδια, που είχε γυναίκα την Αφροδίτη Πονηρού κι όλοι τον ξέρανε σαν Παναγιώτη μυλωνά. Οι άντρες ξεκουράζονταν όταν πήγαι-

ναν στο μύλο, γιατί άλεθε αργά αργά. Έπιαναν εκεί τις κουβέντες, τα σειριά, καμιά φορά έβγαινε και τίποτα για το δόντι από το μυλωνά.

Με την πάροδο του χρόνου βγήκαν μηχανές που άλεθαν το στάρι κι έφεραν δύο στο χωριό. Τη μια την είχε ο Καβουρής και την άλλη ο Βύρων στον μπαχτσιέ. Αυτές δούλευαν με πετρέλαιο. "Ούξου, ούξου, βρουμεί τ' αλεύρ' παλιούγκαζια", έλεγαν στην αρχή. Προπαντός κουρκούτι για τραχανά δεν άλεθαν στη μηχανή με τίποτα, για το φόβο μήπως μυρίζει πετρέλαιο και δεν τρώγεται. Με τα χρόνια, άντε για να τελειώνουν πιο γρήγορα, άντε γιατί συνήθισαν τη μυρωδιά του πετρέλαιου, σπάνια πήγαιναν στο νερόμυλο. Εν τω μεταξύ, ύστερα από μια νεροποντή ο μύλος στη στροφή γκρέμισε, είχε γεράσει κι ο μυλωνάς και δεν τον ξανάφτιαξαν να ξαναδουλέψει κι αφού ιστοπεδώθηκε, το μόνο που έμενε να θυμίζει παλιές δόξες είναι να ονομάζεται η τοποθεσία που βρισκόταν παλιόμλους (παλιόμλους). Ισως κάτι ανάλογο να είχε συμβεί και με τον άλλο μύλο στα Στοιούδια και έμειναν να αλέθουν πια μόνο οι μηχανές. Τώρα, αν και δεν αλέθουν πια πολλά στάρια, η μηχανή του Καβουρή δουλεύει ακόμα κατά διαστήματα.

Το πνατό'

Δε νομίζω να υπήρχε σπίτι που να μην είχε αυτό το σκεύος και δε νομίζω να έφευγε κανένας αγρότης το πρωί να πάει να δουλέψει στα χωράφια και να μην είχε μαζί με το φαΐ του μεσ' στον τρουβά το "πνάτο'" με τις ελιές. Πρέπει να γινόταν από ένα κομμάτι ξύλο μέτριο σε πάχος, που το κούφωναν εντελώς και άφηναν άνοιγμα μόνο για ένα μικρό στρογγυλό καπάκι. Όταν αγόραζαν καινούργιο "πνάτο'", το έβαζαν στο λάδι για να μη σκάσει το ξύλο.

Το "πνάτο'" ήταν σε καθημερινή χρήση, διατηρούσε πολύ καλά τις ελιές, αλλά δεν το έβαζαν ποτέ στο τραπέζι ή σοφρά, όπου τέλος πάντων καθόταν κι έτρωγαν στο σπίτι. Στο σπίτι τις ελιές τις έφερναν σ' ένα μικρότερο πιάτο. Το "πνάτο'" ήταν καθαρά εξοχικό σκεύος κι ήταν κατηγόρια να είναι στο τραπέζι του σπιτιού. Στο χωριό μας δεν κατασκεύαζαν "πνάτσια", τα έφερναν από αλλού. Όπως ανέφερε ο Β. Ψαριανός σ' ένα

προηγούμενο τεύχος, το "πνατό'" υπήρχε από την αρχαιότητα με την ονομασία "πινάκιον". Με την εξάπλωση του πλαστικού τουλάχιστον στο χωριό μας δε χρησιμοποιείται πια.

Ο μάγγανος

Έσπερναν αρκετά μπαμπάκια πριν κάποια χρόνια στο χωριό, όχι τόσο όμως που να τα κάνουν εμπόριο, αλλά για τα σπίτια τους. Μάλιστα, εκτός απ' το άσπρο έσπερναν και σε χρώμα μπεζ και το έλεγαν κοτονομπάμπακο. Αυτό το είχαν για πιο παρακατιανό. Για να ξεχωρίζουν λοιπόν το μπαμπάκι απ' το μπαμπακόσπορο εφεύραν το μάγγανο. Το μάγγανο τον αποτελούσαν τέσσερα ξύλα καδραρισμένα, σχεδόν ακατέργαστα, κι ελάχιστα πιο χαμηλά από το ξύλο που βρισκόταν στο επάνω μέρος του τετραγώνου υπήρχαν δυο ολοστρόγγυλες βέργες περιποιημένες, ενώ δεξιά από τις βέργες είχε ένα χερούλι. Επίσης στη μέση του ξύλου που ακουμπούσε χάμω, είχε κάθετα πάλι ένα σανίδι αρκετά μακρύ. Πάνω στο ξύλο αυτό έβαζαν το μαξιλάρι όπου καθόταν για να μαγκανίσουν. Με τον τρόπο αυτό συγχρόνως κρατούσαν στέρεο και τον μάγγανο. Στη συνέχεια έπαιρναν το μπαμπάκι, αφού προηγουμένως είχαν αφαιρέσει το σκληρό κέλυφος που είχε, το έφερναν κοντά στις δυο στρογγυλές βέργες που είχε ο μάγγανος και, γυρίζοντας το χερούλι, περνούσε το μπαμπάκι από την πίσω πλευρά και το μάζευαν σε πανέρες, ενώ μπροστά έπεφτε ο μπαμπακόσπορος.

Απλές κι έξυπνες λύσεις για καθημερινά ζητήματα, όπως απλοί θα ήταν και οι άνθρωποι που σκέφτηκαν πώς να ξεχωρίζουν το μπαμπάκι από τον μπαμπακόσπορο.

Τα σκαμάτζια

Όταν χρειαζόταν να στοιβάξει η γυναίκα το μπαμπάκι, να το κάνει τουλούπες για το αδράχτι που θα το έκανε κλωστή, έπρεπε καταρχήν να είναι πολύ καθαρά, να μη λερώσει το μπαμπάκι. Έκλεινε μετά την πόρτα μην τυχόν μπει αέρας και το πετάξει αλλά κι για τη λίγη σκόνη που έκανε και άρχιζε το έργο της. Έπαιρνε το δοξάρι,

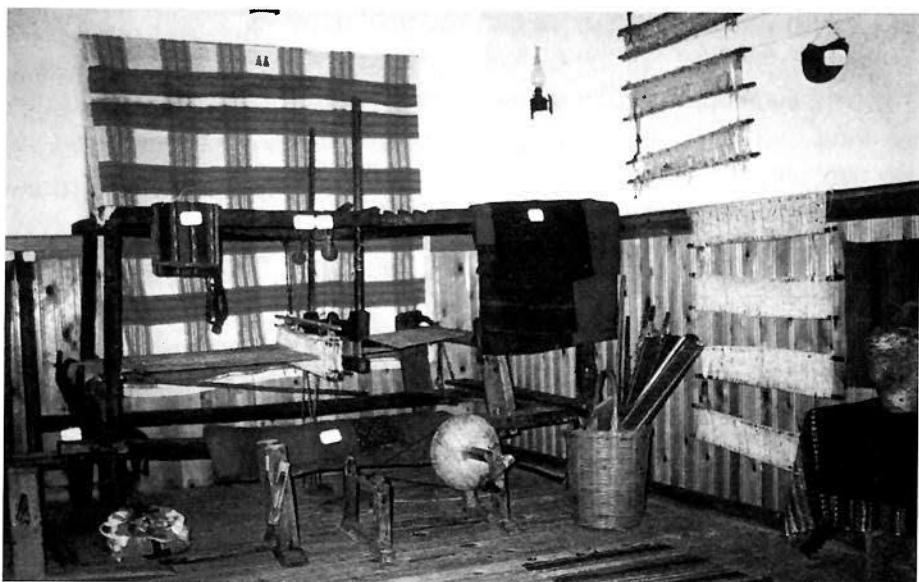
Τα σύνεργα του Αλμπάνη

που ήταν σαν τόξο, που σχηματίζοταν από ένα ξύλο στρογγυλό και καμπυλωτό και στις δυο του άκρες οριζόντια θηλύκωναν δυο πλατιά σανιδάκια, καμιά σπιθαμή το καθένα, δοχτυλωτά, για να μπορεί να δεθεί απάνω η κόρδα, να μη γλιστράει. Η κόρδα εκτείνονταν κατά μήκος του δοξαριού, που ήταν πάνω από μέτρο. Είχε επίσης ένα ξύλο, κάτι σαν γουδοχέρι, που το έλεγαν μπαντούρα.

Όταν λοιπόν η γυναίκα ήθελε να στοιβάξει το μπαμπάκι, έπαιρνε στο αριστερό της χέρι το δοξάρι και στο δεξί την μπαντούρα και, χτυπώντας την κόρδα με την μπαντούρα πάνω από το σωρό το μπαμπάκι που είχε μπροστά της, το τίναζε η κόρδα και το έκανε ομοιόμορφο κι αφράτο. Έπειτα το μάζευε σε κυκλικά κουβάρια. Ήταν μια ομορφιά να τα βλέπεις. Λες και είχαν κατέβει μικρά άσπρα συννεφάκια κάτω στη γη. Όταν τελείωναν όλα, καθάριζαν την κόρδα από το μπαμπάκι που είχε κολλήσει απάνω της με φύλλα από ένα θάμνο που τον έλεγαν καπτούρα.

Το παποράκι

Παποράκι έλεγαν το σίδερο του σιδερώματος, που είχε βγει μετά το βουβό, που ήταν το πρώτο σίδερο. Το έλεγαν βουβό γιατί δεν έπαιρνε κάρβουνα, απλώς το έβαζαν πάνω στα αναμμένα κάρβουνα και ζεσταίνοταν. Ήταν συμπαγές, τριγωνικό, με χέρι από πάνω, κι αυτό σιδερένιο, που το κρατούσαν μ' ένα πανί. Μέχρι τούτα τα χρόνια το χρησιμοποιούσαν οι ραφτάδες όταν έραβαν σακάκια. Πατούσαν τις φόρδρες με τα καναβάτσα, επειδή ήταν βαρύ, ενώ το παποράκι έπαιρνε κάρβουνα κι είχε φουγάρο, που έβγαζε ντουμάνι τον καπνό όταν δεν είχαν ανάψει καλά τα κάρβουνα, σωστό παποράκι, εξ ου και τ' όνομά του. Εκτός από το φουγάρο, που ήταν αρκετά φαρδύ και γυριστό, είχε και χέρι από ξύλο, να το κρατάς να μην καίγεσαι. Χέρι με ξύλο είχε και το τελευταίο που βγήκε πριν το ηλεκτρικό, χωρίς φουγάρο αυτό. Καλά που δεν έβαζε πολλά σιδερωμένα τότε ο κόσμος γιατί η αλήθεια είναι πως ήταν βάσανο. Πότε άναβε πολύ, πότε καθόλου, το ανοίγαμε, το σκαλίζαμε, το πηγαίναμε πέρα δώθε για ν' ανάψει. Καημός! Τώρα μεγαλεία τα παλιά σίδερα. Στην καλύτερη θέση βρίσκονται μέσα στις μοντέρνες κουζίνες. Εδώ που τα λέμε, πτοιος δε θα ήθελε να έχει ένα παποράκι σε μια κουζίνα εκατομμυρίων.

Λαιογραφικό μουσείο ΒΡΙΣΑΣ. Κρεβατή (Αργαλειός)

**ΟΙ ΤΣΑΓΚΑΡΑΔΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ
(ΒΡΙΣΑΣ)**
της Μυρσίνης Βογιατζή - Χαχαδάκη

Από το 1930 μέχρι το 1990, απ' αυτούς που θυμάμαι εγώ, τσαγκαράδες στο χωριό μας ήταν οι:

Ιγνάτιος Ρεπανέλης
Ευστράτιος Τσαμουράς (Κουφουδάκης)
Νικόλαιος Αγγελέρος (Κουκούσι)
Ιωάννης Λαμπτρινίδης (Βουβός)
Δημήτριος Ζερβός (Ζημιτάος)
Ευστράτιος Μυρμηγκιάδης
Παναγιώτης Μπαλής
Δημήτριος Κώστας
Απόστολος Κουνής
Ευστράτιος Τσέλεκας
Γεώργιος Γδούντος
Γεώργιος Πιτσώνης
Βασιλείος Χαχάλης
Βασιλείος Τακταλιάς
Ευάγγελος Γανώσης
Σταύρος Ταξείδης (Κάνταρος)
Παναγιώτης Σκιάς (Ανεμολόγι)
Γεώργιος Λαμπτρινίδης
Ευστράτιος Τσαγγαρής (Πιρνιλής)
Κωνσταντίνος Σγούτσος (Σαράντος)
Ευστάθιος Κουτσουραδής
Δημήτριος Παράκοιλας
Ιωάννης Ποιγωτέλης
Ηλίας Καρβουνιέρης
Χαράλαμπος Νταγλής
Αθανάσιος Κώστας
Γεώργιος Καρυώτης
Χριστόφορος Σωτηρόπουλος
Ευστράτιος Μπινής
Κωνσταντίνος Βούρος
Γεώργιος Βάσσος
Γεώργιος Μυρμήγος
Γεώργιος Παπαδόπουλος (Τάσιος)

**ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΗ ΒΡΙΣΑ-
ΓΩΤΙΚΗ ΝΤΟΠΙΟΛΑΙΑ**
του Βασίλη Ψαριανού

Κλίτο'(ι) κιλίκι από το κολλίκιον, υποκοριστικό της αρχ. ελλ. λέξης Κόλλιξ: κουλούρι

ρουπάδα από το δρυππάδα που προήλθε από την αρχ. ελλ. λέξη δρύππια: ελιά δρυπεπής: υπερώριμη

στουβάρ(i), σταβάριον από τη λέξη της αρχαίας ελλ. στάβαρον: πάσσαλος

ξισάζω, εκ - ισάζω από το αρχαίο ελλ. ρ. εξισώ: εξισώνω, ισιώνω, τακτοποιώ

μαλόπευκος από την αρχ. ελληνική λέξη μαλός (μαλακός, τρυφερός) + πεύκος: φρεσκοκομμένο, χλωρό πεύκο

σονουδιά, από τη λέξη συνοδεία: συντροφιά

ξτέλα, ξτελ(i): ξεστέλι από το αρχ. ελλ. ξεστόν + κατάληξη έλι: σκαλιστό, πελεκημένο (πινάκιο από ξύλο)

ρουστάσ(i), οροστάσι από την αρχ. ελλ. λέξη όρος + ίστημι (στήνω ορόσημο): σημάδι που δείχνει τα όρια

καπύρα από τη λέξη καπυρός (καίω + πυρ): ψημένος, ξεραμένος: ψωμί ψημένο στα κάρβουνα

κουλφάς από την αρχ. ελλ. λέξη αικαλήφη: μαλάκιον

λύθους από την αρχ. ελλ. λέξη όλυνθος: όγουρο σύκο μελαγγας από την αρχ. ελλ. λέξη μελάγγαιος: τόπος με παχύ μαύρο χώμα

ξιγλύζω, ξιγλώ από την αρχ. ελλ. λέξη εκ + ιλύω ή ιλύζω: βγάζω την ιλύν, τη λάσπη (από το πηγάδι)

χρεγία από την αρχ. ελλ. λέξη χρεία (ιδιαίτερη ανάγκη και ασχολία): το οναγκαίο ή αποχωρητήριο

ρουγιδι, ρωγιδι από το ρωγιδιον υποκοριστικό της αρχ. ελλ. λέξης ρωξ (ρώγα, αράχνη)

μπάλος από την αρχ. ελλ. λέξη πάλος: παλούκι, πάσσαλος

μαντάτο(i), μαντάκι, αιμαντάκιον από το αρχαίο αιμάταξ: (παράσιτο ζώων, τσιμούρι)

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Λεύκωμα με 50 πολιές γραβούρες των νησιών Λέσβου - Λήμνου - Αγ. Ευστρατίου. Έκδοση Νομαρχία Μυτιλήνης

"Η Ερατώ εις Λέσβον" του Άρη Κυριαζή. Έκδοσεις ΔΩΔΩΝΗ

"Απολιθωμένο Δάσος Λέσβου". Έκδοση του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας του Απολιθωμένου δάσους Λέσβου

Μουσικά σταυροδρόμια στο Αιγαίο - Λέσβος 19ος - 20ος αιώνας. Υπουργείου Αιγαίου - Πανεπιστήμιου Αιγαίου. Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ

"Άρωμα Σαπουνιού". Λεύκωμα για τα σαπωνοποιεία της Λέσβου (ετικέτες, σφραγίδες και κασετίνες από τα σαπωνοποιεία της Λέσβου 1890 - 1950). Έκδοση της Εταιρίας "Άρχιπελαγος"

Τα φυτά της Λέσβου του Παναγιώτη Σεραϊδη, δασολόγου (καταγραφή 170 ειδών από τον βοτανικό παράδεισο της Λέσβου)

ΑΓΡΑ ΛΕΣΒΟΥ. Γιάννη Τριανταφύλλου. Αθήνα 2000 (πραγματεία από την προϊστορία μέχρι την τουρκοκρατία)

ΠΟΛΙΧΝΙΑΤΙΚΑ του Τάσου Μακρή. Έκδοση Δήμου Πολυχνίτου (ιδιωματικές λέξεις, παροιμίες και παροιμιακές φράσεις)

ΛΕΞΙΚΟ της Αγιασώτικης Διαλέκτου (ερμηνευτικό - ετυμολογικό) του Δημητρίου Παπάνη και Γιάννη Δ. Παπάνη, φιλολόγων (πατέρα και υιού). Έκδοση του Δήμου Αγιάσου

Μυτιλήνης Αστυγραφία και Λέσβου χωρογραφία. Δ.Ν. Καρύδη και Μ. Kiel. Έκδοση ΟΛΚΟΣ

"Γεύση από Αιγαίο". Έκδοση περιφέρειας Β. Αιγαίου (στοιχεία για τα τοπικά προϊόντα και παραδοσιακές συνταγές) τριών νομών Λέσβου - Σάμου - Χίου

Ο Πιρή Ρεΐς (1465 - 1553) χαρτογραφεί το Αιγαίο. Η Οθωμανική χαρτογραφία και η λίμνη του Αιγαίου. Εκδόσεις Τροχαλία

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

ΑΛΦΑ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΟΥΓΚΟΥΛΙΔΗΣ
AGENCY MANAGER

ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ 2-4 ΠΥΡΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ Β'
115 27 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: (01) 770 9011-14
FAX : (01) 779 7803
ΚΙΝ.: 0977 31 07 95

Α Γ Ο Ρ Α Ι Ο

ΚΙΝΗΤΟ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟΥ: 094 5931497

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

» ΠΛΑΤΑΝΟΣ (ΠΑΤΣΑ): (0252) 61.013 - 61.306

» ΟΙΚΙΑΣ: (0252) 61.527

» ΚΙΝΗΤΟ ΟΙΚΙΑΣ: 093 2432328

ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΚΟΥΣΚΟΣ
ΕΙΔΙΚΟΣ ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΟΣ

ΩΡΕΣ ΙΑΤΡΕΙΟΥ: 10.00 - 1.30 πρωΐ
απόγευμα 5.30 - 8.30 (εκτός απόγευμ. Τετάρτης)
ΣΑΒΒΑΤΟ πρωΐ με ραντεβού

ΚΑΒΕΤΣΙΟΥ 40, 1ος όροφος
Τηλ. 0251-47447 οικίας 40418 Κινητό 093-2580123

R A D I O T A X I

ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ № 79

AIR CONDITION

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΕΤΑΣ
ΟΙΚΙΑ: 0251 - 44.483
ΚΙΝΗΤΟ: 093 2416 656

ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

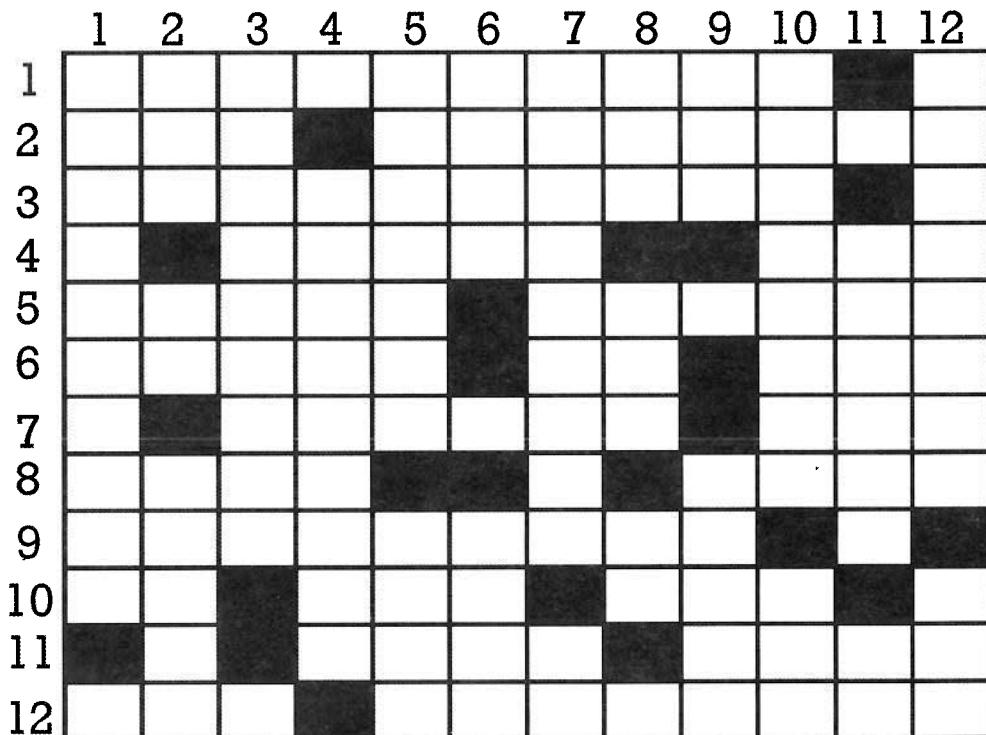
Από τον Παν. Γιαννάκα

ΟΠΙΖΟΝΤΙΑ

1. Αγροτική περιοχή του χωριού μας (μια γραφή)
2. Πρόθεση - Έφιππος επίθεση ληστικού (καθ.)
3. Το περιεχόμενό του, μας δροσίζει το κολοκαΐρι
4. Ασαφής... κουτσουρεμένος - Η Ναυτιλιακή του νησιού μας (αρχικά)
5. Το καμάρι του ανθόκηπου (καθ. αιτ.) - Αιθέριο έλαιο
6. Πρώτη ύλη των εντύπων - Ομόρχα φωνήντα - Μισός... ναύτης (αντίστροφα)
7. Φιοτική αράπικο (αρχ.) - Ηγείται... του Πτολεμαίου
8. Μάνα, μητέρα... θεατρικό του Γ. Διαλεγμένου - Ποταμός της Ηπείρου
9. Αρωματικό φυτό και... επώνυμο
10. Άνθη των αρχαίων - Έδρασε στην Αλγερία - Θυμίζει κατακλυσμό
11. Μάρκα κονσέρβας - Αρχηγός των Παρτιζάνων
12. Ίαν... Ουαλός γκολτζής - Σταματώ, εμποδίζω

ΚΑΘΕΤΑ

1. Ανακτώ δυνάμεις μετά από αισθένεια ή συναισθηματική φόρτιση (ρήμα)
2. ΥΠΕΡ... χωρίς ουρά - Αθλητικά αρχικά (αντίστροφα) - Έδρα του Φιντέλ Κάστρο
3. Το μπαλέτο στα ελληνικά
4. Κατοικίδιο αρσενικό με άρθρο (ή σ' αυτόν πηγαίναμε όλλοτε... τις κατοίκες)
5. Ορεκτικά του χωριού μας (πληθ.) - Ασιατική πρωτεύουσα
6. Είναι και η Ιλιάδα - Βουλγαρική δυναστεία
7. Την κάναμε, όλλοτε στο νουνό, προτού μεταλάβουμε (καθ. αιτ.) - Το λέμε δείχνοντας
8. Έχουν στάσιμα νερά - Επίρρημα τοπικό και χρονικό - Μετοχή του ειμί
9. ... Ελ Κέλμπη, ποταμός της Συρίας, ο αρχαίος Λύκος - Ακόλαστο, σπάταλο
10. Σε λίγο, επίρρημα (αρχ.) - ... και ελάλησα... χωρίς τέλος
11. Χριστουγεννιάτικο δέντρο (καθ.) - Όμοια σύμφωνα
12. Ουρανός χωρίς φρεγγάρι - Καταλαβαίνω, νουγά

(Η λύση στο επόμενο τεύχος)

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Το 29ο Τεύχος του περιοδικού μας εκδίδεται με την ευγενική χορηγία του Θεόδωρου Γ. Κούσκου στη μνήμη του παππού του ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΥΣΚΟΥ.

Εύα Κανδύλη - Κράλλη: 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Εύα Κανδύλη - Κράλλη : 10.000 δρχ. στη μνήμη της θείας της Μαρίας Ταξειδή του Ευστρατίου

Αγγελέρου Κατερίνα για ενίσχυση του Συλλόγου 7.000 δρχ.

Αγγελέρος Δημήτριος για ενίσχυση του Συλλόγου 7.000 δρχ.

Ανώνυμος Τ.Μ. 7.000 δρχ. για το περιοδικό

Νικέλης Μενέλαος 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Στρατής Ποδηματής (από την Αμερική) 40.000 δρχ. για ενίσχυση του Συλλόγου μας στη μνήμη των γονέων του

Τούτσικα Ελπινίκη 5.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα της Δημ. Σκιά

Σαλβαρά Φωτεινή (Αμερική) 10.000 δρχ. για το περιοδικό

Παντάκα Δάφνη 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Εκδρομείς Αιγύπτου - Ισραήλ 5.000 δρχ από περίσσευμα της οιγοράς παπύρων για το περιοδικό

Κατσιγίνη Αγλαϊτσα 6.000 δρχ. για το Σύλλογο στη μνήμη του πατέρα της Γιάννη Θ. Μαργαρίτη

Μπενή Αγγέλα 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Κουνή Ειρήνη του Αντωνίου συζ. Διονυσίου Λουκέρη 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Καραβοκύρη - Ζούζουλα Βάσω 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Κώστας Πλαναγιώτης του Δημ. 10.000 δρχ. για το περιοδικό

Βάσσου Χρυσούλα του Ευστρ. 5.000 δρχ. στη μνήμη των γονιών της Σταύρου και Μαρίας Καρέτα

Βάσσου Χρυσούλα 3.000 δρχ. για το περιοδικό

Ταξειδή Μαρία 10.000 δρχ. για το Σύλλογο στη μνήμη του πατέρα της Ευάγγελου Ταξειδή

Καπετανή Αικατερίνη του Θεοδώρου 5.000 δρχ. στη μνήμη των γονιών της Μαριγώς και Ευστρατίου Αποστολή

Σφούνης Θεόδωρος 6.000 δρχ. για το περιοδικό

Βακωνδίου Ελπινίκη 6.000 δρχ. για το περιοδικό

Κώση Μεταξία 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Καπετανή Μαίρη του Ευστρ. 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Καραϊσκου Αικατερίνη του Κων/νου 5.000 δρχ. για το περιοδικό

Ευχαριστούμε θερμά όλους όσοι με την προσφορά τους ενισχύουν την προσπάθειά μας να διατηρήσουμε ζωντανή τη μνήμη των προγόνων μας και να κρατήσουμε ακατάλυτους τους δεσμούς μας με το γενέθλιο τόπο μας.

ΑΝΑΝΕΩΣΑΝ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΛΟΓΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ 2001

Αγγελέρου Κατερίνα

Αγγελέρος Δημήτριος του Θεοχ.

Τσελεκα Μαρία του Ανδρ.

Καφαλούκος Ηρακλής

Κανδύλη - Κράλλη Εύα

Νικέλης Μενέλαος

Ποδηματής Στρατής του Στυλ.

Τούτσικα Ελπινίκη

Σαλβαρά Φωτεινή

Παντάκα Δάφνη

Κατσιγίνη Αγλαϊτσα

Μπενή Αγγέλα

Κουνή Ειρήνη

Καραβοκύρη - Ζούζουλα Βάσω

Κώστας Πλαναγιώτης

Βάσσου Χρυσούλα του Ευστρ.

Ταξειδή Μαρία του Ευαγγ.

Καπετανή Αικατερίνη του Θεοδ.

Σφούνης Θεόδωρος

Βακωνδίου Ελπινίκη

Κώση Μεταξία

Καπετανή Μαίρη του Ευστρ.

Καραϊσκου Αικατερίνη του Κων/νου

Ψολτήρα Έλλη

Σημ.: Στο εξής θα δημοσιεύονται στο περιοδικό μας τα ονόματα τόσο των νέων συνδρομητών όσο και εκείνων που ανανεώνουν την εγγραφή τους.

Καλωσορίζουμε τα νέα μέλη που εγγράφηκαν στο Σύλλογό μας.

KOINΩΝΙΚΑ

Γεννήσεις

- 1) Βάσσος Ευστράτιος του Γεωργίου και της Μυρσίνης. Γεννήθηκε την 30-1-2000
- 2) Παράκοιλας (αγόρι) του Αθανασίου και της Μαρίας. Γεννήθηκε την 18 - 7 -2000
- 3) Ζυγούκης (κορίτσι) του Αθανασίου και της Μαρίας. Γεννήθηκε την 5-10-2000
- 4) Προκοπίου (κορίτσι) του Μιχαήλ και της Ειρήνης. Γεννήθηκε την 5-10-2000
- 5) Ψωμά (κορίτσι) του Κων/νου και της Ελένης. Γεννήθηκε την 12-10-2000
- 6) Κούτσικος (αγόρι) του Γεωργίου και της Παναγιώτας. Γεννήθηκε 2-2-2000
- 7) Γκουγκούλιος (κορίτσι) του Γεωργίου και της Ειρήνης. Γεννήθηκε την 7 -3-2000
- 8) Τσιμπέρη (κορίτσι) του Ευθυμίου και της Μαρίας. Γεννήθηκε 16-6-2000

Γάμοι

1. Κουτσουραδής Χρήστος και Βανζεττεν Βίλελμίνα - Χεντρίκα: τέλεσαν το γάμο τους την 4-1-2000
2. Καταγάς Γεώργιος και η Κουγκούζιου Ειρήνη. 9-7-2000
3. Λαμπρινίδης Λεσβοκλής και η Εγούτσου Μαρία. 30-9-2000
4. Καλατζής Ιωάννης και η Κεσσάκη Ιωάννα. 23-9-2000

Ευχόμαστε σε όλους κάθε ευτυχία.

Θάνατοι

1. Μαργαρίου Ιωάννης Αγγελή.	31-12-1999
2. Τσελέκα Μυρσίνη Ανδροκλή.	15-1-2000
3. Διαμαντής Βασιλειος Παναγ.	17-1-2000
4. Ταξείδη Μαρία Ευστρ.	1-2-2000
5. Λινάρδου Ευανθία Παναγ.	4-2-2000
6. Λούπος Ελευθέριος Ιωαν.	4-3-2000
7. Αγγελέρου Ειρήνη Ευστρ.	23-3-2000
8. Τσέλεκας Βασιλειος Ανδρ.	10-5-2000
9. Ευαγγελινός Ανδροκλής Στυλ.	2-6-2000
10. Τσέλεκας Ανδροκλής Αναστ.	12-6-2000
11. Γιούντου Μαρία Γεωργ.	16-6-2000
12. Νικέλη Μυρσίνη Κων/νου	21-6-2000
13. Μπαλή Μαρία Παναγ.	24-8-2000
14. Ταξείδης Μαργαρίτης Θρασ.	10-9-2000
15. Γεωργακή Μαρία Ευστρ.	5-10-2000
16. Σαλβαράς Λαμπρινός Κω/νος	10-10-2000
17. Δημητρακέλλη Μυρσίνη Εμμ.	17-11-2000
18. Λινάρδος Μιχαήλ Κων/νου	3-1-2000

Τα θερμά συλληπητήριά μας στις οικογένειες των εκλιπόντων.

ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ - ΦΟΡΟΤΕΧΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

I. ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ - Γ.ΤΣΑΤΣΟΣ - Θ. ΣΠΑΝΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Χ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 179, 17673 ΚΑΛΛΙΘΕΑ

ΤΗΛ. 9525264, 9533515, 9569990 FAX: 9511173

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΡΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ (8ήμερη)

Η εκδρομή των Συλλόγων του Νότιου Τμήματος της Λέσβου σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί μέσα στο πρώτο 15ήμερο Μαΐου 2001. Η ακριβής ημερομηνία, όπως και η τιμή συμμετοχής κατ' άτομο θα ανακοινωθούν με επιστολή μας, που θα σταλεί σε όσους εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους να συμμετάσχουν στην εκδρομή μας.

Στόχος μας είναι το κόστος της εκδρομής να μην υπερβεί τις 150.000 δραχμές κατ' άτομο, στην οποία τιμή θα συμπεριλαμβάνονται: τα εισιτήρια του πλοίου, η μεταφορά με πούλμαν, η διαμονή στα ξενοδοχεία, πρωινό και ένα δείπνο καθημερινά, αμοιβή ξεναγών, αρχηγού.

1η ημέρα:

Αθήνα - Πάτρα - Πλοίο (F/B)

2η ημέρα:

Μπάρι. Αναχώρηση για Νάπολη - Πομπηία - Ρώμη. Σύντομη περιήγηση Νάπολης (Θέατρο Σαν Κάρλο - Γκαλλερία Ουμπέρτο - Παλάτσο Ρεάλε). Ξενάγηση στα ερείπια της Πομπηίας, την πόλη που καταστράφηκε από την έκρηξη του Βεζούβιου το 79 μ.Χ. Άφιξη στη Ρώμη. Ξενοδοχείο. Διανυκτέρευση.

3η ημέρα:

Ρώμη: Ξενάγηση στην "αιώνια πόλη", τη Ρώμη. (Καπιτώλιο, Πιάτσα Βενέτσια, Κολοσσαίο, Ρωμαϊκή Αγορά). Απόγευμα ελεύθερο. Διανυκτέρευση.

4η ημέρα:

Ρώμη. Επίσκεψη στον Άγιο Πέτρο - Βατικανό (Μουσείο Βατικανού - Καπέλλα Σιστίνα). Απόγευμα ελεύθερο. (Προαιρετική εκδρομή στο Τίβολι.)

Σημείωση: Η σειρά επίσκεψης των πόλεων μπορεί να τροποποιηθεί, εάν αυτό εξυπηρετεί την καλύτερη εκτέλεση του προγράμματος. Μπορεί επίσης να υπάρξει αλλαγή στο λιμάνι αποβίβασης ή επιβίβασης στην Ιταλία.

5η ημέρα:

Αναχώρηση για τη Φλωρεντία. Άφιξη στην πόλη των Μεδίκων. Ξενάγηση στα αξιοθέατα της πόλης: Ντουόμο (μητρόπολη), Βαπτιστήριο, Πιάτσα ντε λα Σινιορία, Παλάτσο Βέκκιο, Σάντα Κρότσε. Πινακοθήκη (προαιρετικά). Ελεύθερος χρόνος. Διανυκτέρευση.

6η ημέρα:

Αναχώρηση για τη Βενετία. Άφιξη στην "πόλη των Δόγηδων". Επιβίβαση στο βαπτορέττο και επίσκεψη της πόλης με τα γραφικά κανάλια και τις γέφυρες. Ριάλτο: πλατεία Αγίου Μάρκου, Παλάτι Δόγηδων, Καμπανίλε, Πύργος του Ρολογιού, Ελληνική εκκλησία Αγίου Γεωργίου, Γέφυρα των Στεναγμών (εργοστάσιο κατασκευής κρυστάλλων Μουράνο;). Προαιρετική βόλτα με γόνδολα. Ξενοδοχείο στο Μέστρε ή Μαργκέρα. Διανυκτέρευση.

7η ημέρα:

Αναχώρηση για Αγκώνα. Πλοίο.

8η ημέρα:

Άφιξη στην Πάτρα. Επιστροφή στην Αθήνα.

Άνω: Βενετία: Άγιος Μάρκος

Κάτω: Ρώμη: Μνημείο Βίκτωρα Εμπανουήλ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΚΟΥΣΚΟΣ και ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Π.Ε.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

- Φοροτεχνικό Λογιστικό Γραφείο
- Δηλώσεις φόρου εισοδήματος Νομικών - Φυσικών προσώπων
- Τήρηση βιβλίων όλων των κατηγοριών Κ.Β.Σ.
- Συστάσεις, Μετατροπές, Συγχωνεύσεις εταιριών
- Επιλογή - Εκπαίδευση προσωπικού Λογιστηρίων
- Φορολογικοί έλεγχοι
- Επιδοτούμενα προγράμματα απασχόλησης προσωπικού
- Μελέτες και υλοποίηση επενδυτικών προγραμμάτων
 - Προσαρμογές εταιριών σε δέματα EURO
 - Εκτιμήσεις αξίας επιχειρήσεων ενόψει συγχωνεύσεων, εξαγορών και μετατροπών
- Παροχή Νομικών υπηρεσιών
- Παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών

Η υποβολή δηλώσεων φόρου εισοδήματος γίνεται και μέσω Internet

Μητροπόλεως 43, 15124, Μαρούσι

Εμπορικό Κέντρο METROPOLIS

Τηλ.: 61 29 124 - Fax: 61 29 656

Email: www.Optimum@internet.gr